Digitized by Google

HD WIDENER
HW MNNU I

Heb 9745.500
A

Harvard College
Library

VE RI
TAS

The Gift of
LUCIUS NATHAN LITTAUER
Class of 1878
IN MEMORY OF HIS FATHER
NATHAN LITTAUER

FROM THE LIBRARY OF
EPHRAIM DEINARD

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

ספר

בוחן צדיק

בו מובא דעות שונות על אודות הספר

מגלה טמירין

ומעשי ועסקי בני אדם שונים אשר המחבר ספר הנ"ל שמע וראה אותם על דרך נפלא מאוד

גם יסופר בו

מעם ומדינת כוזר אשר לא נודעה לנו עד היום הזה

ומבני עמינו עובדי אדמה בחצי האי קרים אשר לרוסיא.

שנת

בן אדם ראה בעיניך ובאזניך שמע, ושים לבך לכל אשר אני מראה אותך. כי למען הראותך הבאת הנה. הגד את כל אשר אתה רואה (יחזקאל מ"ח) לפ"ג.

BOCHEN ZADIK (Prüfet den Gerechten).

Prag 1838, Druck bei M. I. Landau.

Heb 9745.500
A

HARVARD COLLEGE LIBRARY
GIFT OF
LUCIUS N. LITTAUER
1930

Digitized by Google

התנצלות.

ידעתי כי הרבה מבני עמינו, כאשר רק יפתחו ספרי זה ישאלו א) זה האיש המחבר לא ידענו מה היה לו, מי ביקש אותו להדפיס חיבורו, הלא לנו ספרים די והותר ואין לאל ידינו לקרות אותן אשר ישנם פה אתנו היום. ב) מי ראה כעת ספר בלי הקדמה, בלי הסכמה, בלי רשימות האנשים אשר באו על החתום לקבל את הספר, ומבלי להציג שם איזה איש חשוב ונכבד בראש הספר לאמר שלכבודו היבר כנהוג בזמנינו זה, אין זאת כי אם מגאות המחבר ומדעתו כי בספרו גדולות עשה בישראל, וכי אין איש נחשב בעיניו לקבל מאתו הסכמה או חתימה או להציג שמו בראש הספר.

והן אמת שלא ירעו לי אותן האנשים בדברם עלי רע, יען לא נודעתי להם בשמי, רק למען לא יבוא שום אדם על ידי למכשול בחטא מוצא דבה, אמרתי להתנצל על שתי השאלות הנ"ל, והגם כי ידעתי אשר בזה לא אועיל מאומה, כי את אשר לא יעשו האנשים אשר בטבעם להוציא דבה, בפתיחת ספרי, ישלימו בקראם בו, ובלי ספק הרבה יותר עוד מאת אשר התרעמו עלי על הכרון ההקדמה וכו' מבלי קרוא בגוף הספר. אך הן דבר ידוע הוא, כי מגמת ורצון כל מחבר ספר הוא, שכל מביני מדע ובפרט אותן אשר למענם ואודותם חיבר אותו יקראו בו, ולכן למעיין בחבורי, אף אם אחר כך יכעוס עלי אסלח לו, כי מלא חפצי ורצוני בזה אשר הגה בו, אך להוציא דבה עלי מבלי שום עין עליו זאת לא חפצתי,

ואם יהיה עוד איזה איש, אשר מבלי הגות בספרי בכל זאת יתן בקולו עלי, כאשר כעת לא זר הדבר בבני עמינו אזי אתו תלין משוגתו, כי אני לא גרמתי לו המכשלה הזאת, ועליו נאמר מוצא דבה הוא כסיל.

וכעת אשיב לשואלי דבר: ידוע כי עם הזמנים והדורות גם איזה מדות והנהגות ישתנו, הן רואים אנחנו מדות והנהגות רעות שדורות הקודמים אחזו בהן, ובדורות שלאחריהן לא נמצא מהם אף אחת, וככה להפך נמצא בדור האחרון מדות הרעות אשר לא אחזו בהן בדורות הקודמים, ואף בדרכי מוסר נמצאו כמה ענינים משתנים אשר בדור האחד מחזיקים למדות טובות, בדור הבא או הקודם בין הרעות יחשבו.

מי לא ידע שבימים קדמונים וכן בדור אשר היה לפנינו, היה נחשב בעיניהם התפלה קודם נץ החמה למדה ישרה וקראו אותה תפלת ותיקין, ולאכול קודם התפלה חשבו אסור גמור וכן להתפלל מנחה בזמנה היה אצלם בין המדות טובות ולאחר זמן מנחה או שחרית במזיד היה עבירה גדולה, וכעת להתפלל קודם נץ החמה היא מדה גרועה ולאחר זמן תפלה היא מדת ותיקין, וכמו כן לאכול קודם התפלה. ולסיבה הזאת רואים אנחנו כי נביאי השם והחכמים אשר אחריהם מעולם הוכיחו את העם על אודות המדות רעות אשר רוב או כל העם אחזו בהם בזמניהם, ומאותן המדות רעות אשר לא היו רוב העם מתנהגים בהם לא דברו כלל אף אם למנהגי איזה יחידים לא חששו, ומי אשר בעין פקוחות יראה בדבריהם יתבררו לו דברינו כשמש בצהרים, וכן מי לא יודה לדברינו אם ישים על לבו השחוק וההתול אשר יהיה למנה לכל דורש ומזהיר בדורינו אם יוכיח את העם על העבודה לאשרה לשמש או לירח או על אשר מעביר את בניהם ובנותיהם באש וכמו כן ללעג ולקלס היה המוכיח בזמנים הקודמים אם דרש ידרוש ויוכיח את העם על אשר שומרים את עצמם מלראות בפני אשה ובלי ספק היה מוציאים אותו מבית המדרש, אך כאשר התחילו אח"כ להתחסד בזה יותר

מדי

מרי ולא רצו להציל אשה טובעת בנהר היו מוכיחים את העם על זה והיו מכנים את העושה כן בשם חסיד שוטה.

ובעבור כי ראוי לכל איש ואיש לידע המדות והנמוסים אשר ינהגו בם בני דורו ולחקור אחריהם הטובים הם אם רעים למען עשות או לעזוב אותם, אך אין ביכלת כל אדם לעמוד על מחקר זה, לכן החיוב מוטל על כל אותן אנשים אשר ביכלתם לדרש ולחקור בדבר ולהודיע את אשר עלה בשכלם אחר העיון לשארי בני עמינו, וכן בדרכי הלימוד בדיני איסור והתר דיני ממונות וכדומה אשר בכלל נאמר כי לא בשמים היא וגו' החיוב גם כן על גדולי הדור לעיין ולחקור בם, ועל ידי זה בכל דור ודור נתהוו דינים חדשים ותקנות חדשות אשר גדולי הדור המציאו בשכלם הזך אחר עיון רב לאסור או להתיר איזה דבר כפי אשר מראים שרשם ויסודם בתורתינו הקדושה, וכפי הצורך באמרם ז"ל תקנה גדולה התקינו וכדומה, ולכן אין לתמוה על החפץ אשר בכל דור ודור מחברים ומדפיסים ספרים חדשים אם רק גם הדברים הנכתבים בם הם חדשים וראוים לדורם.

והנה מי אשר יקרא בספרי יתן לי עדותיו כי כל הדברים אשר נמצאו בו הם חדשים וראוים לאמרם לבני דורינו, וכי אין אחד מבני עמינו אשר יערב לבו בזמנינו להוציא דברים כאלו בדפוס ואף אם דעתו מסכמת לדעתינו ובלבו ישמח על כי יצאו דברינו לאור. וסרה עי"ז שאלה הא', ועל השאלה הב' אשיב:

בין מחברי הספרים בימים הקדמונים לא היה המנהג לכתוב מאומה חוץ מגוף החיבור ואך ברבות הימים החל לפרוץ המנהג לכתוב הקדמה לכל ספר, אח"כ התחילו לקבל הסכמות, לקבץ חתימות מאותן אשר מבטיחים לקנות את ספר החדש, ולהדפיס רשימה ושמותיהן, וזה זמן לא כביר התחילו המחברים מבני עמינו לילך בזה בדרכי המחברים אשר אינם מבני עמינו לבחור איש אחד או שנים ויותר מנכבדי וחשובי העם, ועל פי רוב מקרוביהם או מאהביהם ולהציג שמם בראש ספריהם באמרם כי חבורם תשורה נתנה לזכר עולם להקרואים בשמותם עליהם, והנה כמו

שכל

Digitized by Google

שכל הדברים ישתנו בזמן מכאשר היו בתחלתם, כן גם המנהגים הנ"ל נשתנו כעת מכמו שהיו בתחלה.

הכותב הקדמה לספרו בעת התחלת זה המנהג היה כותב בה מהות הספר וכל ענין המוכרח להקורא לידע טרם יקרא ספרו, וכעת רוב המחברים כותבים בהקדמות קורות חייהם, שם נשותיהם בניהם ובנותיהם, תולדותם שם אביהם ואמם שמות כל אותן אשר עזרו להם ברצי כסף במאכל ובמשתה וכדומה להוציא ספריהם לדפוס, למען לא ימח זכרונם בדורות הבאים.

ההסכמות קבלו המחברים לפנים מאותן אשר קראו חבוריהם, ואשר הוטב הספר בעיניהם, כי מי אשר לא הוטב הספר בעיניו לא נתן הסכמתו על ההדפסה, וגם זה אשר נתן הסכמתו על ההדפסה גזר לבל ידפים שום אדם את הספר הנדפס מחדש עד זמן הנקצב ממנו, וכעת מקבלים הסכמות מאנשים אשר לא קראו את הספר, וכמה פעמים נאמר בפירוש שלא עיין המסכים בגוף החיבור, ורק אוקי גברא אחזקתו, ולפעמים נותני ההסכמות הם אנשים אשר אין בידם להבין דברי הספר, כי חתומים הם לפניהם, ורק מאשר הם החשיבים בעיני ההמון מקבלים הסכמותיהם למען ימצא על ידיהם הספר חן ושכל טוב בעיני העם, כי לאסור להדפיס הספרים בלי רשות המחבר אינו צורך כלל, כי אין אחד מהמחברים אשר ימכור ספרו במשך רב הרבה יותר מאשר קבעו בעלי ההסכמות, וכי גם אחרי מות המחבר נשארו ספרים הרבה אשר עם כל יגיעתו לא עלתה לו למכרם בחיים, ולכן גם בלא הגזירות מבעלי ההסכמות אין אחד אשר ירצה להדפיס עוד ספר חדש, ואף אם ירשה לו המחבר.

ברשימת השמות מהחתומים לקבל הספר, היו מחברים הקודמים מדפיסים רק שמות אותן האנשים אשר חתמו את עצמם בכתב ידם ממש לקבל הספר בעת יציאתו לאור, אך כעת הרשו המחברים לעצמם לדפוס בהרשימה גם שמות אותן אנשים אשר מעולם לא עלתה על לבם לאסוף ספרים הביתה. ובעיני ראיתי איש אחד אשר היה לו חיבור בכתב יד מאיזה עקד הספרים ובידו פנקס

מיוחד

Digitized by Google

מיוחד אשר בו חתמו את עצמם האנשים אשר רצו לקחת הספר הנ"ל אחר יציאתו מבית הדפוס, וביקש גם אותי לבא על החתום, ולמען ישיג מבוקשו הראה לי החתימות אשר כבר קיבץ בפנקסו, וראיתי איזה מהם אשר הכרתי, כי אינם כתב ידי החתומים ושאלתיו על אודותיהם ואמר לי כי אותן האנשים הרשו לו שהוא יחתום שמם בפנקסו, וכאשר שאלתיו הלא גם כתב ידך אינם, השיב לי בקשתי אנשים אחרים לחתום שמות האנשים אשר הרשוני לזה.

גם להציג שם איש נכבד בראש הספר היה בהתחלה רק בידיעת וריצוי האיש אשר שמו יתיצב בראש הספר לנס עמים. אך כאשר הותרה הרצועה בין המחברים בבני עמינו להזכיר שם איש אשר יכשר בעיניהם מבלי לשאלו אם דעתו וחפצו בזה, ולפעמים בוחרים באיש אשר שמעו ממנו או גנבו מחיבורו אשר עדיין בכתב יד איזה מאמר וכתבו אותו בספריהם מבלי לאמר דבר בשם אומרו למען לא ירום קולו נגדם לאמר גנוב הוא אתו, ולי הכותב בעצמי קרה לי מקרה כזה. אחד מאוהבי אשר שאל מאתי חיבור אחד מחיבורי אשר עודנה בכתב יד והעתיק ממנו את אשר ישרה בעיניו לספרו אשר רצה להוציא לאור על ידי הדפוס ולמען לישב בטח ולבל יירא ממני בחר להציג שמי בראש ספרו ורק מאשר לא רציתי ליתן הסכמתי בכתב על זה, לא הרשה לו הצענזאר להציג שמי והמחבר הנ"ל לא רצה לעבור על חוקי הצענזאר אך הרבה מחברים ממציאים דרכים שונים להדפיס שם האיש אשר בוחרים בו גם בלי רשיון.

וכאשר ראותי ספרים חדשים מקרוב באו מבית הדפוס מצוירים בכל מיני ציורים הנ"ל והמחברים נוסעים עמהם מעיר לעיר ממדינה למדינה דמיתי את החיבור לסחורה ואת המחבר לעגלן המוביל אותה הנה והנה למכרה.

ההקדמה אשר מקודם היתה כמו רשימה ממחות הסחורה (וואַרען בעשרייבונג) או כמו מפתח להתיבה אשר בה נמצא הרכוש נעשתה כעת רשימת העגלן (פערזאָנס בעשרייבונג).

ההסכמות

החסכמות אשר מקודם היו כמו כתבי פקודה (עמפפעהלונגס-טרייבען) להחיבור נעשו אגרות נדבה (קאָלעקטען בריעפע) עבור העגלן.

הרשימות מהחתומים לקבל הספר החת אשר היו מקודם שטרי חובות כשרים וצודקים להוציא מהם הוצאות הרבות על החיבור הם כעת שטרי חובות פסולים ומזויפים (פאַלשע נאָטען) וכמו כן הסחורה בעצמה פסולה ומזויפת, העגלן נוסע עמה מעיר לעיר והיא לו רק לכסות עינים להמציא על ידה טרף לביתו, ומפני הבושה לסובב על פתחי נדיבים לקבץ על יד הוא מוכרח לעטות פניו במסוה המחבר, והנה מהגרועים והפחותים שבהם לא אדבר, כי אינם שוים בנזק המגיע על ידם וספריהם לכלל בני עמינו, אך לבי עלי דוה על כי גם הטובים שביניהם ואשר חיבורם יקר מפז ומפנינים מוכרחים לסובב בשוקים וברחובות כדלים ורקים.

הצגת שם איש נכבד על הספר, תחת אשר מלפנים כאשר בחרו המחברים אנשים אפרתים ומפורסמים והם הסכימו ברצונם הטוב להציג שמותן לעד כי בחרה נפשם בחיבור, נחשב איש הנכבד למגן ולמחסה להחיבור כמו סנדק (געפאַטער) להתינוק ירמה בעת הזאת לצלמי אדם מקש אשר בעלי הגנים מעמידים בגניהם למען ייראו — הצפרים לקרוב לזרע אשר זרעו הם בארץ.

וכאשר ראיתי זאת גמרתי לשלוח ספרי בעולם ערום בלי ציורים הנ"ל כי אמרתי אם אכתוב בהקדמה מהות הספר כמו בימים הקדמונים הרוב מבני עמינו יראו ויפחדו לקרות בו מפני חמת האנשים אשר יצאתי ללחום נגד דעותיהם וגם אין שום דבר אשר יהיה מהצורך להקורא לידע אותה טרם יקרא ספרי חוץ להיות לו איזה ידיעה מהספר מגלה טמירין אשר אודותיו נדבר בגוף הספר, וידעתי כי הרוב מבני עמינו אשר בפולין יודעים את הספר הנ"ל ולכל הפחות שמעו את שמעו, ואותן אשר לא רצו לראותו ולשמוע ממנו גם חיבורי זה לא יראו ולא אתעצב בזה. ולכתוב בהקדמה קורותי או להזכיר שמות האנשים אשר לעזרה יצאו לי לא יכלתי כי הלא שמי לא הזכרתי, וכל בני עמי היו לעזרה לי

בחיבורי זה כי רק מעשיהם ועסקיהם רשמתי כאשר יראה הקורא אי"ה, ואם אזכיר את שמם יעלה רשימת השמות לספרים רבים.

הסכמות לא קבלתי כי על ספרי אין אחד מיודעי ספר אשר יתן הסכמתו אף אם התענג נפשו בקראו בו, מיראתו ומפחדו כנ"ל. והאנשים אשר אינם בעלי תורה ובכל זאת חשובים הם בעיני ההמון לא די שלא יתנו הסכמתם על ספרי אף גם ידונו אותו לשריפה כאשר רק יראו אותו, ושמי לא הזכרתי על חבורי ליקח עבורי הסכמה כי אף לנסוע עמו במדינה לא רציתי, ומטעם זה,

גם חתימות לא קבצתי וגם שם איש בראש הספר לא הצגתי, כי אין מי אשר יגלה דעתו ברבים שברצונו לקבל את חיבורי ואין אחד מבני עליה אשר יסכים להציג שמו עליו, ולרשום שמות אנשים אשר לא חחמו את עצמם, או להציג שם איש על ספרי גם בלא הסכמתו לא רציתי, כי אין לי חפץ בשטרי מזויפים. גם כל איש אף אם יגדל מאד לא יציל את ספרי מחצים שנונים אשר יורו שונאיו עליו, ואף כי אדם נעשה מקש, ובזה סרה גם תלונה השניה. ויצאתי בזה גם המנהג לדפוס בין השער והחיבור איזה דבר, כי הקוראים מורגלים כבר לבל לראות תיכף אחר השער התחלת החיבור הגם כי הרוב מהם אינם קוראים אף ההקדמה, והיה בזה שלום.

א

מן ר' משה אומניר אל ר' עובדי'.

אחי ידידי!

הנה בודאי שמעת איזה רושם עושה הספר מגלה טמירין שלך בכל המדינות הן במדינות גאליציע והם במדינות רוסיא, ומה לי לומר לך הייתי בשבועה העברה בק"ק ברדיטשוב, ושמעתי שהיו קוראים באבסניא שלי הספר שלך והיה שם איזה אנשים אשר לא הוטב בעיניהם הספר כלל וכלל וראינו כולם בחוש שהם אפיקורסים גמורים ימ"ש, כי מי אשר נגע יראת אלקים בלבבו לא יוכל להתאפק מליתן אלף תודות לך, הלא כל איש יראה בעיניו הדברים נפלאים ומתוקים אשר שם, ויתלהב לבו עי"ז לעבודת הבורא ב"ה ומה לי לאמר הרבה אני לא ראיתי ספר כזה מימי, ולא שמעתי חדושים ודברים טובים כאלו, ואני בעו"ה הייתי אצל צדיקים אמת לא הייתי אצל צדיקים כמו אתה, אבל על כל זאת הייתי אצלם יותר מן אנשים אחרים, ויודע אני בודאי מה שאצלם הוא עושה, ומבין אני בודאי שהספר שלך אינו קיטאווים, ובודאי איש אשר יש לו הנקודה מיהדות מחויב לחבק ולנשק אותו.

ואותן אשר אינם עושים כן ידעתי בבירור גמור שהם אפיקורסים גרולים עד לשמים, ומה לי לדבר מהם.

ולכן

ולכן דעתי נוטה שתניח הכתב הידוע שלך כהכנפות של הציצית ותעוף בהענן אשר יקח אותך מכפר לכפר, מעיר לעיר ממדינה למדינה ותכתוב מה שתשמע מה שהאנשים מדברים מספר שלך אפשר זאת אצלך דבר פשוט, אחי עובדי' מה לי לומר לך תאמין לי שתתן לי אי"ה תשואות חן כאשר תשמע לעצתי, כי אני רואה שהשם יתברך ב"ה בחר בך לעשות על ידך פעולות גדולות כאשר אמר לך השומר שהושיב הבע"שט אצל הכתבים שלו, אתה קסבר, אפשר שזאת הוא דבר קטן שהשומר נתן לך את הכתב אני אומר לך שזאת אינו דבר קטן, ואתה ידעת שאני איני שלומזאלניק ב"ה לכן תשמע מה שאני אומר לך חשב את עצמך בהענן ותלך בכל מקום שתרצה ותעשה עצמך רואה ואינו נראה ותשמע מה שהעולם מדברים מהספר מגלה טמירין שלך ותכתוב כל הדברים אשר הם מדברים, ותראה שיהיה שום הדברים לדפוס אותם, כי יגיע מהם מוסר גדול ודרך חדש והילוך לעבודת השם יתברך ב"ה מה אתה סובר אפשר זה הוא דבר פשוט מה שהשומר של רבנא הבע"שט אמר לך דע שאתה מוכן לפרסם בעולם דברים אשר הם בהסתר גדול בכדי להחזיק ולהרבות אמונת חכמים ולפרסם המדות והיסוד מהכתב של רבנא הבע"שט בכלל ומצדיקי הדור איפשר הוא זאת אצלך דבר קטן, עובדי' אחי אני אומר לך שזה אינו דבר קטן אמת שבעת עדיין יש בבני עמינו הרבה אנשים אשר שוחקים מאתנו ונראה להם שאנחנו לא ידענו דרך השם ורק הם יודעים אותו אבל אנהנו ידענו בבירור שהם באמת אפיקורסים גמורים, ובטוח אני כאשר תסע אתה על הענן בכל המקומות ותשמע מה שהעולם מדברים אודות הספר אשר אתה חברת, תראה אח"כ שכמעט כל העולם שייכים לנו בעו"ה הגם שיש ביניהם הרבה מיני אנשים וכל אחד חושב בדעתו שרק הוא איש האמת ובעל שכל ועובד השם מה לנו לזה הכלל אתה עשה את שלך, ואם כמה אנשים אפילו יעשו חוכא ואטלוליא ממך, מה לך לאפיקורסים, יאמרו הם מה שרוצים ואתה עשה את שלך, כי אתה מחויב לידע, שע"י זה שאתה תשמע מה שהם מדברים

נוכל

נוכל אנחנו לידע מה לעש׳ת עוד עם האפיקורסים הרשעים אשר אינם רוצים להכניע א״ע תחת הצדיקים האמתיים, גם אני נותן לך עצה טובה כאשר תשמע לעצתי ותמע על העולם בהענן תעשה כך כאשר תבא לאיזה מקום ותראה כמה אנשים יושבים במסיבה ביחד קודם שאתה רואה ואינו נראה תראה להעמיד להם י״ש דבש או יין לשתות ויתחילו בודאי לדבר כמאמר העולם איש מבושם מדבר מה שיש לו על הריאה [1]) ובודאי ידברו מהמגלה טמירין שלך ואתה העשה א״ע תיכף רואה ואינו נראה ותכתוב כל הדברים אשר תשמע, ובקשתי להודיע לי ע״י מוקדם אם תרצה לשמוע לעצתי. כ״ד.

ב

מן ר׳ עובדי׳ אל ר׳ משה אומניר.

ג״ק בנידון מה שכתבת אלי לראות ולשמוע מה שהעולם מדברים מהמגלה טמירין שלי הנני מודיע לך שמתחלה היה נראה לי שזה אינו מהצורך כלל וכלל כי מה לי להדבורים אשר העולם מדברים על הספר אשר הוצאתי לאור הלא בראשון לא נמצא שם שום דיבור ממני חוץ ההקדמה והסיום ואיזה הערות וכל הדברים אחרים אשר נמצאים שם כלם כתובים מאנשים אחרים ונמצא מה לי אם אנשים משבחים את הכתוב בו או מלעיגים עליהם, בשנית הלא לא עשיתי זאת מעצמי ורצוני ורק על פי ציווי של השומר אשר הבע״שט הושיב אותו לשמור את הכתבים שלו והשומר אמר לי בפירוש שזאת שמסר לי את הכתב הוא על פי ציוה של הבע״שט

[1]) עיקר המניאה הוא מן הגוף המפסקת בין נשמתו של אדם ובין התורה הקדושה וכשמתבטל הגוף אזי מחזקת הנשמה ולכך כשאדם מבושם אזי הנשמה שבו מדברת וזה הוא שהעולם אומרים מה שבאדם שאינו מבושם על הריאה הוא בשכור על הלשון אזי הנשמה מדברת. תולדות אהרן מר׳ אהרן מטאמיר דף ע״ז ע״ג.

הבע"שט, ונמצא אם יש אנשים אשר שוחקים אינם שוחקים ממני רק מהשומר ר"ל וגם אמרתי אני עשיתי את שלי אשר היה מוטל עלי, וחברתי זאת אשר רמז לי הש"י על הר סיני ולמה לי יותר.

אך כאשר עיינתי בהדבורים אשר שמעתי מהשומר ראיתי שאני מוכרח לילך ולשמוע מה שהעולם מדברים על המגלה טמירין, כי בפירוש אמר השומר אלי דע שאתה מוכן לפרסם בעולם דברים אשר הם בהסתר גדול בכדי להחזיק ולהרבות אמונת חכמים ונמצא המכוון מן העשיות שלי הוא רק להרבות ולהחזיק אמונת חכמים, לכן מחויב אני לראות אם פעלתי זאת ע"י הספר מגלה טמירין, כי אם ח"ו עדיין לא פעלתי זאת אזי מחויב אני לכתוב עוד איזה דברים, כי זאת שאמר להחזיק ולהרבות אמונת חכמים בודאי לא לחנם אמר ובודאי יקוים זאת אי"ה רק לא ידעתי אם ע"י ספר אחד או אם מהצורך יהיה לכתוב עוד איזה ספרים, ולכן גמרתי בדעתי לקיים עצתך ולראות אם פעל המגלה טמירין מה שהיה לו לפעול, או אם מהכרח לכתוב עוד איזו ספרים ואכתוב, ובפרט שאין לי לכתוב הרבה מעצמי, רק מה שאשמע מאחרים, ורק איזו דברים מועטים אכתוב מדעתי כמו שעשיתי בהמגלה טמירין.

אך ראיתי שיהיה לי טרחא גדולה בזה העסק, כי חוץ לזה שלא אוכל לכתוב הכל, כאשר אשמע בלי שום שינוי מחמת שלא אוכל לרשום הדבורים כל כך מהר, כמו שאנשים מדברים, אך גם לא אוכל להודיע להעולם כל הדבורים אשר אנשים מדברים, כי בזה הזמן אשר אשב לרשום הדבורים לא אוכל לשמוע מה שמדברים, וכאשר ראיתי והבנתי זאת נפלתי לעצבות ולא ידעתי מה לעשות, וכאשר הלכתי כך פעם אחד בביתי הנה והנה וחשבתי מה לעשות בדבר הזה ישבתי א"ע לראות ולעיין בהכתב אשר מסר לי השומר כי האמת אגיד לך שמעת אשר נתן לי הכתב לא ראיתי בו, ורק הנחתי אותו בכיס ימין או בכיס שמאל או בהכנפות כמו שאמר לי השומר, אך כעת ראיתי שאני מוכרח לעיין בו איפשר אמצא שם איזה תרופה, והלכתי מקודם להמקוה, וכוונתי בהמקוה השמות שיש לנו לכוון בהמקוה כפי אשר הבע"שט

השאיר

השאיר אחריו ברכה בכפרו הנקרא ספר של ר' ישראל בעל שם[1]) ואח"כ לקחתי את הכתב והתחלתי לעיין בו וראיתי בתוכו ענין עשית שאלת חלום והיה נכתב על הגליון שזה השאלת חלום עשה ר' אדם כאשר רצה לידע למי למסור הכתבים שלו[2]) ועשיתי השאלת חלום, והשיבו לי לנסוע דרך אותן המערות ומחילות אשר הראו הגזלנים להבעש"ט לילך בהן דרך קצר לארץ ישראל[3]) ונסעתי תיכף לשם וכאשר באתי למחילה אחת מצאתי את הצפרדע הגדולה הנ"ל[4]) אשר הבעש"ט היה מעלה אותה הרבה בדיבורו אשר אמר לה תלמיד חכם אתה[5]) וכאשר אני פגעתי בה ראיתי שהיא אינה כך גדולה כמו שהייתה אך בכל זאת הייתה גדולה מאוד, ואמרתי אני לה חסיד אתה והעלתי אותה ג"כ ונעשתה צפרדע כמו שצפרדע מחויב להיות, ואמרה לי הצפרדע מחמת שאתה עשית לי טובה גדולה אגלה לך איזה דבר כאשר תלך פרסה מכאן תמצא בהמערה כובין ושם תמצא שרייבטאפיל קח אותה לך, והלכתי משם הלאה ומצאתי כובין והיו בה שרייבטא־פיל אשר אמרה הצפרדע ולקחתי אותה והלכתי לביתי.

כאשר באתי לביתי מצאתי בהשרייבטאפיל א' צעטיל והיה כתב עליו שמי אשר יחזיק השרייבטאפיל בכיסו וילך בין אנשי' אזי הדיבורים אשר ישמע הנושא אותה מאנשים אחרים יכתבו מעצמם בהשרייב־טאפיל. וכאשר יהיה השרייבטאפיל נכתב מכל צד ליתן אותה לאיש ישר

---

[1]) הוא הספר הראשון אשר נדפס על שם הבעש"ט בזוטאמיר שנת תקס"ה כמותו שמונה עלים כ"א משמינית בויגען עם השער והסכמות והמאמר פתח אליהו, גוף הספר הוא פירוש מהבעש"ט על הקאפיטעל ק"ז בתהלים, באמצע נדפס הקאפיטעל תהלים וסביבו הפירוש ובסופו כונת המקוה ג"כ מהבעש"ט. [2]) שבחי הבעש"ט דף ב' ע"ב.

[3]) שם דף ג' ע"ג. [4]) אל יתמה הקורא על אשר כתבתי הצפרדע הגדולה הנ"ל מאחר שעד עתה לא הזכרתי שום דבר מהצפרדע, כי כמו כן תראה בספר שבחי הבעש"ט דף ג' ע"ג כתב, ובחזירתו פגע בצפרדע הנ"ל הגם שמקודם לא דיבר מאומה מצפרדע, ומן הסתם מחויב להיות כך.

[5]) שם, שם.

ישר אשר אינו לא קרוב ולא אוהב להאיש הנושא אותה וכאשר הוא יפיח בפיו על האותיות ימחקו האותיות מעליה, כי בלא זה לא יוכלו למחוק האותיות בשום אופן ועי"ז לא יכלו הדבורים לכתוב א"ע על השרייבטאפיל יותר ונעשתי מלא שמחה שהשגתי השרייב־טאפיל הנ"ל ובכדי שלא לאבוד זמן בחנם שכרתי לי שני סופרים שהם יעתיקו כל הדברים מהשרייבטאפיל ללשון הקודש. הסופר האחד הוא ר' מאיר כהנא שהיה רב בק"ק גריידונג והשני הוא נין ונכד של החסיד המפורסם מוה' אלקסנדר שוחט שהיה אצל הרב החסיד הקדוש רבן של כל בני הגולה מורינו ורבינו מו"ה ישראל בעש"ט ממעזבוז שהיה אצלו סופר ח' שנים כמה שנים קודם ביאת הסופר החסיד המפורסם מו"ה צבי, ואח"כ היו שניהם סופרים מחמת שהיה עסק גדול על אחד, ונעשה אח"כ שוחט ובודק מטעם שהיה לו צער גידול בנים והב"עשט נתן לו מקום בק"ק שדה לבן ואח"כ היה שוחט בק"ק בארדיטשוב ולעת זקנתו נעשה ש"וב בק"ק נעמרוב [1]) וזה הסופר שלי נקרא ר' שמואל ליניצער, והם יודיעו לך מנסיעתי, כי אני גמרתי בדעתי לעשות כך, מתחלה אקח איזה דפין מהשרייבטאפיל ואלך עמהן על העולם לבין אנשים, וכאשר יהיה כל הדפים נכתבים אלך לביתי ואתנם להסופרים שהם יעתיקו אותם ללשון הקודש, ואני אלך בינו לבינו עם הדפים האחרים על העולם ואחר כך כאשר גם הם יהי' נכתבים אקח הדפים הראשונים ואתן אותם לאיש ישר להפיח עליהם בפיו, וכאשר ימחקו האותיות אלך עמהם מחדש על העולם. ואקוה להודיע עי"ז להעולם חדשות הרבה ולראות אם פעל הספר מגלה טמירין מה שהיה צריך לפעול, או אם צריך עוד לכתוב איזה ספרים להחזיק אמונתינו. כ"ד.

---

[1]) ימוסו של ר' אלכסנדר נעתק אות באות מספרי הבע"שט דף ד' ע"ג.

ג

מן ר' שמואל ליניצר אל ר' משה אמניר:

ה"ה המופלא ומופלג בתורה וביראה החסיד המפורסם מו"ה עובדי' בן ר' פתחי' אמר לי שכתב לכם אשר קיבל אותי שמואל בן דוב בן השוחט דליניץ לסופר אצלו ושאני אכתוב לכם תמיד אותן הדברים אשר יכתבו בעצמם על השרייבטאפיל שלו ובודאי כתב לכם שמקודם שקיבל אותי הייתי מוכרח ליתן לו תקיעת כף שלא לעשות שום רמיה בהעתקה רק להעתיק כל הדברים כמו שהם נכתבים ולכן אני מודיע לכם שתוכלו אתם לסמוך עלי בעז"ה שבודאי לא אהיה משנה אף קוצו של יו"ד מכמו שיהיה כתוב בהשרייבטאפיל וגם זאת אני מודיע לכם שאני איני כותב כך כמו שכותבים הסופרים אשר נמצאים בקורדאן כי אתם ידעתים שאני בעז"ה נולדתי בארץ רוסלאנד ודר אני שם לכן אכתוב אני זה הלשון ממש כאשר כתב אבי זקני מו"ה שמואל חתן החסיד המפורסם מו"ה אלכסנדר את הספר שבחי הבע"שט ומה שאני כותב זאת לכם הוא מחמת שהחסיד המפורסם מו"ה עובדי' קיבל עוד סופר אחד מקורדאן הנקרא מאיר כהנא אשר היה רב בק"ק גריידונג, כי אני אמרתי לו בפירוש שאני לא אעתיק הדברים מהשרייבטאפיל אשר ידברו האפיקורסים, ולכן היה מוכרח לקבל את הסופר השני תנ"ל, ונמצא כאשר תראה איזה דברים בההעתקה אשר מתנגדים להכת שלנו עם לשון צח תדעו שאני לא כתבתי זאת רק הסופר מקורדאן, ואין לי לכתוב לכם יותר, כי אתם יודעים האנשים דקורדאן, ובפרט אותן אשר כותבים לשון צח די לי בזה למה לי יותר ותו אין לחדש.

קודם

ד

מן ר' שמואל ליניצר אל ר' משה אומגיר.

קודם אשר אכתוב לכם ההעתקה משרייבטאפיל אספר לכם ההנהגה אשר נהג א"ע מו"ה עובדי' כאשר רצה לילך על העולם לשמוע מה שידברו מהספר מגלה טמירין. מתחלה לקח השרייב-טאפיל והניח אותה בכים של חיקו הימין הנקרא ביזעם קעשעני וגם המגלה טמירין לקח והניח אותה בכים של חיקו השמאל כי אמר אפשר אשמע באיזה מקום שאומרים איזה דבר שקר בשם הספר מגלה טמירין אזי כאשר אשמע זאת אראה שאומרים שקרים וכאשר עשה זאת הלך מהבית ולקח הכתב הידוע אשר היה מחזיק בכים שמאלו והניח אותה בהכנפות של הציצית וכאשר עשה זאת בא תיכף ומיד ענן אחד יפה מאוד מהודר בכל מיני צבעים אשר לא ראיתי זאת מימי ואני איני מסופק כלל שזה הענן הוא ממש זה בעצמו אשר הבע"שט הלך בו בעת אשר ראה את העגלן שלו נשא עץ לגיהנם ¹) וכאשר ראה החסיד מו"ה עובדי' את הענן הנ"ל הלך בו כאשר הולך איש לישב בקאריטע ותיכף כאשר בא בהענן היה הענן מכסה אותו מכל צד שאנחנו לא ראינו אותו רק שמענו כאשר אמר להענן נשא אותי לק"ק באלז והלך הענן עמו ואחר איזה ימים בא החסיד מו"ה עובדיה בחזרה ומסר לי איזו דפים מהשרייבטאפיל להעתיק מה שכתוב בה ולכתוב לכם בכדי שאתם תגלו לו דעתכם, ואמר לי שבהשרייב-טאפיל יש כמה חתיכות נייר וכתוב עליהם ג"כ לכן צוה לי להשגיח מה שכתוב עליהם כי הסמנים אשר היה לו לכתוב בין הדבורים למשל באיזה עיר הי' מדברים הדבורים או מה שהוא היה עושה וכדומה וגם שמות האנשים אשר הי' מדברים ומה שהי' עושים הכל רשם על החתיכות נייר אשר מונחים בהשרייבטאפיל וכאשר אעתיק

---

¹) שבחי הבע"שט דף כ"ה ע"ד.

אעתיק הדברים אשר האנשים הי' מדברים להעתיק גם זאת אשר כתוב בהחתיכות נייר כל אחד על המקום אשר שייך כפי הסמנים אשר רשם בהשרייבטאפיל ועל אותן חתיכות נייר וכאשר אמר לי מו"ה עובדי' זאת וצוה לי עוד הפעם להעתיק עבורכם כל הדבורים מהשרייבטאפיל הלך בחזרה לבאלו.

והנה אני שולח לכם הדבורים מהשרייבטאפיל עם אותן הדברים אשר הי' נכתבים בהחתיכות נייר אשר הי' מונחים שם וזה החלי בעזרת צורי וגואלי.

באתי לבית ר' הירשל זאבוסצער והי' יושבים בו כמה אנשים והתחילו לדבר מהספר מגלה טמירין ורשמתי שם של המדבר אצל דבריו בכדי לידע מי הוא המדבר ואמר איצק עיקר שכחתי ראיתם אתם את הספר מגלה טמירין הוא מלא שטותים.

יהודא. שמע לי ושתוק, כי העולם ישחקו עליך הוא מלא המצאות וחכמות ומה שכתב בו הכל אמת.

מאיר. אני רוצה מאוד לידע האיך השיג כל האגרות אשר הדפיס אותו שם בספר שלו דלא זאת אינו דבר קטן להשיג אגרות הרבה מכמה אנשים.

יהודא. הלא המחבר היה רואה ואינו נראה כאשר אמר בההקדמה לספר הנ"ל.

מאיר. אני איני מאמין בזה, מי פתי יאמין לו שהיה רואה ואינו נראה מה לי לזה שה"א כותב שהיה רואה ואינו נראה, בודאי לא היה רואה ואינו נראה.

יהודא. למה אתה אינו מאמין הלא הוא דבר איפשר ולמה אנחנו מאמינים שהבע"שט כאשר היה אצל הקאמיסאר והפריץ אשר אמר שבאשר יראה אותו יהרוג אותו בקנה שריפה הי' ג"כ שם ולא ראה הפריץ את הבע"שט כי הבע"שט רצה שלא יראה אותו [*].

מאיר. מה אתה אומר האם נעשה אתה משוגע האיך אתה משוה את המחבר זה הספר מגלה טמירין להבע"שט.

[*] שבחי הבע"שט דף כ"ז ע"א.

יהודא. אם לא הייתי יודע אותך הייתי סובר שאתה מכת הבעשטנים שאתה מדבר מהבעשט בהמימות גדולה כל כך וכועס אתה עלי לפי שהיה בדעתי להשוות המחבר ספר מגלה טמירין להבעשט.

מאיר. אני בודאי איני מהבעשטנים, אך בכל זאת מחויבים אנחנו להיות לנו דרך ארץ לפני הבעשט.

יהודא. וכי אני אמרתי שאין אנחנו מחויבים להיות לנו דרך ארץ לפני הבעשט אני אמרתי לך שמה שאתה אמרת שאין אתה מאמין שר' עובדיה היה רואה ואינו נראה אינו נכון, כי הלא ראינו שהבע"שט היה רואה ואינו נראה ולכן אם כבר פעם אחת היה על העולם איש אחד אשר היה רואה ואינו נראה יוכל להיות שיהי' עוד איש כזה על העולם ואפילו כמה אנשים ובפרט שיוכל איש להיות רואה ואינו נראה אפילו אם לא יהיה כמו הבעשט הלא שמענו בילדותינו מהמלמד אשר למדנו אצלו כמה מעשיות מאנשים אשר היו רואים ואינם נראים ובכל זאת לא שמעתי מאותן האנשים עשיות גדולות כמו שמספרים מהבעש"ט.

מאיר. מה זאת ששמענו מהמלמד שלנו מעשיות מאנשים אשר היו רואים ואינם נראים האם אנחנו מחויבים להאמין בדברים כאלו אשר המלמד היה מספר לנו וכי הראה לנו ראיה על זה בגמרא או במדרש או באיזה ספר קדמון הלא כמה פעמים מוזכר בגמרא ובמדרשים מעשיות מתנאים ואמוראים שהיו בסכנה גדולה, ולא הצילו את עצמם ע"י רואה ואינו נראה, ולכן אני איני מאמין מה שמספרים לנו מעשיות מזמנים הקודמים מרואה ואינו נראה, אך המעשה מהבע"שט אני מחויב להאמין כי זאת הוא דבר אחר, הכותב שבחי הבעשט היה חתן השוחט מוהר"ר אלכסנדר שהיה בעצמו כמה שנים אצל הבע"שט והכותב שמע המעשיות מחמיו ומשארי אנשים אשר היו יודעין בודאי את הבע"שט וזה הכותב ר' שמואל ע"ה מסר את הספר אשר כתב ליד בנו מו"ה דוב בער וגם אני בעצמי זוכר בילדותי הייתי לומד אצל מלמד אחד אשר היה מהבעשטנים בשתיקה, כי בעת הזאת הי' מפחדים א"ע לגלות, כי אם הי' יודעים העולם שהוא מהבעשטנים

לא הי' נותנים לו שום תלמיד וזוכר אני שהיו מספרים לנו הרבה מעשיות מהבע"שט והי' ביניהם אותן מעשיות ממש אשר נדפסים בשבחי הבע"שט לכן אין לספק כלל וכלל שהם אמת.

יהודא. שמע נא מאיר תמחול לי אלף פעמים אם מזה אתה רוצה ליקח ראיות מה שאתה שמעת מספרים מעשיות או מה שמספרי' בשבחי הבע"שט הלא יותר טוב שתקח לך ראיות מאותן אשר מספרים להפוך ומה לך יותר הלא ראיתי בעיני אגרת בכתב יד הגאון המפורסם מו"ה חיים כהן ראפאפורט אב בית דין דקהלה קדושה לבוב אשר כתב למחותנו בקהלה קדושה בוטשאטש וכתב בה על הבע"שט רופא אליל ר"ל שלא לדבר עם פה שלי, וגם כמה פעמים אנשים אחרים אומרים על הבע"שט שהיה איש פשט בן כפר ומה לי לדבר הלא קרית בודאי את האגרת מהדיין מיכל כהנא במגלה טמירין מה הוא דובר שם על הבע"שט וגם בודאי ראית שבתוב בספר הויכוח עליו כמה פעמים המין האפיקורוס הגדול השם ישמרנו.

הירשל. אני איני יודע מה אתם רוצים בודאי אין לכם מה לעשות כלל, מי ראה כזאת בעתים הללו לישב א"ע כמה אנשים ולדבר משוכני עפר.

איצק ומאיר. אמת נלכה נלכה לא נדבר משוכני עפר. וילכו כולם לביתם.

ה

מן ר' שמואל ליניצר ור' מאיר כהנא אל ר' משה אומניר.

הנני שולח לכם עוד העתקות אשר העתקנו משרייבטאפיל וז"ל:

הייתי בב"המד וראיתי שתיכף אחר התפלה התחילו איזה אנשים לדבר במסיבה ותבנתי שבודאי ידברו מהמגלה טמירין והלכתי אליהם ושמעתי.

אברהם. ראיתם הספר חדש?

מרדכי. ראיתי בו איזה אגרות ונראה שחיבר אותו איזה אפיקורוס.

יחיאל ליבוש. אפיקורוס חיכר את הספר טי אמר זאת אני איני יודע, לא ראיתי בו שום אפיקורסות.

מענדל. אני קריתי בו וכמדומה לי שחיכר אותו איזה חסיד אני לא ידעתי למה לא, ראיתי שם איזה דברים מרבי אחד והנה הם כך כמו שהרבים הם באמת.

יחיאל ליבוש. מה אתם אומרים חסיד כתב את הספר איך נופל לכם זאת.

געציל. איזה ספר הוא זה ממה שאתם מדברים.

מרדכי. פשיטא אין אתם יודעים מאיזה ספר אנחנו מדברים, ראו כאשר הוא עושה א"ע כלא יודע בודאי יש לכם ג"כ חלק בזה הספר, לא חיבר אותו איש אחד בודאי הרבה אנשים חיברו אותו.

מענדל. לפי דעתי הוא דבר בלתי איפשר שחיברו אותו ספר הרבה אנשים הלא כל הספר הוא ענין אחד, הלשון מתחלה ועד סוף הוא ממש לשון אחת, ואם הרבה אנשים כותבים ספר אחד ניכר מהלשון וההסברות שונות שהרבה דיעות ממחברים הרבה בו.

יחיאל ליבוש. מה לנו לזה אם אחד חיבר אותו או הרבה אנשים אך לא נראה בהספר שום אפיקורסות.

אברהם. אתם לא תעשו אותי לשוטה אתם סבורים שאני מהחסידים הפשוטים לא תעשו אותי לשוטה לא, אני ראיתי הספרים של קאנט והמארגענשטונדען של הדעסיר ג"כ ראיתי הגם שאני איני מבין אותם אך ראיתי אותם. אל יקשה לכם כלום כעת לא הוא כך כמו שהיה לפני איזה זמן יש לנו כעת בין הכת שלנו בעז"ה אנשים אשר יכולים בודאי דייטש טוב וגם פראנצעזיש וכל דבר אנחנו כעת בודאי אנשים כל העולם יודעים שהאנשים שלנ הם בודאי חכ ים גדולים חלעבין הקטן מאתנו חכם יותר מהמחבר אשר עשה השטותים אלו.

יחיאל ליבוש. מי מדבר עתה טזה אני רק אמרתי שאני לא ראיתי בספר שים אפיקורסות ואתה אינך מחויב לדבר נגד ר משה דעסיר ומחויב להיות לך דרך ארץ לפניו.

אברהם

אברהם. קריתם אתם בהספר, מה שאתם אומרים שלא יש בו אפיקורסות אני באמת לא קריתי בו ולא רציתי אפילו להביט בו למה לי זאת על כפרות אני צריך זאת אך אתם אומרים הדבר בודאי ואני שמעתי אנשים הרבה מאוד שכל הספר מלא אפיקורסות לכן אני שואל אתכם אם קריתם אתם בו.

יחיאל ליבוש. מה לכם אם קריתי בו או לא קריתי אני בעז"ה איני צריך לקרות הרבה כשאני מביט בספר די לפני ויכול אני להבין איזה ספר הוא.

אברהם. ואני אומר לכם שהוא מלא אפיקורסות מתחלה ועד סוף מרדכי מה אתה שותק אמור מה אתה מפחד או מתביש אמור אל תתביש.

מרדכי. מה יש לי לאמור בודאי הספר מלא אפיקורסות עד לב השמים.

יחיאל ליבוש. אבל אמור לי איזה אפיקורסות יש שם מאין אתה ידעת.

מרדכי. איזה אפיקורסות, הספר מלא אפיקורסות והוא שואל איזה אפיקורסות אני איני מדבר מספרים אחרים אשר מביא שם בההערות היפים שלו אך הלא מביא שם ג"כ מהספר נועם אלימלך מילא נמצא הוא שוחק מר' מילכל ג"כ אצל ר' מילכל הייתי מה שאני ראיתי בהעינים שלי לא יוכל שום אדם להכחיש לי הזאת קיטאווים ר' מילכל מה לי לומר לכם הלא אין שום בן אדם מסופק שר' מילכיל היה עמוד מן השמים ובא שוטה ימח שמו כזה ורוצה לשחוק מר' מילכל מה אתם רוצים יותר.

יחיאל ליבוש׳ וכי הוא עושה חוכא ואיטלולא מר' מילכל אני איני ידעתי אני לא ראיתי אמור לי מה כתב על ר' מילכל.

מרדכי. לא ידעתי מה אתם שואל למה לכם זאת תאמינו לי שבודאי הספר חיבר אפיקורוס שבכל האפיקורסים.

יחיאל ליבוש. אתם אומרים אלף פעמים אפיקורוס חיבר הספר ואין אתם אומרים לי ממה אתם רואים זאת אמרו לי מה אמר בהספר על ר' מילכל אני לא ראיתי.

מרדכי. אני לא ידעתי מה אתם רוצים לא חיבר הספר אפיקורוס לא לפי דבריו בהספר יהיה שמנה עשר מיליאן יהודים משוגע הלא כך הוא מילא עשה שחוק מכל היהודים ומכל התורה כולה ח"ו ובכל זאת אינו אפיקורוס.

אברהם. אני מבקש אתכם מאוד שמעתי איזה הערות מהספר אדרבא אני שואל אתכם אם תוכל אתם להאמין שואת שהוא מביא בההערות באמת נמצאים בהספרים שלנו יוכל זאת להיות האם היינו מחזיקים א"ע באותן הספרים באם שהי' נמצאים בם הדברים אשר הוא מביא, הילך לכם זאת להראש.

מרדכי. ובאם אפילו זאת מה שהוא מביא נמצא בספרי הצדיקים מי יודע זאת מה שהצדיקים הי' סוברים בזה שהי' כותבים בודאי הי' הם כך סוברים כמו שזה האפיקורוס כתב בספר אפיקורסות שלו ואם בתוך אלף שנה יהי' אנחנו יודעים מה שהם סברו וכוונו בתורה שלהם וזה הרשע לוקח התורה שלהם וכותב אותה וסובר שהם כוונו זאת מה שהוא הימח שמוניק סובר מה אתם רוצים יותר אין די לכם בזה.

אברהם. ולמה אין אתם אומרים זאת, הלא כמעט כל ההערות אשר יש לו הם משבחי הבע"שט ומר' נחמנדל נכר הבע"שט השבחי הבע"שט אפשר ג"כ חיבר איזה אפיקורוס ור' נחמנדל אינו מקובל כ"כ לצדיק גדול כמו שאתם סוברים.

מענדל. מה אתה אומר הלא אין אתה יודע מהחיות שלך לאמור השבחי הבע"שט חיבר איזה אפיקורוס, אם לא הייתי מכיר אותך הייתי אומר שאתה בעצמך אפיקורוס הלא כל העולם יודע שחיבר אותו ר' שמואל חתן ר' סענדר שהיה שוחט אצל הבע"שט והניח את החיבור הזה לבנו אחריו ר' דוב הלא אני בעצמי יודע אותם הייתי בליניץ ר' שמואל היה שוחט בליניץ, גם ההסכמות על שבחי הבע"שט אשר נדפס בברדיטשוב נתנו אנשים אשר ידעתי אותם וגם אתה ידעת אותם, ואם לא היה ידענו רוב המעשיות אשר נדפסים שם בע"פ קודם אשר נדפס השבחי הבע"שט מה אתה אומר הלא כל העולם ישחק עליך

האם

האם היו מוכרים במשך שתי שנים יותר מן עשרת אלפים שטיק אם אפיקורוס היה חיבר אותו ולמה לך לדבר דברים כאלו מי לא יודע שהשבחי הבע"שט חשוב על העולם מאוד ובפרט במדינות רוסיא קיבלו עליהם ללמוד אותו לכל הפחות פ"א בשבוע ורבים לומדים אותו במוצאי שבת, כי אמרו אם בימים הקדמונים אמרו במו"ש הנסים של אליהו הנביא על אחת כמה וכמה ללמוד כעת השבחי הבע"שט אשר מביא הנסים מהבע"שט, והם יותר מהנסים של אליהו הנביא [1].

יחיאל ליבוש. מה אתם אומרים אני לא ראיתי זה האגרת אראה לקרות אותה עוד היום.

מענדל. ומה שאמרת מר' נחמנדל ג"כ הוא בושה לומר זאת, אתה איפשר לא ידעת אותו וגם לא קראת הצדקות שלו בספרו ליקוטי מוהרן תליתאה ובשארי ספרים שלו אשר הדפיסו הלא בלקוטי תליהאה כתבו בפירוש שהזיוג היה קשה עליו והיה לו צער ממנו כמו יסורי התינוק בשעת מילה[2] למה לכם יותר הלא אפילו תלמידו מו"ה נתן אשר הוציא הספרים שלו לאור ג"כ לא דבר קטן אני הייתי בק"ק בראצליב וראיתי שם על החתיכה פארוואליני היוצאת שם חוץ מכותל ב"המד יושבים תמיד אנשים, ואין מניחים שאחד ישב עליהם זמן רב בכדי שהאחר יוכל לישב עליה, ושאלתי אותם על מה זאת ואמרו לי שעל החתיכה פארוואליני הנ"ל היה יושבים תמיד הצדיק ר' נחמנדל עם תלמידו מו"ה נתן ודיברו ומן הסתם הורידו המוחין שלהן ע"י חוט השדרא עד האחוריים להחתיכה פארוואלינע הנ"ל ולכן רוצים כעת להעלות הניצוצי קדושה מהפארוואלינע בהשפעה דרך אחוריים אל המוחין שלהם.

יחיאל ליבוש. אני מאמין בכל זה שאתם אומרים אך מזה אין ראיה שכל הכת מאמינים בר' נחמנדל יש אנשים שמאמינים בזה הצדיק ואנשים אחרים מאמינים בצדיק אחר, אך מה לנו לזאת בכל זאת לפי דעתי אין זה הדרך להביא בההערות ראיות

[1]) עיין מגלה טמירין אגרת ע"ז.
[2]) ליקוטי מוהרן בסיפורי מעשיות דף ג' ע"ת.

רק משני ספרים, הלא יש הרבה ספרי צדיקים, ולמה לא הביא משארי ספרים.

מענדל. אני רואה שאתה לא קרית הספר מגלה טמירין, כי הלא בספר בהרשימה נרשמים י"ט ספרים אשר המחבר מביא מהם מאמרים בהערות.

יחיאל ליבוש. בכל זאת מביא רוב ההערות מהשני ספרים אשר אמר ר' אברהם.

מענדל. אני לא יכול לסבול עוד זאת, אני רואה שאתה מדבר ואין אתה יודע מה אתה מדבר הלא אפילו שמות הספרים שאמר ר' אברהם אין אתה יודע ולכן לא אמרת מאיזה שני ספרים מביא ההערות רק מהספרים שאמר ר' אברהם אמור איזה ספרים לא ידעת למה לך להתערב בדברים אשר לא ידעת ולכן איני משיב לך רק לר' אברהם אני משיב, ראה נא באגרת ע"ו הערה ז' שם מביא הרבה מאמרים מלאים נבול פה וכאשר תמנה אותם תמצא שבין הכל יש שם ארבעה עשר מאמרים ולא יש ביניהם מספרים של ר' נחמנדל רק שני מאמרים והשאר היינו שנים עשר הם מספרים אחרים.

מרדכי ואברהם. למה לנו לשמע דברים שטותים כאלו נלכה לביתינו.

יחיאל ליבוש. החזקתי אתכם ר' מענדל לחכם גדול ולמה אתם בעסתם עלי כל כך מה אמרתי אדרבה אני אמרתי שהספר לא חיבר אפיקורוס מה אתם רוצים מה זאת שאמרתי אח"כ על ההערות הלא ההערות אינם הספר על הספר ח"ו לא אמרתי כלום.

מענדל. אני מבקש אותך הן לי מנוהה אתה מורגל לדבר ואין אתה יודע מה אתה מדבר אני רואה בכל פעם יותר שלא ראית אפילו הספר מגלה טמירין כי בזה הספר כמעט עיקר הדבר הם ההערות עד מתי יהיה לך זה הטבע להתערב א"ע בכל דבר ולאמור דעתך בדברים אשר אין אתה מבין כלל.

יחיאל ליבוש. אני רואה שאתם היום בכעס אני אלך לביתי ובפעם אחר נדבר על אודות זה הספר.

מענדל. לך לשלום כבר היה זמן שתלך לביתך.

העתקה שלישית

הלכתי מבית המדרש להחנות של ר' שואל ומצאתי שם כמה אנשים ושתי נשים ואחת מהן מוחזקת בפה למבינת בלשון הקודש ובין האנשים היה גם ר' יחיאל ליבוש הנ"ל והתחילו לדבר מהספר מגלה טמירין.

יחיאל ליבוש. היום היה לי מלחמה קטנה בבה"מד אודות הספר מגלה טמירין.

אליה. לפי דעתי לא היה להמחבר מה לעשות וכתב את הספר.

יחיאל ליבוש. אל תאמרו זאת המחבר היה יודע מה שחיבר.

מאיר. המחבר היא לץ גדול, פֶּה יש לו גפרית וזפת וחרב חדה.

יחיאל ליבוש. אתם אינם יודעים מי הוא המחבר אין בכאן מה לחפוש הרבה בודאי חיבר אותו צדק אשר אריאל השר. . הביא אותו מבערלין להנהיג את הקרענציל אפיקורסים בבערליין.

ראובן בער. אוי ואבוי עלינו לקונן שמדפיסים אצלינו ספרים כאלו ושנמצאו בינינו אנשים אשר קורים ספרים כאלו ימח שמו יעקר מן השורש הרשע צדק כאשר אני עושה ברכה בכל יום שלא עשני גוי כך אני מחויב לעשות ברכה שלא עשני צדק בערליי׳ נער זה הכלב למד בבערלין והדפים בבערליין חומש והשמיט בו כל הדברים אשר יגיע מהם איזה מוסר ומזה החומש לומד שם עם הילדים.

וואלף בער. מה אתה אומר זאת הוא שקר צדק לא הדפים חומש ובחומש אשר נדפס בבערליין לא נחסר אותן הדברים אני ראיתי אותם וגם צדק אינו לומד עם הילָדים, ואפילו אין דרך שלו להדפים ספר כמו המגלה טמירין וגם הרבה אנשים מחזיקים אותו לאיש גדול.

ראובן בער. הרבה אנשים זאת ראי' ברורה פשיטא ומשבתי צבי לא היה מחזיקים הרבה אנשים.

אשה

אשה חוואלי. אתמול סיפר לי בעלי איזה מעשיות מהספר מגלה טמירין ושחקתי מאוד ולפי דעתי היה המחבר בודאי חסיד לכל הפחות עשרה שנים כי באם לא מהיכן ידע כל הדברים אשר כתב שם.

ראובן בער. יכול להיות באמת שהיה חסיד אך שחסרה לו בעו"ה הנקודה (פינטעלי) ונעשה ימח שמוניק.

אשה חוואלי. אני איני יודע זאת רק שהיה לי תענוג גדול מהמעשיות והמצאות אשר סיפר לי בעלי מזה הספר.

אשה מחלה. אני קריתי בספר הזה, ואני איני יודע למה נצרך כעת לשמח כ"ב את העולם אינו חסר כעת להעולם רק לשמח א"ע.

יחיאל ליבוש. זאת הוא שטות.

מאיר. הספר הוא טוב אך למה הוא לנו מחר יבוא אחד ויעתיק אותו על לשון דייטש ויבזה היהודים ע"י זה.

שואל. אני גם כן אומר זאת אני בודאי שונא את החסידים אך לפני מי כתב את הספר הסידים לא יקראו אותו מתנגדים אינם צריכים את הספר שלו נמצא לפני מי כתב לפני הגוים שהם יעתיקו אותו למה זאת לא יפה הוא זאת לפני היהודים.

משה. לפי דעתי כתב המחבר את ספרו לפני כלל בני עמינו אנשים אשר לא נעשו עדיין חסידים יראו מהספר רעת הכת ולא ילכו בדרכיהם גם אותן האנשים אשר חולקים כעת על הכת אם אחד שואל אותם על מה ולמה הם חולקים אינם יודעים לכלכל דבריהם. כי אפילו הלומדים אינם קוראים בספרי הכת וכל הטענות אשר טענו נגד הכת היו רק שידוע להם מנהגיהם. ואם אחד הי' מביא ראיה נגד הכת מאיזה מנהג הרע אשר ראה מאנשי הכת הי' משיבים מזה אין ראיה האם נצטווינו מהצדיקים לעשות כך אתה ראית מאיש אחד או מהרבה אנשים אשר עשו שלא כשורה מזה אין ראיה על כל הכת בין כל אנשים בין רבנים לומדים וכדומה נמצאים כמה מיני אנשים שונים זה עושה כך וזה כך ומה הצדיק חייב בדבר אם בין אנשים עושי רצונו נמצא גם

אנשים

לא טובים ועל כמה מנהגים השיבו מה איכפת לן זה המנהג וכדומה אך ע"י זה הספר יראו כל בני עמינו לימודם ומעשיהם וגם הלומדים והרבנים יראו איך רק ע"י הכת הושפלו עד עפר וירד כח הדת עשר מעלות אחורנית וכי כל מגמת הכת מתחלתה עד עתה הוא רק להשפיל הרבנים ולומדי תורה בעיני העם.

איצק. המחבר טעה א"ע עם כל החכמות וההמצאות שלו לא יפעול כלום הוא סבר שכאשר הרבנים ולומדי תורה יקראו את ספרו יתמלאו חימה על הכת ויעמדו נגדם, ראו נא מה פעל עד עתה שותקים ואינם עושים כלום.

משה. אמת דברת אך מי חייב בהדבר המחבר אינו חייב בזה כלום כי הוא דומה בנפשו שהם עדיין בעיני עצמם חשובים לאנשים אך בכל זאת טוב עשה בעמיו כי בב"ז יראו בני עמינו —

יחיאל ליבוש. מה יראו בני עמינו, לא יראו כלום.

משה. יראו כי כל יסוד ובנין הכת רעוע מעיקרא, וגם יראו הרעות הגדולות אשר יוכל להגיע אותנו ע"י לימודים של הכת כאשר כבר זכר אותם המחבר ספר ויכוח וגם אפילו אנשים תמימים אשר בעת מאנשי הכת אם יראו לימודי הכת יוכל להיות שיעזבו אותה כי כעת אפילו אנשי הכת אשר קונים במעט כל הספרים מצדיקיהם אינם מעיינים בהם ואינם יודעים על מה ולמה הם חסידים ומעולם אינם משימים לב לראות יסודי הכת שלהם.

יחיאל ליבוש. זאת לא חשב המחבר האיך הוא חשב זאת.

משה. איזה ראיות יש לך על זה שלא חשב המחבר זאת.

יחיאל ליבוש. מה אתם שואלים מהיכן אני יודע זאת, אני בודאי יודע טוב.

משה. אם אתה יודע אין לי לדבר נגדך.

ראובן בער. השם ישמרנו הוא ישחק בהספר מכל הדברים מכל הצדיקים נמצא אין לנו כלום הכלל גמר סוף אין לנו כלום סוף עם הכל.

יחיאל ליבוש. עבור זה אין לנו כלום מי אמר זאת למה אין לנו כלום מי אמר זאת אני איני מבין זאת.

ראובן

ראובן בער. אתה אינו מבין אני ידעתי שאתה אינו מבין מהיכן אתה מחויב להבין זאת.

הרב מק"ק גרוממ שוהסקא. הספר הוא שטותים ולא יזיק בודאי כלום אך חבוך בלשון דייטש אשר מביא בהספר הוא דבר רע ולמה היה להם זאת להוציא ע"י הדפוס בוך כזה הלא מבזים ע"ז היהודים בין הגוים.

יחיאל ליבוש. זאת אין כלום זאת אין מזיק מי שהוא שונא ישראל שונא אותנו בלא זה, ומי שאוהב אותנו לא יהיה לנו שונא עבור הבוך.

משה. לא האמנתי זאת שתאמינו שהבוך הוא בפועל לפי דעתי הוא דבר בדוי מלב המחבר לקבץ דברים שונים ולעשות מהם עסק שלם בכדי להתענג נפש הקורא.

יחיאל ליבוש. מה זה דבר גדול לקבץ דברים שונים כל אדם אם ירצה לקבץ דברים מספרים הרבה יקבץ אותם ביחד ויעשה מהם עסק שלם, בעיני אין זאת דבר גדול והמחבר את הספר מגלה טמירין לא הראה בזה שום דבר גדול.

משה. ידעתי מכבר שאת רוצה להראות, כי אתה ברי' גדולה ושידעת כל העסקים וכל החכמות, הניחה לי.

איצק. אני איני יודע מי ביקש את המחבר לכתוב זה הספר הוא דוקא רוצה לתקן את העולם. רוע מזל (שלים מזל) לקח אותנו דוקא רוצים בחזקה לתקן אותנו.

יחיאל ליבוש. לא ידעתי מה אתם רוצים. לא היה להמחבר מה לעשות וכתב את הספר.

איצק. לא הי' לו מה לעשות הי' לו להכות את הראש בהכותל.

משה. ולמה כותב הרב שלנו את ספרו עוזר ישראל אותו מי ביקש לכתוב זה כמה שנים אשר הוציא את הספר לאור ועד עתה לא ראיתי איזה טובה הגיע ע"י ספרו לבני עמינו.

איצק. מה זאת איזה משל הוא זאת.

יחיאל ליבוש. אתם אינם יודעים למה כתב המחבר את המגלה טמירין אני אומר לכם לטובת עצמו להרויח מעות וכדומה, וכי מי עושה טובות עבור בני עמינו, ידעתי בודאי שאין גם אחד

אשר יתעסק א"ע באמת לטובת בני עמינו הדעסיר כתב גם כן הספרים שלו רק לטובת עצמו כדי להרויח בהם מעות. הנה השר אריאל מראה א"ע שעוסק בטובת בני עמינו זאת ג"כ שקר רוצה להיות לו כבוד, כי יקוה שיעשו אותו לשר ומנהיג עלינו איפשר רב דמדינה וכדומה, ואיפשר כוונתו ג"כ על ממון כי יתנו לו שכירות גדולה.

מענדל. ישבתי הנה עד עתה דומם לשמוע הדיבורים של זה הפכפך הוא לא ראה אותי אך כעת לא אוכל להתאפק עוד כי כעת הראת שאתה נבזה וחדל אישים וכי תמיד כל מגמותך להקטין אנשים וולתך מר' משה דעסויער לא אדבר עמך, כי אינך שוה להעלות שמו על שפתיך, ידעתי זה כמה שכל הפציך רק לקבל הלל ושבח מכל אנשי עירנו. ולכן אתה הפכפך גדול מאוד כאשר תבא בין אנשי מדע תדבר עמהם כחפצם ועדיין אתה זוכר איזה דברים אשר קרית בספרי העמים, מהם תוציא איזה מאמרים הערבים לשומעם לסתור דברי זולתך ואם בין הסידים תבוא אזי תראה עצמך לאיש הולך בדרכיהם ובכל זאת תסתור דברי זולתך אשר מדבר ממך ואם בין סוחרים תשב אזי ביניהם תשים קנך ובאמת אתה לא חכם ולא חסיד ולא בעל דרך ארץ. אמרתי כי כל מגמותך להקטין אנשים ועי"ז מתנגד אתה לכל דברי איש ואיש שמעתי היום בב"המד עמדת לימין המחבר מגלה טמירין וגם מר' משה דעסויער גדולות דברת שם מחמת שאיזו אנשים דברו שם על שניהם סרה רצית להראות כי לא דברו נכונה ופה כאשר אחד דיבר על המחבר ומעשיהו דברי נכוחים עמדת להלשין עליו עודך כעת כאשר היית בימי ילדותך אך דע כאשר לא תסור מדרכיך הרעים ולא תטיב מעשיך אחריתך מרה תהיה כי מעשיך הרעים וטבעך הגרועה יתרבו ויגדלו ברעתם יום יום ואנשים ישרים יחזקוך לפרא אדם ולא ירשוך לבא בחבורתם אמור איך סרה מסות הבושה מעל פניך לאמור כי המחבר רק לטובת עצמו חיבר הספר מגלה טמירין איזה טובה יוכל להגיע לו עי"ז אמור האם לקנות לו שם בין בני עמינו הלא לא גלה שמו ואפילו אם

היה

היה מגלה שמו על הספר הלא בעו"הר כמעט כל בני עמינו יחרקו שן עליו הלא גם אתה אשר בטבעך אתה מתנגד לכל בני אדם וידעתי שגם החסידים לא תוכל שאת ובכ"ז גם אתה חרפת עליו ואם להרויח ממון איך חשבת להונות אותנו בדברי חוח כאלו האם לא ידענו שאף הוצאת הדפוס לא יקבל עבורם ואם לא ידענו כי אין אחד מאלף אשר יקנה ספרו אמור קנית את הספר, אמור.

יחיאל ליבוש. לא קניתי מחמת שאחותי מחלה קנתה ספר אחד.

מענדל. אחותך קנתה כי חשבה שעי"ז תקנה לה שם בקהילתנו ליודעת לשון הקודש. כי יעבירו קול במחנה אשה מחלה קנתה ספר מגלה טמירין, אך יהיה איך שיהיה אתה לא קנית ואלף כמותך לא קנו. ידעתי בבירור שמעת אשר יצא הספר לאור לא נמכר בקהלתינו יותר מחמשים שטיק ובקהלת אחרים אינם בנמצא לקנותם. לכן על איזה צד ירויח בו מעות מי ראה כעת שאחד ירויח מעות בספר אשר יצא לאור אם הספר אינו מאיזה רבי, מי קונה כעת ספרים אחרים אשר לא מהרבים וכפרט ספר אשר הוא כנגד הכת הלא בעו"הר פסקו בני עמינו מלקרות בספרים מעת אשר החל הכת לרוב על פני האדמה. ולפי דעתי מטעם זה בחר המחבר לכתוב ספרו על דרך אגרות כי ידע דרכי בני עמינו, אם רואים כעת איזה מאמר ארוך אינם רוצים לקרות כלל ורק מאמרים קצרים ובפרט הנתונים כעין אגרות קוראים לפעמים אך גם אותם בלי סדרים קוראים, ובעיני ראיתי בקהלתינו איזה אנשים כאשר בפעם הראשון בא לידם הספר מגלה טמירין פתחו אותו באמצע או באיזה מקום אשר נפתח במקרה, והתחילו לקרות בו האגרת אשר ראו בלי שום על לב שכל הספר הוא לתכלית אחד נכתב, וכי כל האגרות מתאימות אך מורגלים בזה לקרות בסירוגין בלי סדר כי כל דרכיהם אין סדרים למו מעת התגברות הכת אך מה אומר ומה אדבר הלא גם זאת בעיניכם אפיקורסות.

מחלה ליחיאל ליבוש. נלכה לאבינו, כי אמר שיהיה קודם חצות היום בחנות של הינדה ויש לו לדבר אתנו מאיזה עסק (שניהם הולכים).

ראובן בער (בשתיקה) לאיצק. ימח שמו וזכרו זה הוא רשע עריץ אם לא הייתי מפחד עצמי ממנו הייתי רק לו בפנים קום נלכה כי זאת גרוע ממשב לצים.

איצק. יש לי בכאן לגמור איזה עסק, לך אתה (ראובן בער הולך).

איצק לר' מענדל. ראו נא את מחלה ואת יחיאל ליבוש ואת ראובן בער גרשתם מפה ובאם לא עזבנו את ראובן בער לילך מפה היה נופל בהתעלפות כי לא היה יכול עוד לסבול העגמת נפש אשר הי' לו מדבורכם.

שואל. למה לנו לדבר מדברים כאלו נדבר מדברים אחרים, שמעתי (בכאן הלכתי).

העתקה רביעית

באתי לבית אכסניא ומצאתי שם כמה אנשים מעירות שונות ויבא איש אחד מאנשי הקהלה דפה שמו ר' אבלי ובידו כמה ספרי מגלה טמירין ויאמר אליו

בנימין. דבר נחוץ הי' לנשא החיבור הזה למכירה אשר הוא מלא אפיקורסות פשיטא הכרח הדבר מאוד.

אבלי. בבקשה מכם אל יתרעמו עלי אני איש עני, ואני מרויח על כל ספר ט"ו קרייצר.

בנימין. אני אתן לכם הט"ו קרייצער ולא תשאו הדבר מיאוס הזה למכירה.

אבלי. לא ידעתי למה אתם מבזים אותי ותרצו שאקח מכם נדבה השם ישמרני מלקבל נדבות אני מרויח הצטרכותי בכל מה דאפשר בדרך כבוד, ואיני רוצה לקבל צדקה ח"ו, ובשנית אף חס ושלום אם הייתי מקבל צדקה הלא אתם לא תתנו לי יותר מן ט"ו קרייצר וכאשר יעזור לי השם אוכל למכור הרבה ספרים וארווח כמה זהו'.

בנימין. אם תרצו למכור לי כל הספרי מגלה טמירין אשר יש לכם בעד כ' קרייצער כל ספר אקנה אותם כולם.

אבלי

אבלי. עלי אתם בכעס למה אני נושא אותם למכירה ואתם תרצו לקנות אותם כולם.

בנימין. אתם חושבים אפשר שאני רוצה לקנות אותם להרויח בהם מעות ר"ל אני רוצה לקנות אותם לעשות מהם שוועביליך.

הירצל (לר' אבלי). בקשתי מכם לאמור לי מי חבר את הספר הזה, כשאתם נושאים אותו למכירה בודאי אתם ידעתם מי חיבר אותו אני שמעתי שהמחבר מק"ק בערליין האמת זאת, נא לגלות לי את שם המחבר.

אבלי. לא ידעתי נתנו לי למכור אותו והבטיחו לי בעד כל שטיק אשר אמכור ט"ו קרייצער לכן אני נושא אותו אבל לא הגידו לי מי חיבר אותו ואיפשר אותם אשר נתנו לי אותו למכור ג"כ אינם יודעים מי חיבר אותו.

הירצל. אחי ר'שמעון חסיד אשר בקהלתינו הביט מעט בזה הספר והיה לו עגמת נפש גדול וכמה פעמים עמד מהספר ורץ כמשוגע בבית הנה והנה.

יעקל. למה בעם כ"כ מה זאת כתוב בזה הספר?

הירצל. מן כל מאמינים שה"א כתוב בו. יש בו המצאות גדולות (שוחק מאוד) המחבר הוא מוח גדול על כל הדרך אשר נסעתי לפה הי' מדברים מזה הספר והי' שוחקים מאוד ובקהלתינו ג"כ כל העולם יש להם עמו לעשות ושוחקים מאד.

ירמיה. לבי דוה עלי כשאני רואה שהעולם משחקים בקראם את הספר, הם שוחקים ואני מצער א"ע בשמעי זאת, כי זאת לי לעד איך נפלו בני עמינו עשר מעלות אחורנית, המחבר היה מוכרח לגלות דעתו בדרך שחוק והיתול, כי ידע שבדרך הפשוט לא יתפעלו העם, וכמו שהרופא מומחה מוכרח לערוב סמי הרפואה במאכלים מתוקים בכדי שהתינוק יאכל אותם, כן המתיק המחבר דבריו האמתיים בשחוק והיתול לחקוק אותם בלב כל קורא אותם ושיעיינו על ידי זה בתכלית הדבר, והם אינם משימים לב על זה רק חושבים שהמחבר כתב ספרו לשמח אותם ולעשות להם תענוג

תענוג, ואינם עומדים על דעתו לראות מספרו עצת רשע ודרכי חושך, ועקלקלות אשר רשעי הדור מוליכים אותנו בם ומרחיקים אותנו בכל פעם יותר ויותר מדרך האמת, אשר דרכו בו אבותינו הקדושים.

בצלאל ליחיאל. כאשר אני רואה קרא ר׳ ירמיה את הספר מגלה טמירין ולא הייתי מאמין זאת שהוא יקרא ספרי אפיקורסות כאלו.

יחיאל. למה לא יקרא, מה אומר ומה אדבר לא קרית אותו ולא ידעת את הכתוב בו אך תאמין לי ידידי, כי כל הקורא בו בעין פקיחא יראה, כי מנהגי הכת ונימוסיהם רע לשמים ולבריות.

בצלאל, אני איני מאמין זאת, מה שהמחבר מדבר על הכת ומביא ראיות מספריהם, לפי דעתי בודאי כולם בדוים.

יחיאל. מה שמביא מספריהם הכל אמת, אני בכוון חפשתי אחר הרבה מאמרים ומצאתי אותן כך כאשר כתב אותם בספרו בלי תוספות או מגרעת, וראיתי כי אין מהצורך לעיין אחר השאר, כי מן הסתם כולם אמת, וגם שמעתי מאנשים אחרים אשר עיינו במאמרים אחרים אשר אני לא עיינתי ואין אחד אשר הביא בשינוי, אך בכל זאת מהראוי שלא לקרות בו, כי עושה חוכא וטלוליא מכל עדת עמינו בכלל.

ירמיה (בינו לבין עצמו). לא אוכל עוד להתאפק לשמוע דברי ריק כאלו, כאשר איזה מבני עמינו רוצה לגדור איזה פרצה ולהראות שמנהגי ועשיות החדשים אשר מקרוב באו רחוקים ממנהגי אבותינו הקדושים, ושהם נגד הדין והדת, כולם כאחד צועקים בקול גדול ולא יסף שהמחבר על כלל בני עמינו לחלוק יצא, לרעתם המנהגים רעים אשר זרים עמסו עלינו מתנת השם המה, לכן אלכה, ולא אשמע דברי חוח כאלו. (הולך) בתוך כך בא בעל הבית לקרא האורחים לסעודת צהרים, וילכו כולם.

העתקה חמישית

הלכתי ברחוב העיר וראיתי אייזיק הולך ויחיאל פגע בו, ואייזיק התחיל לשחוק.

יחיאל. מה אתה מצחק.

איייזיק. קריתי את ספר מגלה טמירין אשר חיברו אנשי משפחתך.

יחיאל. אנשי משפחתי חיברו אותו, אני לא ידעתי את המחבר אך הגד לי אם מצא חן בעיניך.

אייזיק. מה תועיל לך אם הוטב בעיני, אם הרבי שבדישפאל, או הרב משאלעדי וכדומה יכתוב רק שני שורות, שכל אשר נכתב בספרי הכת הוא שקר ושספריהם הם פיגול כל העם יאמין לדבריהם אך אם איש אחר יכתוב אלף ספרים טובים לא יועילו כלום.

יחיאל. הלא היא דבר בלתי אפשרי, שהרבי אשר בדישפאל או הרב משאלעדי יכתוב נגד הכת, הראשון הוא העלגביהן של הכת, והשני חנוף יחניף להם.

אייזיק. אמת דברת, אך אחר שאין לנו גדולים יותר מהם מה לנו לעשות.

יחיאל. מי אשר אותך לא ידע ידמה כי לך לב לדעת, כי כאשר תריב עם איש אזי ברחובות תקרא כי אתה למדן גדול וביכלתך להיות רב בקהלה גדולה ובפרט מעת אשר התחלת לדרוש על המתים אין לפקפק בלמדונתך, אך רק כאשר ידבר עמך איזה דבורים תראה לכל איך שכלך עקום מאוד, ולא ידעת דבר נכוחות, ומעת הכרתיך מצאתיך, כי אין בידך לערוך מחשבותיך ודבוריך בסדר ישר ונכון, וגם כעת הלא כאחד השוטים דברת ודבריך אינם שוים להשיב עליהם. וצר לי על אבידת הזמן בדברי עמך (הולך לביתו, ואני אחריו, בבואו לביתו מצא את אחיו חיים יושב אצל התנור מנושא מאוד ואורח אחד הולך בהבית הנה והנה).

חיים. הגם לך חלק במגלה טמירין.

יחיאל. לא האם קרית אותו.

חיים. חלילה, אך ראיתי לפום רהיטא בההערה אחת מדבר על ר' משה פרשעוואָרסיקער המצאות ושכליות גדולות, באמרו שהאפיקורסים אינם מאמינים זאת, אך מי פתי יתן מקום לדבריהם

לדעת המחבר הוא שכל גדול אך לדעתי הוא חכמת של הבל.

יחיאל. ראיתי כעת על השוק את אייזיק ואמר לי שבאם הרבי מרישפאל או הרב משאלעדי ידפים שני שורות שכל ספרי הכת הם פיגול יאמינו זאת כל בני עמינו, השמעת מימיך דברי שטותים באלו.

חיים. למה לי השטותים של אייזיק אמור נא לי שמעתי שבמגלה טמירין מביא גם את הספר נועם אלימלך, ועושה גם ממנו חוכא ואטלולא תאמין לי שהצדיקים יותר חכמים מהאפיקורסים שלכם.

יחיאל. בודאי יש צדיקים שהם חכמים.

חיים. מה אתה אומר יש צדיקים שהם חכמים, כל הצדיקים הם חכמים, כי צדיק וחכם הוא חד, וכשהוא צדיק הוא בודאי חכם.

יחיאל. אם כך הוא למה כתב בספרי הכת כמה פעמים צדיקים חכמים המגלה טמירין מביא מאמרים כאלו מספרי הכת כמה אך מאמר אחד אני זוכר עדיין הוא מהמדות וכתוב שם דברי צדיקים חכמים חביבין יותר מדברי תורה ומדברי נביאים וכו' וראיתי באותן ספרי המדות אשר הכת הוציאו כעת לאור שינו זה המאמר בכדי לסתום את פי המתנגדים וכתבו דברי צדיקים חכמים חביבין כדברי תורה וכדברי נביאים, אך זאת לא שינו לכתוב רק דברי צדיקים או דברי חכמים. ולפי דבריך היה די כאחד מהם.

חיים. אתה ג"כ מביא ראיות לדבריך מספרינו כמו המגלה טמירין בקשה ממך תנה לי האם אתה מבין מה שכתוב בספרינו או אם תזכה להבין אפילו רק אות אחת מהם הלא אתה אינו רוצה אפילו להבין אותם, לכן הניחה לי (בתוך כך באו להבית ר' בערל ור' נפתלי).

בערל. ממה אתם מדברים.

יחיאל. מהספר מגלה טמירין האם קרית בו.

בערל. קריתי ולא ידעתי האם לא היה להמחבר ליתן בפי הרב דקאלנע טענות אחרות לערוך נגד הכת מאותן אשר כתב לר' מיכל דיין.

אורח

אורח (בשתיקה לנפתלי) אני לא ידעתי את ר' בערל הזה באם היה לי היכירות עמו הייתי אומר לו שיראה הוא לחבר חיבור היותר טוב מהמגלה טמירין ואז יוכל ליתן מגרעת במגלה טמירין הכי לא ידע שהמחבר שם הדברים בפי רב ולא בפי איש אשר יעמוד נגד הכת בפום כי' והרבנים לא ידברו כעת כל לבם נגד הכת.

נפתלי. אל יהיה זאת לפלא בעיניכם, בערל היא איש עומד על דעתו מאוד ואין ביכלת שום אדם לסתור דעתו, וכאשר יתחיל לרעוש בקולו לא יתן לשום איש לפתוח פיו או לשמוע דברי חיבורו לכן מי אשר ידע אותו ישתוק ולא יגלה דעתו, כי חוץ לזה אשר לא יפעול בדבריו כלום אך גם ירעיש בקולו עליו בדברים קשים כגידין.

ו

מן ר' מאיר כהנא אל ר' משה אומניר.

היום בא מו"ה עוברי' לביתו ומסר לי עוד דפים מהשרייבטאפיל והוא לקח לעצמו הדפים הראשונים אשר נעתקו כבר לילך עי"ה לאיש ישר להפיח עליהם מפיו כדי שימחקו מה שכתב אליהם ולילך עמהם אח"כ על העולם לשמוע מה שמדברים, והנה אני שולח לכם העתקה מדפים השניים.

הלכתי לשענקשטיעבע של אינו יהודי כי שמעתי ששם יושבים תמיד יהודים ושותים מי דבש הנקרא מעטה ועשיתי את עצמי רואה ואינו נראה, כי לא היה לי חשק לשתות ואם הייתי יושב ולא שותה היה הבעל הבית מתרעם עלי, וראיתי שבבית הקטן אשר שם יושבים יהודים ושותים אמרתי שם בודאי יושבים אנשים מכובדים אשר אינם רוצים לישב בבית הגדול והלכתי אליהם, וראיתי שם את יהודא עם איצק אותן בעצמן אשר ראיתי אותם מקודם בבית ר' הירשל דאביסצר וגם את בנימין אשר ראיתי באכסניא. ושמעתי שאותן אשר ישבו שם התחילו כבר לדבר מהספר מגלה טמירין וכאשר באתי אליהם אמר

בנימין. אני אומר לכם: שכל ההערות אשר נמצאים בהמגלה טמירין בדה עובדי' אותם מלבו ובודאי לא נמצא בספרי הכת שום דבר מאותן ניבול פה וכדומה אשר הוא מביא. זאת לא יוכל להיות בשום אופן.

יהודא. אני לא ידעתי מה אתם אומרים איך זאת יוכל להיות שאיש אחד ידפיס ספר ויכתוב בו הערות שקרים מספרים הנמצאים אצל העולם, ובפרט שמסמן את הדף העמוד או הסימן של הספר אשר נכתב בו זאת ולא זאת בלבד אלא אפילו בסוף הספר רשם הבעל מגיה מקום הדפוס ושנת ההדפסה מהספרים אשר מביא המחבר בספרו, כדי שיהי' קל להקורא למצא המאמרים אשר מובאים בהספר אני איני יודע איך זאת יכול להיות הלא היא עזות ושטות גדול לחשוב שרק הוא החכם, ושאין גם אחד מבני עמינו אשר יעלה על לבו לחפוש בהספרים אשר מביא מהם המאמרים ולראות אם נמצאים שם באמת אותן המאמרים.

משה. זאת אין ראי' מי חייב לך שלא קרית בספרים הקדושים מצדיקי זמנינו, אם קרית בם היית יודע שלכל בעשטני מחויב להיות עזות דקדושה [י]) וכל איש חושב בעצמו שהוא חכם גדול ושמעתי מחכם אחד דבר נאה מאוד, הוא אמר עם כל הדברים טובים שיש לאדם אין האדם משמח בהם כ"כ כמו עם השכל, מחמת שאין די להאדם זאת אשר יש לו ותמיד חושק שיהיה לו יותר ויותר כאמרם אין אדם מת וחצי תאוותו בידו, ורק עם השכל האדם משמח א"ע מאד וכל שיהיה לאדם שכל יותר קטן יותר משמח א"ע עמו כי נראה לו ששכלו גדול מאוד, ורק החכם באמת יודע שעדיין יוכל ללמוד דברי שכל מאנשים אחרים. וה"ה אפילו אם אפשר לא קרית בהספרים הקדושים מצדיקי זמנינו, או לא קרית זאת מהעזות דקדושה הלא אתה הולך בין אנשים ומחויב אתה לידע שכל בעשטני הוא עזות פנים גדול מאד, וגם תדע בודאי שבכמה ספרים מביאים מאמרים או כותבים כדאיתא או כאשר

אמרו

[י]) ליקוטי מוהרן דף מ"ח ע"ד, וכל ספרי הכת מלאים מזה.

אמרו חז"ל והמאמר אינו נמצא בשום ספר, ותראה שהרבה מחברים כותבים מאמרים מחז"ל אשר אינם נמצאים בש"ס ומדרש וכדומה, אך העולם מאמינים וסוברים זאת אשר נכתב ונדפס בספר יהיה מאיזה שיהיה הדבר בלי שום ספק אמת וצדק.

יהודא. אבל המחבר ספר מגלה טמירין מסמן מקום המאמרים, ואיך אינו מפחד אפשר המצא ימצא איש אחד אשר יחפש אחר המאמרים אם אמת נמצאים הם בספרים אשר הוא מסמן.

משה. אם המחבר את המגלה טמירין יודע את אנשי עמינו כאשר הם בעתים הללו כמו שאני יודע אותם אין לו ממה לפחוד א"ע כי מי הוא אשר ירצה לחפש אחר אותן המאמרים המובאים, האנשים אשר אין להם מה לעשות, היושבים כל היום בטל בקלייזל וכדומה מתעצלים א"ע לחפוש המאמרים וגם הם מאמינים במה שנדפס מבלי שום עין על הדברים, רק זאת רואים, אם הדבר מתנגד לרצונם, ואנשים אשר עוסקים במשא ובמתן טרודים מאד ואין להם פנאי, כי יש להם דאגת וצער פרנסה, וגם בעו"ה מעטים כעת בבני עמינו אנשים אשר יתעסקו בצרכי בני עמינו ואם המצא ימצא אחד מני אלף אשר צר לו על צרות עמו, ובפרט על אשר נטבעו בטיט היון בעסקי האמונה כזובת וכדומה, ואינו חס על עצמו, ורוצה לעשות איזה דבר לטובתם כולם יחרקו שן עליו איזה אנשים אומרים, מה הוא רוצה, מי ביקש אותו לדאוג עבורינו והטובים שבינינו אומרים לא זאת הדרך להטיב לנו אנחנו ידענו דרך אחר, אך אומרים ואינם עושים, וכמה אנשים אשר רוצים לישא חן בעיני כל רואיהם הן בעיני החכמים אשר ביניהם והן בעיני הסכלים אומרים למה לנו זאת, אם רוצה לעשות טובות לנו יראה שיהי' לנו פרנסה, ואח"כ נדבר מדברים אחרים, ועוד נמצאים כמה אנשים אשר מראים א"ע בעיני הבריות לחכמים גדולים וחשובים, ורע להם הדבר שאחד מזולתם ירצה לעשות איזה פעולה לטובת בני עמינו, כי מהראוי שכל הטובות והעשיות גדולות יפעלו רק על ידם, הגם שכל מגמתם רק לאסוף ולקבץ הון ויושבים כל היום בחנות ועוסקים במשא ומתן שלא באמונה,

ואינם

ואינם משימים על לבם לא טובת בני עמינו ולא טובת בניהם ואנשי ביתם, ורק כאשר שומעים שאחד עשה איזה דבר לטובת בני עמינו א"ו עכ"פ מטריח א"ע לעשות איזה טובה לבני עמינו, בעת הזאת מדבר מעסקי בני עמינו כדי להראת את עצמו לעניו ואוהב הבריות ובאמת הוא ואנשים כגילו קרבם מלא גאוה וגאון, וכטבע הם צרי עין ויחשבו כי רק להם נאה העושר והכבוד ואם יש להם איזה היזק במ"ום ויראו לנפשם שעי"ז יפחת עשרם וכבודם יבריחו את רכושם ולא יצר לבם אשר עי"ז נתלים כמת אנשים, כי אף אם אלף אנשים זולתם ילכו בסבתם מפתח לפתח לקבוץ על יד אין לבם דוה עליהם אם רק הם ובניהם יוכלו עי"ז לחיות חיי תענוג ולהלביש א"ע בתכשיטי זהב ואבנים טובות, וכאשר יתפשרו א"ע עם הבעלי חובות וישלמו להם החצי או חלק שלישית מהחוב גדלה גאותם עי"ז ביותר כי מחזיקים א"ע לצדיקים גדולים באמרם אם הי' רוצים לא הי' משלמים להם אף פרוטה אחת, אנשים כאלו כל מגמתם להקטין זולתם ואף אם יהי' איש חיי צער וישים נפשו בכפו רק למען טובת עמו יאמרו עליו רק לטובת עצמו הוא דורש ולא ינוחו עד אשר ימצאו בשכלם היקר איזה טעם בזוי למעשיו כי לפי דעתם הנבוה והשפלה הוא דבר בלתי אפשר שאדם יעשה איזה עשיה רק עבור טובת חבירו מבלי שיכוון בעשיתו טובת עצמו ולכן גם אנשים כאלו אינם מבלים זמן לחפוש בספרים מאמרים המבואים, כי מה להם מעסקים כאלו אם המחבר הספר רצה לעשות ע"י ספרו איזה טובה לבני עמינו ואיזה אנשים ידברו מזה בפניהם אזי לא יכבד להם לדבר מזה ולמצוא איזה טעם וראי' להראות איך המחבר כוון להבר אחר ואיך כוונתו לא טובה בכדי להקטין אותו ואת ספרו בעיני העם ולכן לפי דעתי מי שרוצה בעת לכתוב איזה ספר אין לו ממה לפחוד לכתוב שקרים והבלים כאשר עם לבבו כי אין מי אשר יעמוד נגדו להראות לו כזביו.

יהודא. אם אתם רוצים לשמוע עצתי אזי אני ארשום היום מהמגלה טמירין כל המאמרים אשר הביא המגלה טמירין מספרי הבעשטנים

הבעשטנים ואראה להלוות ג"כ אותן הספרים אשר מביא מהם המאמרים ואתם כולכם בואו לביתי ביום מחר קודם חצות היום, ונראה אם בצדק מובאים המאמרים או לא.

בנימין ואיצק. למה לנו זאת האם אין לנו מה לעשות רק לעיין ולחפש בספרים המאמרים אשר מביא המגלה טמירין מסתמא הוא כך כמו ששמענו שכל ההערות בדה המחבר מלבו.

בנימין. אחר מצוה שאילך לקבל הזהב שיש לי לגבות אצל הארון ניעשטשענסליווסקי אשר הי' לי עמו פראצעס והיום יבוא הקאמארניק ליקח כל אשר בביתו.

איצק. טוב שזכרתני אחי, יש לי לילך לגבות אנוויזונג על כך מסוים מן איש אחד אשר אני מפחד שבקרב יבריח את נכסיו. כולם הולכים.

ז

מן ר' ענבדי' אל ר' משה ומגיר.

היום באתי בחזרה לביתי וכמעט נחלתי עבור גודל העגמת נפש ואמרתי דאגה בלב איש ישחנה, הנה כבר הודעתיך שהשם אינה לידי השרייבטאפיל אשר לא יערכנה כל הון וגם הסופרים שלי הודיעך איך הייתי בעיר באלז לשמוע את אשר מדברים שם מספרי מגלה טמירין, והנה כאשר מלאו הדפים הראשונים מהשרייבטאפיל מסרתי אותם להסופרים להעתיקם, ואני הלכתי עם דפים האחרים בחזרה לבאלז וכאשר גם דפים השניים הי' נכתבים מבל עבריהם מסרתי גם אותם להעתיקם, ואני לקחתי את הראשונים לילך עמהם לאיש ישר למען יפיח מפיו עליהם בכדי למחוק את הכתוב בהם ולהשתמש בהם מחדש, ואמרתי למה לי להטריח בהם איזה צדיק מהצדיקים הגדולים המפורסמים אילך להצדיק היותר קרוב לעירי הלא בעז"ה כל אנשי הכת שלנו המה בודאי אנשים ישרים ובפרט מי אשר בשם צדיק יכונה והלכתי להצדיק אשר בק"ק פיכוב ...

וספרתי

וספרתי לו האמת שיש לי שרייבטאפיל, אשר כל הדיבורים שאני שומע נכתבו עליה מעצמם והאותיות הנכתבים אי אפשר בשום אופן למחוק רק אם איש ישר יפיח עליהם בהבל היוצא מפיו, ולכן בקשתי שהוא יפיח עליהם, אך הצדיק הנ"ל לא רצה להפיח עליהם, ואמר מי אני ומה חיי אני איני איש ישר וכל ההפצרות אשר הפצרתי בו לא הועילו כלום ואמרתי בלבי איך גדלה הענוות בזה הצדיק, הלא הוא בודאי איש ישר מאד, ורק מחמת ענותנותו לא רצה למלאות משאלותי והלכתי לצדיק השני אשר הוא באמת צדיק יותר מהראשון אך בכל זאת הוא אינו נמנה בין הצדיקים הגדולים, ומחמת שהראשון לא רצה להפיח על האותיות גמרתי בדעתי שלא לגלות להשני טעם הדבר שרק ע"י איש ישר יוכל למחוק הכתב, כי יראתי אפשר הוא ג"כ ע"י ענותנותו לא ירצה לעשות מבוקשי, ולכן אמרתי לו שמההכרח שאיש אחד אשר הוא בחשיבות בין אנשי הכת שלנו יפיח על האותיות ונתתי לו על פריון, ואמר לי שמקודם יעשה הפדיון ואח"כ יעשה רצוני, אך כאשר ראה שגם אחר אשר הפיח על האותיות הם בכ"ז אינם נמחקים התחיל לכעוס עלי מאד ואמר שבודאי אני בעצמי קלקלתי העסק, כי בזה שנתתי לו דבר מועט על פריון הראיתי שהוא אינו חשוב אצלי, ולכן לא פעל כלום עם ההבל פיו, אשר מחויב להיות מאחד אשר הוא בחשיבות גדול והתחיל הצדיק לכעוס עלי מאד, והלכתי מטנו בפנים זועפות וגמרתי בדעתי לילך לצדיק השלישי אשר הוא גדול במעלה ובחשיבות מהשנים הראשונים ומחמת שראיתי איך השני היה כועס עלי כאשר ראה שלא פעל כלום בהבל פיו אמרתי להשלישי שבנפיחת איש ישר על הכתב לא ימחקו האותיות תיכף רק אחר כלות איזה זמן ובינו לבינו אמרתי בלבי אלך מטנו ולא ידע אם פעל בהבל היוצא מפיו או לא ולא יקצוף עלי אם לא יפעול, אך מה אומר ומה אדבר גם השלישי לא פעל כלום, ומה לי להאריך הלכתי מצדיק אחר להאחר לכולם נתתי מקודם על פריון וכל אחד הפיח בהבל פיו הקדוש בהתלהבות ובדביקות גדולה מאד מאד ובכ"ז האותיות לא

נמחקו

נמחקו נאמרתי לילך להעל גביהם בדישפאל אשר ממלא-מקום רבינו הקדוש אשר נסתלק בעו"ה כידוע לך מספרי מגלה טמירין, אך כאשר באתי אליו יראתי מאד לנפשי לגלות אוזן הצדיק ממבוקשי פן ח"ו יכעום עלי על אשר העזתי מצחי לבא אליו עם עסקים כאלו אשר הקטן שבצדיקים יוכל לפעול דבר קל כזה, ולכן אמרתי אתעכב פה איזו ימים עד אשר אראה שעת הכושר לדבר עמו וכאשר הייתי שם שלשה ימים ראיתי איך תיכף אחר תפלת שחרית, כאשר עדיין לא הסיר התפילין מראשו מביאים לו אנשי משמרתו יי"ש אקאוויט עם לעקיך ומיני מרקחת ועוד לא הניחו אנשיו הטלית והתפילין בהתיק הוא שתה בפעם אחת מהיי"ש הנ"ל מעט יותר מחצי קוואטירל ועד אכילת הצהרים הוא כופל ומשלש שתיתו ובבירור אומר כי שתית היי"ש עד סעודת הצהרים יעלה לכל הפחות מן א' קווארטירל וחצי עד חצי קווארט בשלימות ובעת אכילתו סעודת צהרים הוא רגיל לשתות שנים או שלשה בוטעלקים יין אונגאריש מן המובהר, אשר כל בוטעלקי לכל הפחות העלה לאדום ז"ה מקחה ואחר אכילת סעודת צהרים הוא רגיל לישן שינת צהרים ולפעמים אנשיו מוכרחים לנשא אותו לחדרו אשר ישן שם, כי בעודו מיסב על השלחן נרדם וישן וגם שנתו אחר צהרים היא כ"כ חזק עד אשר מוציא קול מנחיריו ומגרונו וכאשר ראיתי זאת אמרתי לילך להדרו אשר ישן שם במעמד רואה ואינו נראה ואחזיק הדפים מהשרייבטאפיל נגד הפיו של הצדיק הנ"ל כי בשעת מעשה יוצא הבל מפיו כמו מתנור בוער, וביום הרביעי לישיבתי שבה עשיתי כאשר דמיתי ומצאתי אותו ישן פרקדן, אך כאשר ההזקתי הדפים נגדו התחיל לדבר והחרדתי מאוד ומחמת החרדה נפלו הדפים מידי על פניו והחרדתי יותר מאשר החרדתי בתחלה, כי אמרתי בודאי יקוץ משנתו ויכעום עלי ויקלל אותי הגם שלא יראה אותי בכ"ז יקלל את מי אשר העיר אותו משנתו ויחולו ח"ו הקללות על ראשי, אך בעז"ה הוא הי' ישן חזק מאד ולא העירו אותו הדפים ודיבר כמו האנשים המדברים בעת שינתם, ושאל למה אתה מכה אותי אח"כ

צעק הרגו את הרשע הזה עד מות, הכו, הרגו, פצעו את מוחו, הוא מתנגד גדול, קנה את השורים מהדוכם, ואני צותי שר' אהרן . . מאנשי שלומינו יקנה אותם, לכו בלילה להמרתף שברו הבוטעלקים יין אשר לו, הפכו החביתין עם השפונדין למטה, וידע כי הי' לו לציית פקודתינו, ומחמת הדיבורים הנ"ל עלה ההבל מפיו חזק מאוד אך בכ"ז כאשר לקחתי אח"כ הדפים מנגד פיו, ראיתי כי האותיות לא נמחקו ועומדים כבראשונה ואמרתי הלא אין לפקפק כלל וכלל שזה הצדיק בודאי איש ישר מאד, אשר אין כמוהו בכל העולם, ולכן זאת אשר לא פעלתי ע"י הבל פיו הוא בודאי מחמת שהנפיחה בפיו על הדפים לא הי' בכוון רק באקראי ולכן גמרתי בדעתי יעבור עלי מה, אני אגלה אזנו ממבוקשי, ואשאל מאתו להפיח בהבל פיו על האותיות, והנה בתחילה לא רצה למלאות מבוקשי ואמר שהוא מסופק אם ההבל פיו יפעול בדבר הדפים, כי יש לו חטא גדול מנעוריו היינו בילדותו הי' עוסק בגפ"ת והי' דורש בדרך פלפול, כי הי' רב בקורדאן ושם בעו"ה בעת הזאת הי' מוטל על הרבנים לדרוש ברבים בגפ"ת וגם במקרא על דרך הדרשנים תקודמים, אך כאשר נתתי לו שמונה עשר אדומים על פדיון והפצרתי אותו מאד וגם הבטחתי לו להודיע לו בכל עת מהכתוב בהשרייבטאפיל שמע לבקשתי ויפח על האותיות כמו רבע שעה ומחמת שאמרתי לו שרק אחר איזה זמן יפעול ההבל פיו לקחתי הדפים והלכתי ממנו וראיתי כי האותיות אינם נמחקים ואמרתי בלבי אין זאת כי אם מחמת שהש"י מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה, ומי יודע איזה הטאים נמשכים אחריהם אפשר בשעת שינתם תפלוש שער אחת מהפיאות אחורי האוזן ר"ל ויהשוב להם זאת כמגדלי בלורית או יחלום חלום רע ויבא עי"ז בשינה לעצבות השם ישמרנו או אפשר בשעת שינה תסור היארמאלקי עצמה קצת יותר מאשר הצדיק רגיל לכסות בה את ראשו, ועי"ז יבא ח"ו לידי גילוי ראש ר"י וכדומה להם מדברים הנעשים בשינה הגם שהם נעשים בלא כונה עכ"ז אדם מועד לעולם יהו' איך שיהו' אהובי ידידי לא ידעתי מה לעשות,

אל

אל מי אפנה אם בין כל הצדיקים לא מצאתי איש אחד אשר ההבל פיו יהי' להועיל מה לי עוד לעשות תאמין לי ידידי כי אין בי כח לכתוב לך בכ"י ממש והוכרחתי לעשות מלאכתי ע"י הסופר ר' מאיר כהנא, כי יראתי לגלות הדבר לסופר השני או לא יאמין לדברי או יאמר כי עונותי גרמו כל זאת, כי איך יאמין לדברי איש כזה אשר אמונתו בהצדיקים יותר חזקה מהאמונה בה' לכן בקשתי ממך אהובי ידידי חמול נא עלי ליעץ אותי מה לעשות בעסקי והי' בזה שלום.

ח

מן ר' משה אומגיר אל ר' עובדי'.

אחי עובדי' ידידי!

לא תוכל לשער לך איך אני נחרדתי כאשר קריתי אגרת שלך ובאם לא הייתי ידעתי אותך טוב מאד שאתה בודאי לא תכתוב לי ח"ו שקרים לא הייתי מאמין לך, אך זאת אני אומר לך שבכל זאת לא תתיאש א"ע כי בודאי יהי' אי"ה הכל על נכון ואין לך לפקפק כלל וכלל שמה שלא פעלו הצדיקים שבזמנינו עם הבל פיהם הוא רק מחמת שהם צדיקים גדולים מאד מאד והקב"ה מדקדק עמהם פחות מכחוט השערה ולכן עצתי שתלך להרבנים ולומדי תורה המחזיקים עם הכת שלנו אך מחמת שבמדינתינו מדינת רוסיא לא תמצא אחד מהם כי בעו"ה הצליחו עצת צדיקינו וביערו אותם עד לגמרי ממדינתינו לכן מההכרח שתלך לקורדאן, כי שם שמעתי שיש עדיין רבנים ולומדי תורה ואפשר תמצא ביניהם איש ישר אחד, למען השם לבל תתיאש עצמך, כאשר עזר לך השם ב"ה להשיג השרייבטאפיל אזי יעזור לך בודאי להשיג איש ישר ג"כ. כ"ד.

שמעתי

ט

מן ר׳ ענבדי׳ אל ר׳ משה אומנר.

שמעתי לעצתך והלכתי לקורדאן והנה מצאתי שמה רבנים זלומדים הרבה הגם בערך אותן אשר כבר הי׳ בפולין יעלה הסכום לכל היותר לחלק עשירית בכ״ז: נגד מדינתינו הסכום רב מאד כי אצלינו כמעט אין אחד מהם, וגמרתי בהעתי שלא לילך לאותן אשר הולקים בפרהסיא עם הכת שלנו ובפרט שהם מעט מזעיר ונער יכתבם ורק לאותן אשר מחזיקים עם הכת שלנו ומכניעים את עצמם וראשם תחת הצדיקים אשר שם אמרתי לילך, וראיתי א״ע כמחויב להודיע לך מהותם ועסקי עמהם, אך למען לא איגעך במכתבי זאת אמרתי אבחר מהם רק מעט מזעיר ואספר לך אודותיהם ואודותי עמהם.

בתחלה הלכתי לק״ק קרומטשוהסקא כי שמעתי איך הרב מרים קול בתפלתו ומכה כף אל כף כמו אנשי שלומינו ממש וכאשר הי׳ בעירו הצדיק ר׳ קאציג מסאקוב הי׳ הרב נכנע לפניו כמו אחד מאנשי שלומינו ובאתי אליו וכאשר הייתי עדיין יותר מן מאה אמות רחוק מביתו שמעתי קולו קול גדול ומשונה כצעקת החתול ובאתי לביתו וראיתי כי התפלל תפלת ש״ע והמתנתי עד אשר אכל פת שחרית והלכתי עמו לחדר השני אשר בביתו וספרתי לו מבוקשי ויפח כפיו על הדפים אך כאשר הלכתי ממנו ראיתי שלא פעל כלום והנה מחמת שראיתי שהוא אינו מהצדיקים והקב״ה בודאי אינו מדקדק עמו כחוט השערה אמרתי בודאי הוא בעל עבירה והלכתי אליו אח״כ במעמד רואה ואינו נראה ולא הי׳ עמו שום איש רק הוא עם אשתו הרבנית וכאשר באתי החדרה שמעתי איך דבר הרב סרה על הצדיקים בכלל וביותר דבר סרה על הצדיק מסאקוב אף קילל אותו ואמר שהוא לקח הרבה מעות מאנשי קהלתו. ועי״ז לא יתנו לו די סיפוקו, ואמרתי אין לך מדה גרועה מחנופה ובפרט שראיתי שהוא איש אמוד וכאשר עכבתי

בקהלה

בקהלה הנ"ל עוד איזו ימים ראיתי כי הוא אצל השר העיר עושה מעשה פאקטער והולך עם בני עירו לכן אמרתי אין לי כפה מה לעשות אלך לעיר בריקס.

כאשר באתי לעיר בריקס אמרתי למה לי לילך תיכף להרב דשם אעמוד מתחלה על המחקר על מהותו וטבעו ומזגו ואת מי אשר שאלתי אמר שהוא איש טוב לב מאוד, וכל בני עירו אוהבים אותו ואשתומם על זה כי ראיתי שבקהלה הזאת נמצא שלשה כתות. הכת האחת הם אנשים מחזיקים א"ע בדרכי ומנהגי אבותיהם מבלי שום לב הטובים הם אם רעים, כי הם אנשים פשוטים וטרודים בטרדת פרנסה. הכת השניה הם אנשים אשר כל מגמותם הוא לבל היות ישראל ללעג ולבוז בעיני העמים ללמוד לשונות שונות והכמות, אך מבלי להשליך מנהגי ודרכי קדמונינו אחר גיום חלילה רק שיהי' הכל באמונה וביראת אלקים. כת השלישית הם אנשים אשר תמיד עומדים ולוחמים נגד הכת השניה, ועינם רעה בכל עשיות הכת השנית ולכן אמרתי ראה זה דבר חדש שהרב דמתא אהוב בעיני כל בני הקהלה הגם שהם רחוקים בדעותיהם זה מזה, אין זה רק כי הוא הוא האיש הישר וכל דרכיו באמונה וביושר לכן הוטב דרכו בעיני כל בני עירו והלכתי אליו במעמד רואה ואינו נראה, ומצאתי אותו יושב בחדרו עם איש אחד מבני קהלתו, וזה האיש הי' הראש מהכת השניה אשר שם ושאל האיש את פי הרב אם טובים דרכי הכת שלו בעיניו ואם איזה תקנות והנהגות אשר רוצים לתקן לא יטובו בעיניו אזי מבוקשו להודיע לו טעמו ונמוקו, ויען לו הרב כל דרכיכם והנהגותיכם טובים וישרים הם מאד ואין לי להטיל בהם איזה מום, ידעתי כי כל חפצך רק לטובת בני עמינו ובלי ספק חפץ ד' בידך יצליח ואל תיראו מאנשי הכת השלישי, הלא כמוני כמוך ידענו רוע לבם ועינם, שמחתי בשמעי דברי הרב כי ראיתי איך הוא אוהב האמת לא רצה ליתן מגרעת באיזו מנהגים ותקנות של הכת השניה ולהראות רב ידו ושכלו, וכי בלעדו אין לאל ידם לעשות קטנה או גדולה כי אוהב האמת הוא, והבין כי אין בדרכיהם מגרעת. לכן הסכים על ידם.

והנה אך יצא יצא האיש הנ"ל מבית הרב, ובא אחד מהכת השלישי להדר הרב ודיבר הרב עמו באהבה וכחיבה כמו אשר דיבר עם ראש הכת השניה והוטב הדבר בעיני, כי ראיתי, איך כל בני עירו שווים בעיניו והגם שזה האיש לא היה מחשובי וגדולי העיר בכ"ז קיבל אותו בסבר פנים יפות, אך בעת דיבר הרב עמו הוציא האיש מילקוטו כתב נכתב בכתב ולשון אשכנזי וירא אותו להרב וישאל לו אם ישר הדבר בעיניו להשיג הקובלנדי נגד עשית ותנהגות כת השניה ולהרוס בנינה ויסודה ואמר לו הרב נכון וישר הדבר לפני עשה מה שתוכל וה' יהי' בעוזרך וילך האיש לדרכו והרב נקרא לחדר אשר בית דינו יושבים שם לעשות פשרה בין בעלי דינים, כי מנהג הרב הוא שלא לקבל שכר בעד פסק דין רק בעד פשרנות, ולכן לדון איזה דין בין בעלי דינים רק הב"ד יושבים והם מקבלים שכר, ורק לעשות איזה פשרה הרב יושב עמהם ומקבל שכר חלק בראש. והנה כאשר הלך הרב להחדר אשר הב"ד יושבים שם, גם אני הלכתי אחריו במעמד רואה ואינו נראה, וכאשר היינו שם בא אחד מדלת העם אשר כל בני עירו מחזיקים אותו לנבזה ונמאס ופ"א חשדו אותו למאכיל טריפות והי' לו איזה עסק להרב אשר כפי תקנת הקהלה מחויב ליתן עבור זה להרב איזה שכר, נראיתי כאשר בא זה האיש להחדר הגביה הרב א"ע ממקומו ואמר בקול רם ברוך הבא ר' קאפיל. וקרא לרבנית ראת איזה אורח בא אלינו ודמיתי בנפשי כי בעיני הרב כל אנשי בני קהלתו שווים הם בעיניו אינו נושא פנים לעשיר יותר מדל, ולכן קיבל זה האיש בסבר פנים יפות, אך בעת הזאת בא איש מכבן עם שאלה אחת בדיני טריפות אשר בעבורה לא יתנו שכר להרב לא הגביה א"ע ולא אמר ברוך הבא, ולא קרא להרבנית לראות האורח אשר בא, וראיתי כי רק חלף שכרו קיבל את הראשון בסבר פנים יפות וכי רק חנף ידבר את בני קהלתו וכל כך נטבע במדת החנופה עד שאחד מנכבדי העיר בא אליו והוא עומד בחוץ על פתח ביתו וקיבל את האיש כדברי חבה כדרכו, וכאשר התחיל האיש להציע דברו לפניו, אמר לו

הרב

הרב, למה אתה עומד שב נא ואח"כ דבר ולא ידע בדברו כי בחוץ הוא עומד ואין שם מקום לישב, וכאשר הכרתי את הרב ומעשיהו אמרתי אין לי עסק עמו הוא הולך דרך עקלקלות ולא דרך הישר, ובחנתי גם הלומדי תורה דשם, והנה אין אחד אשר דרכו ישרה בעיני, כולם הולכי עקלקלות זה נושא ונותן שלא באמונה הן בתורה והן בסחורה תרמית ומרמה ארחותיו יסכו וזה מראה א"ע לעיני כל איך שונא בצע ועושה פדיונות לרפאות חולים לפקוד עקרות וכדומה בעד קבלת שכר, ועליו נאמר אי ספרא לא סייפא, דן דינא כאחד מהרבנים ועושה פדיונים כאחד מרבני הכת, וזה עושה מעשה סרכור בין המושלים, כל היום עומד בהאמטען לריב ומצה כל מעשיו להרע לבני אדם, מעולם לא נשמע ממנו לדרוש בטוב איזה איש רק רע כל היום לחרחר ריב להגדיל אש המחלוקות בין בני הקהלה לבזות אנשים ישרי לב הוא עז כנמר וקל כנשר עם אשתו לריב ולהכות אותה פיו וידיו מזומנים ובאלה מדות זרות ורעות לרוב ראיתי אשר געלה נפשי בם ולכן גמרתי בדעתי לעזוב העיר, ואתן לך בקרב תודע מנכיעתי מבריקס הלאה כי כבר הוגעתיך באגרתי זאת והי' בזה שלום.

מן ר' עובדי' אל ר' משה אומנר.

כאשר עזבתי את העיר בריקס שמתי פעמי לעיר ביצוק בבואי שמה היה הדבר ברור אצלי שפב"פ הוא האיש הישר אשר עד פה לשוא יגעתי למצא אותו, כי שמעתי שהוא עשיר גדול ולא בלבד שאינו חונף בעירו לשום אדם כי גם מבזה את בני קהלתו ויריב עמהם ועם אנשי הקהלה כאשר אינם שומעים לפקודתו וגם שמעתי כי הוא מחזיק עם הכת שלנו בפרהסיא ולפעמים גם אנשי הכת נקראים אליו למשתה ורוקדים שם כראוי. וכי דורש ברבים נגד המתנגדים נגד המכחישים בקבלה מעשיות ונגד לימוד הלשונות וגם כבר ענש איזו מהמתנגדים, ואין מי אשר יעצור בעדו ואמרתי פה

מצאתי את שאהבה נפשי פה אפעול כל אשר עלי לפעול ובפרט ששמעתי שהוא כמה שנים פרוש מאשתו אשר מחמת בריאות גופה לא רצתה לטהר א"ע זה כמה, וגם היא צדקת גמורה, ומחמרת על עצמה ביותר כי נושאת ארבע כנפות עם ציצית, ובהושענא רבה בעת אמירת הושענות מחזקת בידה לולב ואתרוג, אשר קנתה במיוחד לעצמה, וגם שמעתי שבבית אשר היא דרה שם יש מנין קבוע והי' שם איש אחד אשר מעת אשר התחילו שם להתפלל הי' הוא מסדר התקיעות להתוקע, ופ"א כאשר היא הוכרחה להתפלל בר"ה בביתה לא הניחה את האיש הנ"ל לסדר את התקיעות כי בעיניה לא הי' ירא שמים כראוי, וראיתי מזה איך החמימות בלבה בוערת וכי גם היא אינה חונפת לשום איש הן יהודים והן אינם יהודים, כי שמעתי שהיא מלות מעותית לאדונים ואינה מחנפת להם ולוקחת רבית אשר אין להעלותן על הכתב והגם שאף מיהודים לוקחת נגד היתר עיסקא סכום רב בכ"ז בכדי להרחיק א"ע מאיסור רבית מכל וכל אינה מלווה ליהודים רק אם אין אדונים להלוות להם הכלל אפילו מהעשיות של אשתו שפטתי כי מעשה פב"פ בודאי נבונים וישרים הם אך בכל זאת לא רציתי לדבר עמו תיכף מהשרייבטאפיל ואמרתי אראה נא מעשיו במעמד רואה ואינו נראה בעת אשר הוא רק עם אנשי ביתו בלבד ובעת אשר אנשים שונים מבני קהלתו באים אליו.

וכאשר הייתי אצלו פעם אחת במעמד הנ"ל הלך לחדר מיוחד אשר בביתו ואני אחריו, ומצאתי שם אנשים כותבי שטנה ומיוחדים לכך כמו נחום בעל טעם ושמשי ספרא וחתני וכנותהון וסגר פב"פ את הדלת וציוה לכתוב אגרת בשם איש אחד מעירו להאדון המדפיס אשר בעיר ליביץ, ואשר עסק בעת הזאת בהדפסת הש"ס ולהזהירו לבל ידפיס ההגהות הנשלחים אליו משני אנשים צעירים מ"ע פיקיבי, באמרם שהם מהגאון בעל הלבוש עם היקונים והוספות מצדם והיבר באגרתו שטנה על האנשים הנ"ל ועל ההגהות מדעתו בבירור שלא יצאו מפי הגאון הנ"ל וכי רק האנשים האלו מבטנם המציאו את כל ותלו אותן באילן גדול זה, ועל ידי הדפסתם

והזכרות

והזכרות שמות אנשים כאלו עליהם תתבזה התורה ובני עמינו ימשיכו את ידם מלקנות הש"ס אשר יוציא לאור ומדאגה בדבר לבל ישלח האדון המדפיס תשובתו לאיש אשר שמו נחתם על האגרת ואשר לא ידע מזה לא דבר ולא חצי דבר ביקש במכתבו את המדפיס להריץ אגרתו בזה העסק אל איש אחד מיוחד בהקהלה, כי רק על ידו בטוח שיגיע אגרתו אליו, וכאשר ראה פב"ב מתשובת האדון המדפיס איך עומד על דעתו בהדפסת ההגהות הנ"ל שלח אליו עוד מכתבים בשם אנשים שונים ובמכתב אחד כתב לו שהחתום יקנה ממנו שני מאות עקסעמפלאריען מהש"ס אם לא יחבר להם ההגהות, אך עם ההגהות לא יקנה אף עקסעמפלאר אחד וכאשר נתודע לפב"פ שהאדון המדפיס פנה א"ע בזה העסק להרב דק"ק ברונשפער כתב גם הוא אגרת להרב הנ"ל שפך בה חמתו על מחברי ההגהות ויעץ אותו לבל יתן הסכמתו על ההגהות, כי אז גם הוא לחרפה ובוז יהי' בעיני כל בני עמינו על אשר הי' בתומכי אנשים פחותים קלים ורקים וכאשר השיב לו הרב הנ"ל כי ההגהות באמת יצאו מפי הגאון בעל הלבוש, והדברים אשר השני אנשים תיקנו והוסיפו עליהם מצאו חן בעיניו השיב לו פב"פ שהוא לא כתב לו כלום בעסק זה ובודאי איש אחר כתב לו וחתם שמו על המכתב אשר מעולם לא עלה על דעתו לכתבו.

והנה בתחלה עמדתי משתומם על המראה איך איש כזה יכנים א"ע בחטא דובר שקרים ולשון הרע, אך אמרתי הלא הוא מחזיק עם הכת שלנו וכבר הורה לנו הצדיק מו"ה נחמן נכד הבעש"ט זלה"ה בספרו בית מדות שקר אינו אלא בפיו אבל לא בכתב, ומותר לומר ל"הר על בעל מחלוקות, ובלי ספק המחברים הנ"ל הם בעלי מחלוקות גדולים ואדרבא מזה דנתי גודל צדקת ויושר לבב האיש פב"פ הנ"ל איך חס על כבוד חכמינו ז"ל לבל יתערב בדברי קדשם דברי בוז ח"ו וגם על נפשות בני עמינו חס להצילם מלקרות דברים אשר יצאו מבטן אנשים רקים והולכי עקלקלות כי ידוע חומר הדבר לקרות דברים כאלו השם ישמרנו ואף על ממון האדון המדפיס חסו עיניו, כי נודע לכל איך האדון הנ"ל

טרח ויגע א"ע להקים דפוס נאה ומהודרת מאד, ולהוציא בה חיבורים שונים יקרים לטובת בני עמינו, ולבל יהיו שלוחי מצוה נזוקין הזהיר אותו כמה פעמים, לשמור א"ע מנזק ח"ו. וראיתי כי זה האיש פב"פ בודאי ראוי ליתן לו השרייבטאפיל לנשק עליה, אך אמרתי הלא זה פעמים ושלש החזקתי אנשים לאנשי ישר, וכאשר עמדתי על המחקר מצאתי כי האדם יראה לעינים, ולכן גמרתי בדעתי לחקור מקודם אחר מעשי המחברים הנ"ל ואודותיהם עם פב"פ, ולתכלית זה עשיתי הכירות עמהם ודרשתי מעשיהם גם במעמד רואה ואינו נראה. וראיתי כי האנשים האלו יראי השם באמת, מעשיהם מתוקנים מיגעים א"ע בלימוד גפ"ת, ולילה כיום ישימו להגות בתורת השם, דרכיהם נאותים ומקובלים בעיני כל מטיבי לכת בקהלה הזאת, ומעולם לא נמצא בהם שום שמץ דופי ח"ו ובאם היו עוסקים במ"ומ ובעסקי העולם הייתי בוחר בהם לנשוק על השרייבטאפיל, אך מחמת שעדיין הם רכים בשנים ואינם עוסקים במ"ומ ובעסקי העולם אמרתי אולי לא יעמדו על כור הבחינה בחמדת הממון והעושר.

ושאלתי את פי אחד ממכירי בקהלה הזאת על אודותיהם ועסקיהם עם פב"פ וגילה לי כי משטמת פב"פ על המחברים הנ"ל הוא רק מחמת רוע לבו ומזגו וצרת עינו לראות שמותם נקובים בדפוס על חבור יקר לזכרון נצח וביותר גדלה שנאתו עליהם על אשר מלאו לבם לגשת אל חצרות הקודש מבלי להשתחות מקודם אפים ארצה מול הדרת קדשו ולבקש מאתו הסכמתו על חיבורם וביותר הפיחו בקרבו עוד להב השנאה אשתו ובנו אשר געלה נפשם במחברי ההגהות כי ריב להאם ובנה עם אם המחברים ועמהם והאמות הן צרות זו לזו עד מאד וכן בניהן וביחוד אשת פב"פ מר נפשה מאד על כי בנה אינו אהוב לבריות כמו האנשים צעירים הנ"ל על כי מעשיו ומעשיהם נודעו לכל, ומרוחקים המה זה מזה כרחוק מזרח ממערב. והראה לי מכירי הנ"ל ספר מסורות חדשות אשר הוציא לאור הרב מוהרי"ל רב בפפ"דא ונדפסים שם ההגהות מהגאון בעל הלבוש, וראיתי כי רוב ההגהות מהשני

צעירים

צעירים הנ"ל הם באמת דברי קדשו של הגאון הנ"ל כאשר אמרו בהמודעה והם יגעו וטרחו א"ע לתקנם ולבררם היטב והוסיפו עליהם עוד הגהות טובות ומועילות אשר עלו בידם אחר עיון רב. וידעתי כי כל רואיהם יאמרו כי גדולה עשו בישראל, יתנו להם ברכותיהם, יעידון כי הם זרע ברוכי השם. יאמץ השם לבבם להגדיל תורה ולהאדירה. וגם להאדון המדפיס כל בני עמינו יאמרו ישר כחו וחילו, יזכהו השם לעלות מעלה מעלה ולהוציא לאור ע"י הדפוס עוד ספרים טובים ונחמדים לטובת כלל בני עמינו, והאנשים אשר השם זיכה אותם בעושר ובנכסים יחזיקו בידו לקנות הש"ס עם ההגהות הנ"ל אשר לא נראה כבושם ההוא עוד.

וזאת השיאני לראות עוד מעשי פלוני בר פלוני בסתר, והנה ראיתי כי גם הוא מחזיק עם הכת שלנו רק למען יכבדו אותו בני הכת וכי כל עשיותיו הם רק למען קבל כבוד ולהגדיל שמו בכל הארץ וכל דבריו בגאוה וגבהות לב אף בהסכמותיו אשר נותן על הספרים מדבר בגאה וגאון כאחד מצדיקי זמנינו וכל כעסו אשר יכעום על איזה איש הוא רק על אשר לא חלק לו כבוד כאשר רצה והוא בטבע כעסן גדול רגזן בעל גאוה ודובר שקרים וראיתי כי גם האנשים אשר יריב עמהם לא חטאו כלום והם בעלי תורה ומוכתרים במדות טובות רק אחד ממקורביו הלשין עליהם כי דברו סרה עליו והעביר קול במחנה כי הם אפיקורסים עושים מעשה רשע ולומדים בספרי חצונים, ובאמת ראיתי בין אנשי שלומו אנשים הלומדים בספרים חצונים נואפים חומסים וגוזלים, מוסרים ועוברים על כל מצות השם ובכ"ז הוא מקרבם מאד ואיזה מהם ריעיו אוהביו ויועצי ביתו וראיתי כי כל עשיותיו הם רק לטובת עצמו ולא אורייתא היא דמרתח ליה ואמרתי אין לי עוד תקוה זה כמה שבועות אשר נסעתי מעיר לעיר לשקוד על דלתי הרבנים אשר אינם חולקים עם הכת שלנו אם יש מהם איש ישר הולך נכוחות וראיתי כי חנף יחנופו מחזיקים עם צדיקי זמנינו רק לפנים ובהוכם אורב ישימו עליהם ואם היום יהי' לאל ידם לפרוק עול הצדיקים מעל צואריהם עשו יעשו כל אשר בכחם,

ידעת

ידעת איך בזוים הם בעיני הצדיקים, וכי הצדיקים מבזים ומשפילים אותם בעיני המון הנכרחים אחריהם והרבנים שונאים את הצדיקים ואת הכת בכלל וכמה פעמים שמעתי מהרבנים כאשר ידברו מאוזן אל אוזן ואין שומע בינותם, כי מחזיקים את הכת לעובדי פסל מיכה וכב"ז בפום בי' משבחים את הכת וצדיקיה הלא אין לך עבירה גדולה מזו כי בזה מכשילים כל בני ישראל. הנה נא אהובי ידעת שאני מהסרים למשמעת הצדיקים שיחי' אך ידעת גם שרק מחמת שבעיני הם אנשי צדק ויראי השם אני סר למשמעתם ובאם ח"ו יתודע לי שטעיתי אזי אקרא בקול גדול לרעי ומיודעי להרחיק א"ע הלאה למען הציל בני עמי ממכשול גדול ואף אם ידעתי שכל אנשי שלומינו יעמדו נגדי ויבקשו רעתי ואך הרבנים ולומדי תורה הגם שבלבם יחשבו רק רע על הצדיקים ועל הכת בכ"ז למען לא יאבדו מכבודם או מפרנסתם לא די שאינם עומדים נגד מתקוממיהם, ולפי דעתם נגד מתקוממי השם אך ישבחו אותם ויגדלו מעשיהם לפני אנשים הסרים למשמעתם. ועי"ז מחזיקים ומגדלים הכת.

וחוץ לזה ראיתי שערורי' גדולה בין הרבנים אשר בזמן הזה, כימים הקדמונים חיו חיי צער וכל מגמתם הי' להנהיג את העם בדרך ישרה, ובעת קנאו א"ע בצדיקי הדור להנהיג את ביתם בעושר ובכבוד, ולכן כעת כל מגמתם לאסוף הון עוסקים במ"ומ כאחד מהעם, מלוים בריבית, ובעת אשר יורו בין דין לדין הוא רק לקבל שכר, ואם אינו מקבל שכר בעד פסק דין, יתאמץ לפשר את הבעלי דינין כדי לקבל שכר פשרה, בזה מבלים ימיהם, אך על הנהגת העם, על חינוך ילדי בני עמינו לא ישימו עין, במקום אשר מקודם הי' בכל עיר ועיר מוכיחים או מגידים בעת אין אחד, והרב רק פעמים בשנה דרש ידרוש ובמה הם דורשים בגפ"ת, אשר על פי הרוב אין אחד מהשומעים אשר מבין דברי הרב, ואם לפעמים בין השומעים יהי' איזה, אשר מבין דרשת הרב, אזי גם זה רוצה להראות כוחו וגבורתו בג"פת, ומקשה להרב וסותר דבריו הרב מפרק והוא מקשה עוד, וכ"ז למה כדי להראות להשומעים אשר כאבנים דוממים עומדים משתוממים כי יש לו יד

ושם

ושם בגפ"ת כמו הרב או יותר, ולכן שניהם הרב והשואל נראים כשני אנשים, אשר עבור איזה מ"ום הם מריבים, ומזה תוכל לשער לך כמה הי' קשה עלי לשמוע דרשות כאלו מפי הרבנים אשר בקורדאן, אשר מעולם לא נסיתי באלה, כי בימינו לא נשמע עוד כזה הצדיקים אינם דורשים והתורה אשר נשמע מפיהם היא מלאה מוסר ודרכים חדשים איך לעבוד את ד', ואין מי אשר יעיז פניו לשאול ולסתור את דברי הצדיק אף אם יאמר על ימין שהוא שמאל, ועל שמאל שהוא ימין, אך מהרבנים לא נשמע מעולם איזה דבר חכמה ומוסר בדרשותיו לישר ולהורות הדרך אשר העם ילכו בו, ואם אמר יאמר איזה דבר מוסר על מה דבריו הוטבעו ומה מוסרו לעשות תשובה ולתת צדקה וללמוד. וגם זאת יאמר בלי שום טעם וריח, כי אינם מדברים על לב העם לא יכלו להמתיק דבריהם בשכל ישר וצח להכנים דבריהם בלב השומעים, מדרכי מוסר, מהנהגות שבין אדם לחבירו לא נשמע קולו בבואו אל הקודש הגם שבגמרא ובשאר ספרים ישנים נמצאים מאמרים על זה אשר לא יערכנם כל הון, ועל עבירות כאלה הנביאים וגם קדמונינו ז"ל הזהירו את העם ביותר, כי ידעו שחמדת הממון מכשיל את העם מאד לעבור על עבירות חמורות וכי גדול היצר בזה, אך הרבנים די להם בזה אשר מודיעים להעם איזה המצאה חדשה אשר המציאו בשכלם בחצי שנה העברה אשר מזמינים א"ע לדרוש, ובאזני שמעתי מרב אחד בדרושו לשבת הגדול ציוה שכל הנשים והבתולות אשר עוסקים בבישול מחויבין לתקן להם על חג הפסח לייבליך חדשים, ואותן אשר אין ידן משגת לעשות להם לייבליך חדשים לתקן לעצמן עכ"פ חצי מהלייבל חדש היינו הצד הפונה קדמה אשר עומדת עמו נגד התנור. ואחד אמר שבכלי בדיל החמוצים אסור לשמש בפסח אף אם יכשירו אותן ביורה כי ע"י התשמיש בחמץ נעשה בהם חריצין ע"י הסכין אשר נהחך בו עליהם הבשר וכדומה ולכן אינו מועיל ההכשרה, וכאלה דברי רוח נשמע מהם, ואם איש מבני קהלתם ישמע לקולם ועושה להמשרתות המבשלות לייבל חדש, או אינו משמש בכלי

בדיל בפסח אוי יגזול יגנוב וינאף ובכ"ז חשוב בעיני הרב, כי שומע לקולו בכל אשר יצוה ומעולם לא שמעתי מאיזה רב להוכיח את העם על גזילה גניבה וניאוף, להזהירם משקר רכילות לשון הרע מתרמית והונאה לעורר לבם להחזיק מדות ומשקולות אשר יהי' בצדק ולאהוב איש את אחיו ואיך אוכל קוות כי אמצא ביניהם איש ישר אם הם אינם נותנים לב לישר את דרך העם אשר נתונים להם להשגיח עליהם ועל מעשיהם, לכן ידידי לא ידעתי מה לעשות עוד על מי להשען ואל מי אקוה. אם יש בכוחך לתמכני בעצתך, נא עמוד לימין אוהבך דוש"ת.

יא

מן ר' משה אומנר אל ר' עובדי'.

נפלתי ע"י אגרתך לעצבות גדול, מה זאת אחי עובדי' האם באמת אין למצא איש ישר בעולם אני איני מתמיה א"ע אם הצדיקים שלנו לא הועילו בנפיחתם על האותיות, כי הקב"ה מדקדק עמהם כחוט השערה, ואפילו על דבר הקטן שבקטנים אשר הם עוברים נחשב להם לעבירה, אני ידעתי בבירור שזאת אשר צדיקי זמנינו אינם עושים לעצמם דגל על שמחת תורה ובפורים אין להם לא גראגער ולא המן קלעפערל, ועל תשעה באב אין להם לא ביקסעל ולא חרב, וגם אין מושכין בלג בעומר עם פּפאלים בזיגן כמו שנהג א"ע הצדיק מזאלין זלה"ה נחשב להם לעון גדול מאד השם ישמרנו, אך שלא מצאת איש ישר בין הרבנים אשר מחזיקים ומשבחים הכת שלנו זאת לא ידעתי, ובכל זאת אני אומר לך שלא תתיאש א"ע ועשה כל מה שבכחך. ביום אתמול הי' אצלי איש אחד מק"ק אבדרי, וספר לי שבקהלתם יש איש אחד עשיר גדול מאד וגם למדן גדול מאד ומחזיק מאד עם הכת שלנו, ובמעט על כל הספרים מצדיקי זמנינו תראה הסכמתו איש כזה הוא בודאי איש ישר ואפשר כל היגיעות והטרחות שהי' לך עד עתה

הי'

הי' רק בכדי שיהי' לך ראי' ברורה שהוא האיש הישר והודיע זאת לאנשי שלומינו, כי זה האיש אשר סיפר לי ממנו אמר לי ג"כ שאנשי שלומינו משבחים אותו רק לפנים ובאמת עושים ממנו כל החוכא ואיטלולא, וכאשר אתה תבחון אותו ותראה שהוא איש ישר כל אנשי שלומינו יהיו מוכרחים להללו ולשבחו כראוי וכי עליו נאמר טוב תורה עם דרך ארץ (דרך ארץ ה"א עסקי בני אדם בעסקי עולם הזה להביא טרף לנפשם וכדומה) לכן עצתי שתלך להאיש הגדול בענקים שבאבדרי ובפרט ששמעתי שהגם שנוכל לומר עליו תורה וגדולה במקום אחד בכל זה הוא מרוחק מגאוה ומקבל את כל אדם בסבר פנים יפות ותראה שבאשר הוא ינשף בהבל פיו על הדפים ימהקו האותיות תיכף ומיד ולא ישאר מהם אף קוצו של יו"ד. כ"ד.

יב

מן ר' עובדי' אל ר' משה אומנר.

עשיתי כאשר צויתני הנני כעת בעיר אבדרי את האיש אשר באגרתך קרית אותו הגדול בענקים לא מצאתיו בביתו כי זה איזו ימים אשר נסע מזה להרבי שבדישפאל ולא רציתי לנסוע אחריו, כי שם בודאי לא ירצה לנשף על הדפים, כי איך ימלא לבו להחזיק א"ע לאיש ישר אם הוא בבית הרבי וגם יראתי מחמת הצדיק אם יתגלה לו שהוא לא פעל כלום בנשיפתו, לכן גמרתי בדעתי להמתין פה עד ביאת האיש אשר כעת רק אליו בטחוני ובינו לביני אראה לעשות היכרות עם האנשים דפה, כי פה מצאתי אנשים שונים לרב, פה המצא הרבה אנשים השייכים להכת שלנו, והרבה מאד אשר מתנגדים לנו, גם הרבה רבנים ולומדי תורה, אנשים המכונים פה בריות ואנשים שאינם לא חסידים ולא מתנגדים ולא לומדים ולא בריוה, ואיזהו אנשים אשר הם אפיקורסים במעשה ואינם יודעים על מה ולמה ואנשים אשר אינם יודעים מה הם,

וכולם

וכולם מפונקים (פייני בריות) ורובם בעלי גאוה, וביחוד הזין עם מתגאים על אשר הם מאבדרי. ואקוה בקרב להודיע לך בפרוטרוט ממהות האנשים שונים דפה, כי גם הסופר שלי ר' מאיר כהנא בא הנה אלי ואך כעת מחמת שנזדמן לי מוכ"ז אשר נוסע לקהלהך אמרתי אודיעך כעת מביאתי לפה, והיה בזה שלום.

יג

מן ר' עובדי' אל ר' משה אומנר.

הנני לקיים הבטחתי אשר הבטחתי לך באגרתי הראשונה מפה ק"ק אבדרי להודיע לך מהות אנשים דפה בראשון תדע שידעתי בכאן אנשים זקנים ונערים אשר הם באמת בעלי מדות טובות וישרות מטיבי לכת ובעלי מדע נבונים וחכמים ויש להם יד ושם בחכמות ובלשונות שונות, ובכל זאת הבוערים בעם והחכמים בעיניהם אשר דרך השם לא ידעו ורק דרך הסכלות נודע להם ונדמה בעיניהם כי הוא הוא את אשר הורו לנו אבותינו הקדושים הם מכנים האנשים האפרתים והיקרים האלו בשם אפיקורסים, כי הבוערים רק שני דרכים ידעו דרך הסיכלות ודרך האפיקורסים, ובעיניהם מי אשר לא יאמין לסכלות ופתיות ויאמר שאין זה דרך אבותינו הקדושים ושדרכם רחוק מדרכיהם אף אם מראה ראיות חזקות ומוצקות לדבריו מחזיקים אותו לאפיקורוס כי הלא שם אפיקורוס לא נודע להם על מה הונח וגם על איש כילי אומרים הוא אפיקורוס על ממון, ואין כעת המקום להאריך בזה, אך אודיע לך מהות האנשים אחרים.

יש לנו פה הרבה אנשים השייכים להכת שלנו ואף איזו מהם נחשבים פה לצדיקים והם כמו הקורדאניר צדיקים ומהות הקורדאניר צדיקים כבר ידעת מספרי מגלה טמירין אך בכל זאת לא אוכל התאפק מלגלות לך איזו עשיות שלהם.

איש אחד חשוכי בנים בא לאחד מהצדיקים דפה לעזור לו להוליד בנים וציוה הרבי שאשת זה האיש תלביש על גופה ממש

בלי כתונת הפעלץ אשר לבעלה וכובע שלו על ראשה ותעמוד עצמה בבית המרחץ בעת אשר האנשים רוחצים שם לערך שעה אחת ראשה כפוף בין כתיפיה, ופניה מכוסה עם הפעלץ והעשה האשה כאשר ציוה הרבי, אך בעמדה בבית המרחץ כמו חמשה מינוטין ויתמה איש אחד בראותו זאת ויגד זאת גם להאחרים וישאלו מי הוא זה אשר עומד זה זמן בכפיפות הראש מבלי עשות שום תנועה והלכו שני אנשים להמלובש בפעלץ וישאלו אותו מי אתה וכאשר לא ענה להם דבר רצו בחזקה לזקוף את הראש מבין הכתפים ותפול האשה מגודל הבושה והפחד בהתעלפות על הארץ וכאשר ראו שהיא אשה ברחו רובם מהבית המרחץ ואיזו אנשים העירו אותה ושלחו אותה לביתה. עוד איזה עשיות מהרבים דפה ידועים לי כי בקהלה זאת מחזיקים שלשה אנשים לרבים, אך כולם אינם שווים להפסיד ע"י נייר ודיו אי"ה פא"פ אספר לך הנהגותיהם ועסקיהם ודי לך בזה, כי אף נמצאו פה שלשה צדיקים בב"ז בני העיר כמעט כולם אינם מחזיקים באמת עם הכת שלנו וכמה פעמים גרשו צדיקים אשר באו שמה ממדינתינו או מהקורדאן.

מתנגדים להכת שלנו מצאתי פה שלשה מינים, המין האחד הוא מאנשים אשר לא בלבד הם מתנגדים להכת שלנו כי גם לכל איש מתנגדים יהי' מי שיהי' בטבעם כל איש ישנאו, יבזו ויקללו ויתנו טעם לדבריהם כי דרכי האיש מתנגדים לדרכי השם והם המקנאים קנאת ה' צבאות ובאמת כל מכאובם וכעס לבם הוא רק עבור אשר לא יכלו שאת לראות באיזה איש יתרון עליהם, כי לפי דעתם רק להם הצדקות החכמה העשירות וכדומה.

מין השני מהמתנגדים הוא מאנשים אשר בגאותם יחשובו כי לא נאה להם לדבר מאנשים אחרים ולא יוכלו שאת לשמוע מאחרים משבחים או מגנים איזה איש, כי בדעתם כל שעשועי בני אדם מחויב להיות רק לדבר מחכמתם ממעשיהם ומעשרם וכאשר איזה איש מתחיל לדבר מהצדיקים או מהכת שלנו בכלל הם בדרך בוז וקלון יאמרו מה לנו לדבר משוטים כאלו.

מין השלישי הוא מאנשים אשר רק להכת שלנו מתנגדים והם

שונאים אותנו באמת כי בעיניהם אנחנו עובדי הבעל ר"ל וגם אומרים כי ע"י מעשה הכת יגיע היזק רב לכל אנשי עמינו אשר במדינת פולין וכאלה דברי רשע אך אנשים כאלו רק מעטים המה, ובכלל אני אומר לך שמעט הם האנשים אשר יודעים את הכת שלנו היטב. בבערליין אף כי אין שם אנשי שלומינו בב"ז יודעים אותנו מאד מאד.

רבנים ולומדי תורה נמצאו בפה לרב ובפרט רבנים תמצא כמעט יותר מסבום עירות אשר בפולין כי הרוב מהם נכתרו בכתר הרבנות רק למען השג שם רב ובכל משך זמן הרבנות שלהם לא יעדיף על זמן היות הקקיון דיונה, אשר בין לילה הי' ובין לילה אבד, רובם מהרבנים האלה תמצא פה בבהי המדרשים ותכנו בהם למגידים או שעור ואגער, כי בכל שבתות השנה דרוש ידרשו או יסבור להעם מדרש אלשיך וכדומה ורשמתי אצלי איזו דרושים שלהם מלאים שטותים והבלים ואי"ה פא"פ תזכה לשמוע אותם ממני.

מהבריות דפה כבר הודעתיך, כי הסכלים מכנים את הבעלי מדע דפה בשם אפיקורסים, אך לבושת אנשי אבדרי ראיתי כי מונים פה הרבה מיני אנשים אשר הם ריק וניעור מכל מיני חכמה ומדע וגם מדות ישרות ונכוחות אין בם במספר האנשי מדע ולכולם בשם בריות יקראו והם מינים ממינים שונים איזהו מהם למדו לקרוא כמה ספרי העמים בשמם גם אם בתוכם לא קראו אף לא ראו את הספרים ורק ע"י קאטאלאגין אשר למדו לאמרם בע"פ חשבו לעשות להם שם ויד בין הגדולים, כמה מהם אשר ע"י ספרי טהעאטערי ראמאני מדרשי מילים לעקסיקאני וענציקלאפעדיען יודעים להרבות דברים אין קץ לקנות להם שם בין אנשים בוערים השומעים אותם מדברים משבע חכמות, עוד איזו אנשים תראה פה אשר למדו לשונם לדבר בלשון צרפת איטלקי וכדומה הגם שלבם ושכלם ריק וניעור מכל יגביהו אפם ויחשובו כי רק להם כתר החכמה והמדע כי יש להם כח לדבר עם שרי וחורי הארץ ולעמוד בהיכלי מלך ובאמת רק בביתם ובין אנשים כמותם ידברו גדולות ונפלאות ובבואם לאיזה שר ושופט או כאשר רק החוצה

יראו

יראו אותו חיל ורעדה יאחזמו ידברו לשון עלגים ואין להם תבונה לערוך לשונם ולהטעים דבורם כאשר יאות לאיש זך הרעיון וחכם לבב.

גם אנשים אשר אף בלשון ארצם דבר לא יכלו חושבים א"ע פה לבריות גדולות על כי פעמים או שלש פעמים בשנה נוסעים לערים גדולות ובצורות במדינות אשכנזי ועושים סחורה בכל מיני רוכל משי רקמה זהב וכסף וכדומה. מי יערוך אליהם לידיעתם והכרתם בין סחורה טובה לרעה מי אשר יודע לספר מהסוחרים הגדולים אשר במדינות אשכנז כמוהם מי הוא אשר יודע נימוסי והנהגת אנשי אשכנז כמוהם גם בביתם תראה הכל ערוך ומכודר כמו אצל איש אשכנזי הגם שבאמת סדרים אין להם וכל מחשבותם ועשייתם מתנגדים למחשבת ועשיית אנשי אשכנז. — אנשים אשר הם אפיקורסים במעשה ואינם יודעים על מה ולמה, ראיתי פה, אך לא רבו כ"כ כמו בשאלער, שם חיים חבורות חבורות, מתאספים יחד אצל אחד מהחבורה לאכול ולשתות ושם על כל איש הולך נכוחות ישחקו וילעגו כי מי אשר אינו עושה כמעשיהם לסכל ופתי יחשב בעיניהם ואין מעצור ברוחם לעשות את כל אשר לבם יחפוץ, כי רק זאת אצלם דברים המאירים את העינים, דברי חז"ל על פיהם יזכירו אך רק למען ללעוג בם האושר בעו"ה בעד כוס יין או מעשה מרחשת יהליפו וימירו אחריהם בפיהם ירצו סלה ועל כל דבר הכמה בבתף ימשוכו מדעתם כי רק אצלם השבת תחכמוני ואתם תמות חכמה, וזה זמן לא כביר התחילו להלשין בפום בי' על כל אנשי מדע אשר לא יאמינו לפתיות וסכלות כי התחילו להראות א"ע בעיני ההמון כצדיקים ויראי השם אף כי כל מעשיהם מרמה ורשע מלאים ולבי דוה עלי בראותי איך אנשים כאלו מתרבים שם בכל יום ויום כי גדולה לגימה וכו' וצודדים נפשות רבות ובפרט נערי בני עמינו אשר לא עלה על לבם לעיין ולהבחין מעשיהם מתדבקים א"ע לאנשים כאלו ועושים כמעשיהם על כי רואים שאנשים אחרים עושים כזה מאמינים שנכון לעשות כמוהם והגם שבטבעם שלא להאמין את אשר לא ראו בעיניהם ואת אשר

לבם

לבם לא יבין לדברים כאלו מאמינים מבלי שום לב לעיין ולהבחין ולהביא אמונהם תחת כור הבחינה והשכל כמאמר חז"ל בהפקירא ניחא לי' ואם יראו בעלי מוסר ומדות טובות ויראי השם אף כי גדלה חכמתם ישחקו וילעגו למו באמרם כי הם חנפים ורק לבעבור מצוא חן בעיני עמינו ולקבל מהם כבוד נוהגים א"ע כדת וכשורה, כי לדעתם הוא דבר בלתי אפשרי שאיש אשר עיניו יאירו מבלי להאמין בדברי פתיות וסכלות יהי' בעל מוסר וירא השם באמת הם לא ידעו רק דרך ההפקר או דרך הכסילים ודרכי החכמים נסתרה מהם.

כל מיני אנשים אשר כתבתי לך פה מהותם נחשבים באבדרי לאנשי מדע ומכנים אותם בכלל בשם בריוה, והחכמים ואנשי מדע באמת סובלים את חרפתם להיות נמנה עם אנשים פחותי הערך כאלו במדרגה אחת כי יראים לנפשם וכבודם מפני עזות האנשים האלו כי לא יהדרו פני זקן ושיבה גם לא יחוסו על כבוד חכמים ונבונים לכן יד ישימו לפה, ובעת ההכרח גם בחבורתם יתערבו.

מאנשים אשר אינם לא חסידים ולא מתנגדים ולא רבנים ולא בריות וגם מאותן אשר אינם יודעים מה הם, הגם שאין לי מה לכתוב מהם עכ"ז ידעתי שתהיה זאת לפלא בעיניך איך באפשרי לומר על אנשים שאינם לא חסידים וכו' או שאינם יודעים מה הם לכן אודיע לך שבאבדרי כל העם טרודים מאד בעסקי מסחר ולכן הדבר נקל מאד אשר יחי' איש שבעים שנה ולא ידע בשבבו ובקומו, הייתי אצל הרבה נגידים פה וראיתי כי אף לאכול אין להם שעה מיוחדת וגם בשבת וי"ט אינם יודעים מה אכלו ומה שתו כל מזמתם ומחשבתם הוא עסקי ימי השוק אשר במדינות אשכנזי ורוסיא ארבעה שבועות קודם יום השוק טרודים בהכנות על יום השוק המלוה טרוד להלוות הלוה ללוות המוכר למכור כהורותיו אשר נשארו לו משוק העבר הקונה לקנותם כי בזול יקנה אותם השולחני להחליף המעות על השוק הסרסור לגמור העסקים שונים אשר קודם יום השוק לגומרם הבעלי עגלות

המשולחים

המשולחים והמשרתים כולם טרודים להכין א"ע על יום השוק הבא אף המלמד והמינקת אשר בבית הסוחר טרודים בעסקי השוק ליתן לבעליהם איזה סכום מעות לקנות עבורם איזה סחורה ומביאים להם סחורותם בלי להחשב להם שכר עגלה וכדומה. ימי הנסיעה על יום השוק עם ימי החזרה יעלו למשך ששה שבועות בקרוב במשך זה הזמן האנשים והנשים אשר נשארו בביתם טרודים להכין שכר עגלה בעד הסחורה אשר יביאו מיום השוק גם להכין איזו סכום מעות לשלם ההלואות הנעשים בימי השוק לשלמם תיכף בביאת הסחורה לביתם וכדומה, בביאת הסוחרים לביתם כולם טרודים למכור ולקנות ללוות ולהלוות לחלוק מתנות ולקבלם לשלוח הסחורות למדינות שונות לקנות פראדוקטן להחליף ולהמיר את הרע בטוב וכדומה וכאשר יגמרו העסקים הנ"ל יקרבו ימי השוק הבאים, ועל דרך זה כל אנשי אבדרי טרודים מאד ובקל תבין כי הרוב מהם אינם יודעים אם הם על השמים או על הארץ ועי"ז בעו"ה גם החכמים ואנשי מדע אשר בפה טרודים מאד ולבי דוה עליהם כי ראיתי שאין להם פנאי לעסוק בצרכי וטובות בני עמינו איש אשר יעשה גדולות בבני עמינו יאהבהו ויגדלהו אך רק בעת אשר רואים אותו ומדברים עמו אך כאשר יפנה ערף להם ישכחהו כי עסקיהם יטרידו אותם מלהעלות שמו על זכרונם ומי יתן יחם לבבם לטובות בני עמינו כי ביכלתם לעשות גדולות בארץ וידעתי בבירור שכמה מהאנשי מדע ומטיבי לכת בכל טרדותם ועסקיהם היו עוסקים בצרכי בני עמינו, אך אין אחד אשר התעורר לבם לזה ולדעתם עושים כל אשר מוטל עליהם לעשות כי כמה ממשכילי בני עמינו אשר היו פה באבדרי הגביהו אנשיה בכלל לאנשים טובים לבעלי מדות טובות לבעלי מדע לחכמים ואנשי מעשה וכדומה וכמה מהבאים שמה שרו בשירתם והגביהו את כל בני העיר עד לשמים וכאשר חשבתי דרכי המשוררים האלו ראיתי שאיזהו מהם לא ידעו רק המובים שבעיר והאמינו שכל בני העיר כקטין כגדול כמוהם ואף אם דברו עת היותם פה עם איזו הולכי עקלקלות לא הכירו אותם בדברם עמם, כי לא באו

הנה

הנה לראות מעשה בני העיר כמוני וגם אין לאל ידם כמוני לראות מעשיהם בסתר ולמראית עיניהם יספיקו לכן האנשים כאלו אשר רק בש:יאה ידברו לא יכולתי להרשיע אך ראיתי איזה אנשים אשר באו הנה ואשר במרד ובמעל החניפו הגביהו אנשי אבדרי עד לשמים ושרו בשירותם שירי תהלה על כי רק אהר בצעם לבם הלך ואנשי העיר בשמעם זאת לא שמו על לבם כי כלם חנף ידברו אך יאמינו כי כל דבריהם אמת וצדק אלה האנשים השוררים בשיר חוטאים ומחטיאים את הרבים על ידם כמעט כל אנשי אבדרי בגאה וגאון יאמרו אנחנו עלינו עשר מעלות על כל בני עמינו במדות ונמוסים טובים כי אין אחד אשר חבר חרוזים על אנשי שארי קהלות ישראל כמו עלינו גם הרעים שבהם נשארו בסבכי דמיון הכזב מבלי לשוב מדרכיהם הרעים מי יתן החכמים אשר פה או במקומות אחרים יפקחו עיני העדה הקדושה הזאת לבל יאמינו לדברי חנופה וכזב ויעוררו את לב האנשים התועים אשר שם להשיב אל דרך הישר והנכון כאשר ירשמו למו הטובים והישרים אשר בתוכם ומהם ילמדו שארי קהלות בני עמינו להשיב הנדחים והתועים וכ"יר וכזה אטיים. כ"ד.

יד

מן ר' עובדי' אל ר' משה אומנר.

האיש הידוע עדיין לא בא בחזרה מהנסיעה לצדיק שבדרישפאל ולכן אמרתי אודיע לך עוד מהות איזו אנשים מיוחדים אשר ראיתי פה, אך אל תחשוב כי רק הנה נמצאים אנשים כאלו, כי ראיתי איזו אנשים כאלו גם בעיר שאלעדי אך מחמת שפה אין לי כעת מה לעשות, כי נפשו ידעת מאד, כי אין לי בזה עסק אחר רק להמתין עד ביאת האיש הידוע וגם נמצאים פה מכל מיני אנשים סכום יותר מבעיר אחרת ואמרתי לרשום פה הכל אשר ראיתי בספר ולשלוח לך.

עוד

עוד ראיתי אנשים אשר אין להם שום מסחר וקנין ורק מעבודת הקהלה טרף יביאו וכמה מהם נעשו עשירים מופלגים כל אנשי הקהלה יחניפו להם על כי יראו לנפשם מפני חרון אפם כי שבע תועבות בלבם להנקם מהאנשים אשר אם רק בלבם עליהם רע יחשובו ומרוב כעסי ושיחי לא יכולתי לכתוב מעשי ומחשבות האנשים האלו באר היטיב והם לדעתי השפלים והבזוים בבני עמינו כי כמו שלהאנשים העוסקים בצרכי צבור באמונה יתר שאת ויתר עז ולהם השבח הפאר ההוד וההדר מזולתם כך להאנשי' העוסקים בצרכי ציבור לטובת עצמן ולהרע לעדתם חרפה בוז וקלון נחלתם.

זה כעשר ימים דברתי עם אחד מבני עמינו אשר פה הוא אחד מהגדולים בבני הקהלה מחמת עשרו (כי פה האנשים רק לפי עשרם ורכושם על מדרגות המעלה יעמודו) ואמר לי הלואי שיתרבו בבני עמינו בעלי מלאכות ועובדי אדמה, בשמעי זאת דמיתי כי הוא איש זך הרעיון, אוהב את בני עמינו וחפץ בטובתם אך בדברי עמו פעמים ושלוש וכאשר ראיתי מעשיו במעמד רואה ואינו נראה הכרתי טבעו ומזגו איך עינו רעה בשל אחרים ולבו דוה כאשר רואה שעוד איזה איש מרויח ע"י איזה עסק והבנתי שכל חפצו שיתרבו בבני עמינו בעלי מלאכות ועובדי אדמה כדי שיתמעטו ע"ז הסוחרים וירויח הוא במשא ומתן יותר מאשר מרויח כעת. ואת אשר החזיק דעתי הוא כי ראיתי שהוא רוצה להיות בכל העסקים יחיד בדורו ועי"ז אמר לי פ"א שהוא מתנגד להבעשטנים ולמתנגדיהם ועומד על דרך הממוצע והבנתי טעמו כי ראה איך כלל בני עמינו נחלקו לשתי כתות הכת הא' בעשטנים והשני מתנגדת להם לכן הוא בחר לעצמו הדרך הממוצע כראוי ליהיד בדורו.

עוד שמעתי משבחים איש אחד לחכם ומבין גדול אם מחכמת הרפואה ידברו גם הוא מגלה דעתו בחכמה זו ויזכיר הסמים בשמות אשר יקראו הרופאים ואם מלשונות העמים ידברו אז נראה כי גם לו חלק בהן, יודע להלוק אותן וליתן לאחת היתרון על האחרת מידיעות תולדות הזמן (צייט ניטונג) אין כמותו בכל בני עירו

את הכל יודע יותר וקודם מזולתו, בעסקי מ"ום ושרייבשטובען אין דמיונו בכל העולם, חוקי ומשפטי המדינה נגלו לפניו כאור היום ודברי חז"ל מונחים אצלו כמו בקופסא. השמועה זאת עוררני לעשות היכירות עם האיש הזה ובנקל הי' לי זאת כי כאשר רק באתי לחנותו לקנות אצלו מסחורותיו התחיל לדבר עמי מעסקים שונים כי כל יגעו וחפצו להראות לבני אדם ובפרט לאורחים רוחב שכלו בינתו וידיעתו בכל חכמה ומדע.

והנה כאשר דברתי עמו פעמים ושלוש ראותי כי אין בו לא תבונה ולא חכמה לא תואר ולא הדר לו נשחת מראהו וריחו פגם ברעתו שהוא כל יכול והוא אף בלשון ארצו עלגים ידבר מחכמת הרפואה אין אתו מאומה ורק איזה סמים מהסמים אשר שמע מהרופאים דשם חקוקים על לוח לבו ללהג אותן עת יצטרך להזכירם, מלשונות העמים לא ידע ולא יבין ואך כאשר ישמע איזה אשכנזי מדבר ותיבה אחת תמצא חן בעיניו הוא בוחר להשתמש בה בדברו עם בני עמו ובכל פעם בוחר לעצמו תיבה אחרת כאשר ייטב בעיניו, וכמה פעמים לא יכולתי להתאפק מלשחוק בשמעי ממנו תיבות כאלו למשל בזמן אחד הי' נשמע ממנו כפעם בפעם התיבה ענטבערנען (ענטבעהרען) אח"כ התיבה נעגאטיף לאאיש וכדומה להמתיק דבורו ולהראות כוחו בלשון אשכנזי הגם ששימש עפ"י רוב בתיבה האהובה לו בדברים אשר אין להם שייכות עמה.

מתולדת הזמן וחדשות אין לו ידיעה זכה וברורה הכל אצלו מעורב ומבולבל כי למען יוכל לדבר אודותם קורא לפעמים איזה צייטונג. ובוחר מהם החדשות אשר יודע שבהם יעיר נפש השומעים להפליא אותו עד לשמים, מעסקי מ"ום ושרייבשטובען אין לו יתרון על שולחנים אחרים אשר שם לרב חוקי ומשפטי המדינה סגורים לפניו כרעיוני איש לחבירו ורק כאשר ישמע לפעמים מאיזה מליץ איזה חוק ומשפט ירשום אותו בזכרונו למען התפאר בו בעת הצורך וכמו כן ידיעתו בדברי חז"ל והעולה על כולם הוא מזגו הרע מאד את כל בני אדם ישנא ובכל זאת חנוף יתנוף לכל איש

אשר

אשר יקוה לקבל ממנו איזה טובה אין איש אשר הוא ישבח אותו כל מעלות בני אדם כאין יחשבו אצלו על כולם ילעג וישחק כל חפצו לראות כל בני האדם בתכלית העוני ולהיותם שונאים זה לזה ומה שבכחו להבעיר אש המחלוקות בין בני איש לא ימנע מלעשות. מעי רותחו בזכרי האיש הזה ומעשיו לכן אשים קנצי למילין ולעת מצוא אכתוב לך עוד ממעשי בני עמינו אשר פה.

טו

מן ר' עובדי' אל ר' משה אומגר.

הידוע בא בחזרה לביתו והגם שכל אנשי בני עמינו פה משבחים אותו מאוד בכ"ז לא רציתי לגלות לו כל מבוקשי עד אשר אבחין מעשיו כי כבר נסיתי בזה ששמעתי אנשים מהללים ומגביהים מעשי איש אחד עד לשמים וכאשר עמדתי על מעשיו במעמד רואה ואינו נראה ראיתי איך הם מקולקלים ומבוזים, ובפרט כי ראיתי שכל אנשי אבדרי בכלל מורגלים לשבח אנשי קהלתם לפני אחרים, ובאמת היא מדה טובה מאד אך אין לסמוך על שבחיהם ומהלליהם, ולכן הלכתי לאיש הידוע בתחלה במעמד רואה ונראה רק שמי שניתי כי ידעתי שפעם אחד כאשר הייתי חולה מאד שינו את שמי, ואמרתי לו שם השני אשר לי וסבבתי עמו בדברים עד אשר בא הדבור מהצדיקים שלנו ובפרט מהרבי מרישפאל אשר הי' אצלו כעת ושבח אותו מאד מאד וכאשר ראה שאני יודע כל הצדיקים ומעשיהם וגימוסי הכת שלנו היטב, וכאשר גם הראתי לו איזה כתבים ומליצות ואגרות אשר לי מהצדיקים הגדולים קירב אותי בכל מיני קרבות ודיבר עמי כמו עם אוהב ישן נושן ואח"כ הראתי לו חבור אחד אשר הי' לי באמתחתי, והחבור הזה לקחתי פ"א מסעקרעטער של צדיק אחד אשר כתב תורת רבו וכבר הי' עליו איזהו הסכמות מצדיקי זמנינו ואמרתי לו שבדעתי להדפים את החבור הזה אשר השאיר לנו

ברכה הצדיק מו"ה מאנקאר בן הצדיק מזאלין ולא ראה ולא עיין בספר רק אמר לי ידעתי את אבי המחבר הצדיק ז"ל ואת שם בנו שמעתי כי כבר נתפרסם שמעו הטוב ונתן לי תיכף הסכמה ואמר כאשר אדפיס את הספר לשלוח לו ספר אחד והי' לי מזה תענוג גדול וקויתי שע"י אשיג מאווי אך כאשר באתי לבית אכסניאותי ראיתי כתב בהסכמתו אשר נתן לי והנה אף אם לא יכולתי לעיין היטב בחבור הזה אשר הניח אחריו ברכה ה"ה וכו' אך עיינתי בו איזה דפים וראיתי וכו' ואשתומם על המראה לא עיין כלל בחבור ורק פתח אותו וקרא בהשער וכתב לי הסכמתו על נייר אשר לקח משולחנו ופה בהסכמתו כתב כי עיין באיזה דפים לכן גמרתי בדעתי לשלוח אליו את הסופר שלי ר' מאיר כהנא ולילך עמו במעמד רואה ואינו נראה, והנה כאשר בא הסופר אליו והתחיל לפלפל עמו ראיתי שבקיאתו. בש"ס בפו"ת ובשארי ספרים מגדולים וקדמונים ובפרט בש"ות הוא דבר הפלא וכאשר ראה הסופר כי הידוע נהנה ממנו מאד שאל אותו למה בספרו מביא סברה ישרה מאוד בשם למדן אחד וכתב גם שם הלמדן אך לא רשם מקום מושבו הן הסברה הוטב בעיני מאד אמר הסופר ורציתי לכתוב לו איזה ש"ות ולהריץ אגרות אליו אך לא ידעתי מקומו, והשיב לו הידוע האיש אשר הבאתי בספרי הסברא ישרה משמו דר בעיר בריקם ולא רציתי לכתוב שם עירו כי שם שני כתות מתנגדות זו לזו והוא מהכת אשר מתעסקים שם עם עסקים אשר לא יטיבו בעיני הכת האחרת (עיין אגרת ח'). ושאל איתו הסופר אם הוא שם לב על עסקי האנשים האלו אם טובים או רעים הם והשיב הידוע לא הייתי שם רק פ"א אך לא הקרתי אחר דרכיהם כי אף אם יטיבו דרכיהם בעיני לא אתמוך ידיהם מידיעתי כי כל הכת החכידים וצדיקיהם מתנגדים להם ולכן אמרתי אם אזכיר שם האיש גם עלי ידברו דופי והראי' שבספרי הנ"ל הבאתי דברי איש אחר מהקהלה הנ"ל כתבתי שמו ושם עירו בפירוש על כי ידעתי אותו לראש המתנגדים להכת הנ"ל וגם חלקתי לו כבוד הגם ידעתי שהוא לא הגיע לקרסולי הראשון.

הראשון. כאשר שמעתי זאת נפלו פני כי זה האיש אשר חלק לו הידוע כבוד בספרו הוא הוא זה האיש אשר ידעתי אותו ואשר כתבתי לך כי עושה מעשה סרסור בין המושלים דשם (עיין באגרת ח') בכל זאת אמרתי הלא בזה לא גרם רע לשום איש כי אם השתיק שם מושב האיש הראשון לא עשה לו בזה שום רע ולא עשה בזה שום מעשה לחזק ידי עושה רשע ואת אשר חלק כבוד להאיש רע מעללים אפשר לא ידע אותו או הוא אוהבו מכבר יש לדונו בזה לכף זכות כי אהבה מקלקלת השורה, אך בחושבי זאת שאל אותו הסופר האם אמת הדבר שהצדיק אשר בעת בדישפאל הוא למדן גדול והתחיל הידוע לשחוק ואמר בין הצדיקים אחרים הוא למדן גדול כי מהיכן יהי' למדן הלא זה כמה שנים אשר נתקבל מהכת לרבי וידוע שמי אשר מתדבק א"ע להכת פוסק מללמוד ובפרט הרבים משליכים התורה בכלל אחרי גיום והרבי אשר בדישפאל גם מקודם לא הי' למדן גדול ולראי' תראה באותן הסכמות אשר נתן על הספרים עדיין בהיותו במדינת גאליציען לא כתבו עליו אותן המעלות אשר מורגלים לכתוב על הרבנים הגדולים ולומדי תורה המפורסמים ורק אותן השבחים אשר כותבים על חסידי הדור הי' כותבים עליו ומעת אשר נתקבל לרבי ברוסיא התחילו לכתוב עליו כל אותן המעלות והשבחים אשר כותבים על רבנים ולומדים גדולים ומפורסמים והטעם גלוי וידוע כי פה במדינת גאליציע בין הרבנים והלומדים הגדולים לא הי' נמנה לגדול ורק בין החסידים אשר בעת הזאת מעטים היו, היה הוא הגדול שביניהם ובבואו לרוסיא אשר שם אפסו הרבנים והלומדים וצדיקי הכת היו כבר בעת הזאת שמה לרוב נמנה הוא ביניהם לגדול בתורה.

והתחיל הסופר לצחוק מהצדיקים ולקונן על אבידת התורה והנהגית ישרות אשר הי' לבני עמינו מגדוליהם וגם הידוע מקונן עמו אך אמר אנחנו לא נתקן הפרצה כי כבר גברה יד הכת ורבניה מאד ושאל אותו הסופר אם אתה אינו מחזיק עמהם למה נסעת להצדיק שבדישפאל והשיב כי יש לו ברוסיא אח אשר אין

ידו

ידו משגת לשלם החובות אשר חב לאחרים והבין כי רק על ידי הרבי אשר בדישפאל יוכל לישב בטח מבלי לירא מנגישות הבעלי חובות לכן נסע אליו לבקש אותו שיחסה את אחיו בצל כנפיו. כשמעי זאת כמעט לא יכולתי לעצור רוחי ולבזותו אך בזכרי כי אני אצלו במעמד רואה ואינו נראה החשתי ורק כתבתי על חתיכה נייר הפסוק בפה חנף ישחית רעהו ובדעת צדיקים יחלצו והדבקתי את הנייר על הכותל אשר הידוע פנה לה ערף ובינו לבינו בא השותף של הידוע להחדר והלך הסופר ממנו ונשארו רק הוא ושותפו ואני, והתחיל לדבר עם השותף מעניני מ"ום וראיתי כי השותף הוא איש מגושם ומאנשי הכת שלנו והנה בתוך הדיבור ראה השותף את הנייר הדבוק בכותל ושאל את הידוע מה זאת והביט הידוע על הנייר ויחרד מאד אך לשותפו אמר כי הוא דיבק את הנייר לחפוש איזה דרש אשר זוכר שראה באיזה ספר על זה הפסוק.

והנה אך יצא יצא שותפו ממנו ויבא אליו אחד אשר מנעוריו אוהב אותו מאד ויספר לו הידוע את קורותיו עם הנייר הדבוק ואמר לו אוהבו ידעתי את האיש כהנא אשר הי' רב בגריידינג הוא שונא מאד להכת ובלי ספק ה"א דבק הנייר על הכותל והראה שיעביר קול במדינתינו ובמדינת רוסיא איך אתה רק לפנים תחזיק עם הכת ובדברך עמו דברת עליהם ועל העלגביהן שבדישפאל דברים קשים, וגם טעם נסיעתך אליו יג"ה והיה' ללעג ולקלון בעיני כל, ויאמר אליו הידוע צדקו דבריך אך למרות עיני הרב מגריידינג אחבר חבור אחד ע"ד ש"ות וכו אראה כי כל דברי ונמ"סי הכת הם כנים ואמתים מיוסדים על דברי חכמינו ז"ל עי"ז אשים מחסום לפי הרב הנ"ל וגם הכת ורבוניה יראו כי שקר ענה בי וכי בתום לבבי אני מחזיק את ידיהם והגם שידעתי שאין לחזק דבריהם כי הם באמת אנשי רשע בכ"ז אני רואה שהשעה צריכה לכך וכבר הורו לנו חז"ל בדרשם הפסוק עת לעשות לד' הפרו תורתך ואקוה שאוכל להראות בראיות ברורות וחזקות לחזק דברי הכת, הלא כמה פעמים כתבתי ש"ות והוכחתי בראיות

ברורות

ברורות לאסור דברים אשר כל הרבנים רצו להתירם ואשר מימים ימימה כל ישראל נהגו היתר בהם וכן להיפך.

כאשר שמעתי זאת הלכתי מחדרו ואמרתי אין לי עוד תקוה כי ראיתי בחוש איך נתקיים בנו הכתוב וצבא תנתן על התמיד בפשע ותשלך אמת ארצה ועשתה והצליחה והשם יודע מתי יהיה הקץ אשר עליו נאמר עד ערב בקר אלפים ושלש מאות ונצדק קדש. ובדעתי ליסע בשבוע הבע"ל לביתי והי' כזה שלום.

טז

מן ר' משה אומגר אל ר' עובדי'.

מתוך אגרת שלך ראיתי שאתה מלא מרה שחורה מחמת שגם באבדרי אצל הידוע לא פעלת כלום ואני איני יודע למה אתה כ"כ בעצבות אמת שגם לי יש עגמת נפש גדול שלא מצאת באבדרי מה שבקשת ושגם הידוע מהחנפים אשר נתרבו בעו"הר אך אעפ"כ אין אנחנו מחויבים להיות ע"ז בעצבות ומחויבים אנחנו לדון את כל האדם לכף זכות אמת כי מתהלה הי' נראה לי שאיש הידוע אינו מחויב להיות חונף כי הוא אינו רב ולא יהי' רב אינו רוצה בזה ואינו נצרך לזה כי הוא אחד מהעשירים הגדולים ויש לו שם ויד כמעט בכל המדינה וחבר כמה ספרים אך בכל זאת ראינו שעיניו נסתמו מן הכבוד, כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא ושמעתי מצדיק אחד שאמר יחטא הוא מלשון חסרון לכל אדם נראה שחסר לו איזה דבר ולכן אין אני מתמיה את עצמי אם הידוע רודף אחר הכבוד שמעתי מהרב דגריידינג טעם פשוט על המאמר חז"ל כל המחזר אחר הגדולה הגדולה בורחת ממנו *) והוא כי כאשר נראה שאיש רודף אחר

איזה

---

*) עירובין דף י"ג ע"ב ומה שלא הבאתי מאמר השגור בפי כל: כל הרודף אחרי הכבוד, הכבוד בורח ממנו, כי לא ידעתי מקומו איו.

איזה דבר נראה לו בבירור שהדבר בורח ממנו כי בלא זה לא היה צריך לרדוף אחריו וכן הוא עם הידוע הגם שלפי דעתינו לא יחסר לו מאומה מן הכבוד מסתמא ידמה לו בעיניו שאין לו כ"כ כבוד כמו שמגיע לו ולכן עושה כל אשר ביכלתו להשיג כבוד חיבר ספרים ניתן הסכמות על ספרי צדיקי זמנינו גם הקדמות כותב לספריהם ובכל זאת נראה לו שאין לו כ"כ כבוד לכן רוצה עתה לכתוב ספר שלם עבור נמוסי הכת שלנו הגם שבלב אינו אוהב אותנו אך ידעתי בודאי שגם אח"כ לא יספיק לו הכבוד ידעתי שבאם הי' קלויזנער פשוט לא היה לו החשק לכ"כ הרבה כבוד ואיזה כבוד אשר הי' חולקים לו הי' די לפניו אך מחמת העשירות שלו נדמה לו כי כל הכבוד אשר חולקים לו כעת הוא כאין לפניו ולכן אין לתמוה עליו.

ולתכלית הדבר כמרומת לי שאתה תנסה עוד לילך בין אנשים אחרים פשוטים סוחרים מוזגים סוהרי פראדוקטען באנקיערס חלפנים בעלי מלאכות בעלי אבסניא מלמדים שורפי י"ש שוחטים מעקלירס המחזיקים עמנו, ביניהם יוכל להיות שתמצא יותר אנשים הולכי ישר מבין אותן אשר עד עתה בקשת ביניהם הלא בודאי אתה זוכר עדיין שאחר מות שוחטל אחד אשר הי' באיזה כפר סמוך לפרעמיסלא נשאר ספרים מלאים קבלה ויראת שמים אשר חיבר ובחייו לא הי' יודע שום אדם אם יש בו איזה ניצוץ קדושה ואיזה אפיקורסים דקורדאן אמרו אפילו שהמגיד דקרעמניץ אשר הדפיס הספר בשם השוחטל הוא בעצמו חיבר אותם ורק מחמת שהוא לא היה חשוב בעיני הכת שלנו הוציא השם שהשוחט השאיר אחריו החיבורים הנ"ל אך מה לנו לזה שהם מדברים אנחנו ידענו את שלנו.

גם אספר לך מעשה אשר שמעתי מאיש אחד מאנשי של מינו אשר אין לפקפק כלל שהיא אמת כי הוא שמע אותה מהצדיק ר' שלמיאל וכתב אותה על הספר ואני העתקתי אותה וממנה תראה כי לפעמים איש פשוט אשר אפילו מחזיקים העולם אותו לבעל עבירה הוא איש גדול. המעשה שהי' כך הי'. פ"א לא היה גשם והיו

צריכים

צריכים מאד לגשם ובאו לצדיק אחד וביקשו אותו מאד שיראה שיהיו גשמים ולא השיב להם כלום אך כאשר הפצירו בו מאד אמר להם לכו לעיר פלונית אשר במדינה פלונית ותאמרו שם לפלוני בן פלוני שאני שלחתי אתכם אליו שהוא יתפלל שיהיו גשמים והלכו המשולחים להעיר אשר אמר להם הצדיק וכאשר באו להעיר שאלו על זה האיש ואמרו להם האנשים מהעיר שזה האיש הוא איש מגושם מאד וישן תמיד ויתמהו המשולחים מאד אך מחמת שהי' מאמינים מאד בצדיק שלהם הלכו אליו והעירו אותו משנתו וישאל אותם מה אתם רוצים ואמרו הצדיק ר' שלמיאל שלח אותנו לאמר לך שאתה תתפלל שילכו גשמים במדינתינו ויאמר רבש"ע ילך גשם במדינה פלונית והלך גשם גדול במדינה אשר משם היו המשולחים וכאשר באו המשולחים לביתם שאלו את פי הצדיק למה פעל התפלה של זה האיש מגושם אשר ישן תמיד וסיפר להם הצדיק שזה האיש הי' גביר גדול מאד ויהי היום והי' פרינצעסין אחת אשר היה מולכת על מדינה אחת ולא הי' לה בעל והיתה יפת תואר אשר אין דוגמתה בכל העולם וכמה מלכים ובני מלכים נסעו במיוחד אליה לשדך עמה ולא רצתה אפילו להניח אותם ליכנס לפלטרין שלה ואמרה שאינה רוצת בשום אופן להניח שאיזה איש יראה אותה רק בהנאי זה שהנה יש לה כתר מלכות אשר לא נמצא כמותו בין כל המלכים שבעולם וחסר לה באמצע הכתר אבן טוב גדול מאד כמו ביצה של בת היענה ולכן מי אשר יביא לה אבן טוב גדול כהחליל אשר יש בהכתר זה יכול לבוא אליה ולעשות עמה כרצונו ובכל זאת נסעו אליה מלכים ובני מלכים לנסות אותה אפשר הרצה לעזוב אותם לפלטרין גם בלא אבן טוב כזה.

ויהי היום נסע מלך גדול מאד מן הפרינצעסין הנ"ל וזה האיש הגביר נסע ג"כ ממנה ויפגשו א"ע על הדרך ושאל המלך את הגביר מהיכן אתה נוסע ויאמר מן הפרינצעסין אך לא רצתה לעזוב אותי לפלטרין רק באם שאביא לה אבן טוב אשר יהי' גדול כמו החליל אשר בהכתר שלה ויאמר המלך גם לי

אמר

אמר היועץ שלה כך לכן כאשר אני רואה שאתה סוחר גדול אם יזדמן לך לקנות אבן טוב כזה קנה אותו עבורי ויאמר הגביר אם יזדמן לי לקנות אבן טוב כזה אני אקנה אותו בשבילי, ונסע המלך לביתו והגביר נסע במיוחד למרחקים למדינת הים תחת הרי חושך והשיג שם אבן טוב גדול כחליל אשר בהכתר של הפרינצעסין וכאשר נסע להמלכה בא למדינה אחת אשר המדינה היתה שייכות להפרינצעסין הנ"ל והיו היהודים בזו המדינה גזרו תענית ושאל אותם הגביר למה אתם גוזרים תענית ואמרו שהפרינצעסין גזרה עליהם גזירות גדולות אשר לא יכלו לסבול ונסע משם ובא להמלכה הפרינצעסין ואמר שהביא האבן טוב אשר היא צריכה והניחו אותו ליכנס להפלטרין ומסר האבן טוב להמלכה וכמעט יצאה נשמתה מחמת שמחה והוא ג"כ כמעט נפל מת כי לא ראה יופי כזה מימיו ואמרה לו הפרינצעסין מה אתה רוצה עבור זה האבן אני רוצה לקיים דיבורי כי אמרתי מי אשר יביא לי אבן טוב כזה יכול לעשות עמי מה שירצה ויאמר הגביר איני רוצה ממך כלום רק שתבטל כל הגזירות מיהודים שלך ושתתן להם פראַוועס טובים והתחילה המלכה לשחוק מאד ואמרה הלא זאת אין כלום נגד המתנה שהשגתי ממך ויאמר די לי זה אני איני רוצה יותר ונתנה לו הפראוועס וישלח אותם הגביר להיהודים. ונעשה ע"ז רעש גדול למעלה שבן אדם יעשה דבר גדול כזה שלא ירצה ליקח פרינצעסין אשר לא נמצא בכל העולם יפת תואר כמותה ושכל המלכים ובני מלכים נסעו אליה והיא לא רצתה להניח אותם ליכנס אפילו להפלטרין שלה וזה האיש יכול להשיג אותה ולא רצה רק אמר ליתן פראוועס ליהודים ומחמת זה הרעש גזרו בשמים שזה הגביר יהי' ישן כל ימיו בכדי שלא לעשות עבירות כי הי' בעל תאוה גדול ומעת הזאת התחיל לישן אך המלאכים היו חושקים מאד שיבוא מזה האיש איזה תפלה למעלה כי מן הסתם תפלה מאיש כזה אינה באה בכל יום למעלה ולכן היו המלאכים תואבין מאד לתפלה כזו אך הוא הי' ישן תמיד ולא הי' באפשרי לשמוע ממנו תפלה מה עשו המלאכים

החזיקו

החזיקו עצה ביניהם וביקשו את השר של גשם שלא יהי' גשם על הארץ עד שזה הגביר אשר ישן יתפלל על גשם והודיע להצדיק שהוא ישלח לזה האיש שיתפלל וכן היה ולכן אהובי ידידי תראה מזה שבין אנשים פשוטים יכול להיות דברים גדולים ע"כ שמע לעצתי ולך בין האנשים אשר העולם מחזיקים אותם לאנשים פשוטים אשר אינם לא צדיקים ולא רבנים ולא לומדים ותראה שתמצא ביניהם מה שאתה מבקש.

יז

מן ר' עובדי' אל ר' משה אומנר.

זה שלשה ימים כאשר חזרתי לביתי משוט בארץ בין אנשים שונים כאשר יעצת אותי והנה עלי להודיעך את אשר גלתי על הדרך כאשר הבטחתיך.

ומקודם אודיעך כי כל מיני אנשים יהי' מאיזה מעמד שיהי' חושבים בדעתם כי רק להם נאה השם איש ישר וכמה פעמים שחקתי מאד בראותי אנשים עושים כל הפסלנות ורמיה שבעולם ואת אשר אינם עושים אינו מחמת יראת השם רק מחמת שאינם יודעים מזה הפסלנות או מחמת יראת העונש מצד מושלי המדינה ובכל זאת תשמע תמיד מהם שהם בעלי יושר ואין אצלם פרוטה אחת אשר רכשו שלא ביושר ח"ו ואם ידברו מאיזה איש אשר הוא מבני אמונתם יאמרו אני אינו מקנא אותו עם העשירות שלו כי כל מעותיו גזילות הם אחו.

והנני מודיע לך שהתחלתי לילך בין באנקיערס וסוחרים גדולים כי אמרתי עפ"י רוב הם עשירים וקל להם לעסוק במ"ומ באמונה וכבר שבחו חז"ל העוסק במ"ומ באמונה [1]) אך ראיתי כי כמעט

כולם.

[1]) והישר בעיניו תעשה זה משא ומתן מלמד שכל מי שהוא נושא ונותן באמונה ורוח הבריות נוחה הימנו מעלה עליו הכתוב כאלו קיים כל התורה כולה מכילתא וילקוט.

כולם נשחתו הבאנקיערס יתירו לעצמן ליקח ריבית אפילו בלי היתר עיסקא ולחשוב קורז דיפפערענצען כאשר ירצו, הסחורות אשר מקבלים בקאמיסיאן למכור כאשר נתייקר השער אומרים כי כבר מכרו אותן ואם הוזל אף אם מכרו אותן כבר אומרים בעת הזול מכרוהו, הוצאות יחשבו בחשבונם עד אין מספר יציגו דמי פאסט נידערלאג משקל דמי סבל סרסור דמי טרחתו וכדומה כטוב בעיניהם ולזה עוד ירשמו הוצאות שונים, ואחר כל זאת שפעזין. הסוחרים קטנים אשר יפלו במכמורי הגדולים יתנו תודה שאין להם עוד תיבה אחרת כמו שפעזען כי גם בעבורם היו חושבים איזה סך. המוכרים עפ"י מדה ומשקל עוסקים עמהם עפ"י רוב שלא בצדק וכלם כמעט בכלל מורגלים לישבע שבועות שוא וכ"כ מורגלים בזה עד כי אין יודעים אם ישבעו, מראים סחורה טובה ונותנים הגרועה וכל אחד חושב רק רע כל היום איך להרע לחבירו בן אומנתו, מביאים סחורות האסורות להביא למדינה ובעד המותרות להביא מבריחים המכס המגיע אשר אסרו חז"ל, מחזיקים משרתים רק להזיק לסוחר שכנו להתקוטט עמו וגם להכות אותו ולפעמים המשרת חביב יותר בעיני הסוחר מאשתו ובניו. אם קונה יטעה א"ע ויתן יותר מכפי המגיע דבר פשוט אצלם שלא להחזיר לו סכים המוטעה. מהאנזעטצען כבר דברנו לעיל. סוחרי פראדוקטען עולים על כולם עפ"י רוב סחורתם מזויפות ומעורבות עם פסולות וכהורה גרועה, השעוה עם חלב וכדומה, הדבש ונופת צופים (הָגיגזייק) עם קמח אפר מים וכדומה, החלב עם נתר, בקנבוס ישימו אבנים וכל סחורה רעה יתערבו עם הטובה, הטובה לעין הקונה ישימו והרעה יסתירו מעיניו ומעולם אין קונים פראדוקט ולשלם בעדו כאשר הוקצב בשעת המקח ולגזילה ההיא בשם מילה יקראו וכ"כ הורגלו בזה עד שנחשב להם הדבר לחוק הניתן מסיני ויפה קוראים אותה מילה כי החזיקו בה כבמצות מילה וכמעט אין אחד אשר יחזיק בדבורו והלואי שיחזיקו תקיעת כפם וגם דברים כתובים וחתומים אינם מקיימים רק מפני הבושה או מיראת המושלים והרוב מהם מוכרים סחורה טובה ויחליפו

אותה

אותה ברעה וכאשר ראיתי כי בין הסוחרים בקושי אמצא איש ישר כי אם ירצה לילך רק בדרך הישר לא יהי' לו תקומה ומוכרח לעזוב מ"ומ או למות ברעב;

הלכתי בין בעלי אכסניאות מוזגים ושורפים י"ש כי אמרתי הסוחרים בכלל יעודם להיותם נע ונד מביתם השקט לא יוכלו וטרודים מאד ואפשר עי"ז תעו מדרך הישר אבל האנשים ההם אשר פרנסתם בביתם הקור הגשם החום לא ירע להם הקנאה והשנאה לא יפגעו בם כי בביתם יושבים ואת בני אומנתם אינם רואים למדינות אשר שם הכסף והזהב לא באו ולא למדו מהם לבזבז מעותיהם על בגדי רקמה ודברים יקרים, אך כאשר הלכתי ביניהם ראיתי כי גם אצלם המרמה השקר הכזב והפסלנות מצאו יד, הבעלי אכסניאות גוזלים וחומסים באשר יכלו מדות שוא יחזיקו המשקאות יתערבו במים וכדומה המאכל הנשאר יום או יומים יחזיקו אף אם האורח האוכל יחלה ונופל למשכב. הוא אשתו ובניו ובני ביתו כולם רואים בעין פקיחא לראות איזה דבר יוכשר מאד בעיני האורח למען ליקח בעדה את אשר לבם יחפוץ עפ"י רוב ביתם בית זונה רק למען למשוך את האורחים לביתם המוזגים עושים מעשה בעלי אכסניאות ועוד להם מצוה מיוחדת להבריח המכס אשר מגיע ליתן בעד המשקות וחוץ לזה מרבותם בתיהם בתי מפלט לגנבים ולבעלי משחק בקארטען וכדומה. ראיתי בעיני כמה אנשים נערים אשר הלכו דרך נכוחה וכאשר רק פ"א ע"י הפצרת איש רע מעללים הלכו לבית מוזג נפלו ולא יכלו קום כי נעשו שכורים משחקים נואפים וגנבים וכמה פעמים עמדתי משתומם על המראה הזאת איך אנשים כאלו החשובים בבני עמינו ורבני וגדולי הדור משדכים את בנותיהם ובניהם עמהם הלא לפי דעתי הם הגרועים ביותר כל מעשיהם פרנסתם ורכושם הלא רק מרעת אנשים הבאים אליהם יעשו רכוש וכל מגמתם שהאנשים יוסיפו לעשות הרע האנשים הבאים אל בתיהם נכנסים בריאים וחזקים בדיעה מיושבת הולכים בקומה זקופה כראוי לבריאה נפלאה אשר מיד היוצר כל נעשתה ובצלמו נבראה

וכאשר

ובאשר ישבו שם זמן לא כביר דעתם מטורפת גופם יחלה הרגלים ירפו ויפלו לארץ יקיאו את אשר שתו וירמסו גופם כחזיר המשוקץ הלא השכל והיושר יועצים אותנו לבל נבא בחבורתם ולהרחיק אותנו מהם בכל כחינו.

בין איזה מוכרי יין ראיתי חוץ לזה עוד שערורי' כי בין הדברים המערבים ביין להנדוף ריחו כיין ישן או להמתיק טעמו לחיך להיות ערב מתוק או מבושם נמצאים סמים ארסים ממש וכמה מהם אשר יחלישו הגוף וישאירו החסרון בגוף השותה אותם כל ימי חייו ואף הגפרית אשר נדמה להם כי הוא אינו מזיק לגוף יגרום כאב הראש ולאנשים אשר יש להם חולי כאב החזה ירע הגפרית מאד ובכ"ז המוכרי יין לא ישימו לב ע"ז.

בין שורפי י"ש ראיתי ג"כ פסלנות שונות מערבים סמים שונים בהיי"ש להראות עליו אבעבועות (טויק) מעלימים המכם המגיע מהם והרוב מהם מוכרים היי"ש לאחרים ועושים גם מעשה המוזגים.

ובאשר ראיתי שמעשיהם לא יוכשרו בעיני הלכתי לשארי מיני אנשים, מחלפנים ומעקלירס אין לי מה לכתוב ואינם שוים להפסיד על ידם הדיו כי כל פרנסתם בנויה על שקר כזב ותרמית. אצל השוחטים הייתי וראיתי כי במדינתינו המה בעלי גאוה מאד כי בימים הקדמונים לא היו השוחטים על מדריגה גדולה כאשר הם כעת וקדמונינו לא הזהירו רק שהשוחט יהי' אומן יד וירא שמים, אך מעת אשר גברה יד הכת והצדיקים שלנו מעת הזאת הגביהו אפם עד לשמים ואין כאן המקום להאריך פה ולגלות לך דעתי על טעם הדבר, ודי לך בזה שהשוחטים כעת מקולקלים מאד כמעט בכל הקהלות השוחט המתחרחר ריב בין בני הקהלה ההולך רכיל וכדומה וכמעט כולם כאשר רוצים לשתות או מתעצלים ואין להם חשק לשחוט אומרים המוחות לא נגבהו וכאלה דברי בורות אשר לא שערום אבותינו אינם משגיחים על טרחא דצבורא ואינם חסים על ממון של ישראל אם נדמה לו שלא הי' בדביקות כראוי בשעת שחיטה מטריף את הבהמה השחוטה והרבה לי לדבר מהשוחטים אשר במדינתינו אך כעת עדיין אין הזמן גורם.

בין

בין השוחטים אשר בקורדאן ראיתי כי חוץ לזה אשר רובם עושים שם כמעשה השוחטים אשר במדינתינו עוברים על חוקי המדינה והחרמות אשר גזרו שם גאוני הדור מבלי לשחוט שום בהמה או עוף בלתי תשלומין הנתינה הקצובה ומסירת הרשיון בכתב משוכר הנתינה ליד השוחט ולא ראיתי מאחד מהם לשלם הנתינה המגיע בעד העופות או עגלים אשר ישחוט לצרכיו הגם שלא הותרה להם הדבר לא מצד המושלים ולא מצד הרבנים ולא מצד שוכר הנתינה ועפ"י רוב ראיתי שם איך אשת השוחט סוחרת עם שומן אווזים כי היא אינה משלמת הנתינה בעד האווזים אשר בעלה שוחט עבורה שוכרי הנתינה יראים להעניש את השוחטים עבור מעשי רשע כאלו כי השוחט יטריף הבהמות אשר ישחוט בכוון ולא ידעתי מה אידן בי' ראיתי איך הרבנים דקורדאן אוסרים מן הדין הכלים אשר נתבשל בהם בשר אשר לא שלמו הבעלים הנתינה בעדם וכל השוחטים אוכלים בלא תשלומין דמי הנתינה ונמצא מהדין כל כליהם יטריפו ובכל זאת הם שוחטים ורואים אם המוחות נגבהים אצלם בשעת שחיטה וכעת אסיים כי קרא הַתַרנגול ובחצי הלילה אצלי שעת השינה ובקרב כאשר יגזור השם בחיים אודיע לך משארי אנשים אשר ראיתי כ"ד.

יח

מן ר' עובדי' אל ר' משה אומגר.

הנני לקיים דבורי באגרתי הקודמה להודיע לך ממהות אנשים אחרים אשר ראיתי. רעת המלמדים לא יכולתי נשוא ידעתי איזהו ביניהם אשר מסיתים ומרגילים את הילדים לגנוב בבית אביהם ולהביא להם ובזה קונים לב המלמד והבעלפיר לבל יכו אותם. המלמדים גם הבעלפירם סוחרים ביניהם אודות התלמידים, המלמד דרדקי מוכר את תלמידו להמלמד אשר לומד גמרא וזה להמלמד הנקרא הלכה תוספות מלמד כי כשארי סחורה את

התלמידים

התלמידים יחשבו וכמו במדינת אפריקא יעשו סחורה עם אנשים ובאם באתי לכתוב לך כל מעשה המלמדים ונשותיהם ומעשה הבעלפירם לא יספיק הנייר ורשמתי הכל אצלי במיוחד קצת מעשיהם ואקוה ברצות ד' דרכי לכתוב ע"ז חיבור מיוחד ורק זאת בקיצור אומר לך תחת אשר הקדמונים ז"ל טרחו א"ע למצוא היתר ליקח שכר לימוד כעת כמעט אין אחד אשר לא יהי' כל כוונתו בהלימוד רק עבור השכר וכמעט כולם עושים מלאכתם מלאכת שמים ברמיה ולבי דוה עלי כאשר ראיתי שילדי עמינו מסורים תחת ידי המלמדים נשותיהם והבעלפיערם אשר להם;

והנה לא נשאר לי עוד לנסות רק הבעלי מלאכות והגם שמעוטים הם בבני עמינו אמרתי בכ"ז אפשר בין המעט אמצא האיש אשר עד הנה לשוא בקשתי כי בקל להם לעסוק בפהנסתיהם באמונה וכ"כ גדלה המלאכה בעיני חז"ל עד כי אמרו גדול הנהנה מיגיע כפו יותר מיראת שמים וכמה מגדולי התנאים ואמוראים היו עוסקים במלאכה וגם אדונינו הרמב"ם ז"ל מספר במעלת העוסק במלאכה בפירושו על אבות, אך כאשר הלכתי ביניהם ראיתי כי גם בהם פועלי צדק לא נראו ואין בהם הולך נכוחה התירו לעצמם לגנוב מהדברים הנתונים להם ולמען לא יבושו ע"י שם גניבה הסבו שם גניבה בשם יתור (ונתפשטה הנגע כ"כ ביניהם עד שפ"א עשה בעל מלאכה מלאכתו בבית עשיר אחד והעמיד העשיר שני משרתים לשמור אותו ולבל יקח מהסחורה אשר הי' לו להפור וכאשר בא הבעל מלאכה לביתו ושאלה לו אשתו אם הביא מהסחורה אשר עשה בה מלאכתו ויאמר לה שלא הי' באפשרי ליקח מהסחורה היתור מחמת שהיו שומרים אותו אך בכ"ז לא הפרזתי משלי כי לא שמרו אותי רק לבל אקח מהסחורה ובכל הבית הייתי נאמן ולכן הלכתי מההדר אשר עשיתי מלאכתי לבית המבשלות ולקחתי שם כף אחת כסף). וכאשר איזה בעל מלאכה עושה מלאכתו מדברים שלו עושה ברמיה מחוץ מיפה אותה ובתוכה ישים פסולת ודברים המקולקלים והנשחתים במהרה. גם את הנערים אשר ישכירו א"ע להם ללמדם המלאכה אינם מלמדים כראוי מיראתם

כי

כי התלמיד יקפח פרנסתו ואיזו מהם אנשים פחותים ובעלי מדות רעות הן הנה פעולות האנשים אשר ראיתי בעברי מעיר לעיר וממדינה למדינה וכמעט נחליתי כי לא אוכל עוד שאת כל מעשה בני אדם למשא עלי עולם הפוך ראיתי כאשר ישבתי בביתי ולא עיינתי בעסקי בני אדם דמיתי שבני עמינו הם כעת כאשר היו בימים הקדמונים אך מעת אשר התחלתי לעיין במעשיהם ראיתי שדרכיהם רחקו מדרכי אבותינו כרחק מזרח ממערב השם ברב רחמיו וחסדיו ירחם עלינו ויושיענו ממבוכה הזאת אשר נבוכים כעת בני עמינו. [1])

יט

מן ר' יעקב שקלאבער אל ר' מאיר כהנא.

זה כעשר ימים אשר באתי מביתי הנה שבתי בבית ר' משה אומנר אוהבי מנוער והראה לי האגרות אשר השיג ממך ומהמפורסם מוהר"ר עובדי' בע"המח מגלה טמירין, והנה כאשר ששתי מתחלה לשמוע משלומכם וממעשיכם כך עצב ויגון מלאו נפשי בקראי באגרותכם מעשה בני עמינו אשר גלה מו"ה עובדי' עת היותו ביניהם להבחין דרכיהם. מעי רותחו בקראי אותם לא יכולתי התאפק מלבכות על צרות בני עמי, עמי אשר אהבת נפש אהבתיך אמרתי מי אשר ידע אותך עת לנס עמים היית מי אשר ראה אותך בזהרך ויפעתך, או מי אשר קרא מעשיך ונמוסיך הטובים בספרי אלקים אשר הורישו לנו אבותינו הקדושים ויראה אותך ואת מעשיך המבולבלים

כעת

[1]) אל יעלה בלב הקורא לחשוב, כי באמת כל בני עמינו שבפולין נבוכים הם וכי אין ביניהם אנשי ישר, חלילה מחשוב כזאת. ואת אשר ר' עובדי' לא ראה רק המקולקלים שבהם הי' רק למען יעמוד על המחקור ולמצא סיבת ומקור הדבר אשר בעבורם נשתנו דרכי ומנהגי בני עמינו כעת ממנהגי ודרכי אבותינו הקדושים כאשר יראה הקורא באגרות הבאים.

כעת לא יוכל עצור מלקרוא עם ה' אשר עליך נאמר ישראל אשר בך אתפאר איך הורד גאונך והדרך איך חשך משחור תארך, הלא רק כצל מאבותיך תסובב בעולם השפל הזה לא תואר ולא הדר לך, כל מעשיך ומחשבותיך צלמות ולא סדרים ובכל זאת בגאוה ובגודל לבב תאמר כי הגבהת לבך בדרכי ד' אף כי נסתרו ממך ולא ידעתם גדרת בעדו בגזית ולא תוכל עוד מצוא אותו, שבהך במחשכים כמתי עולם ותאמר אורי יופיע כחרס, מעשי השם אשר סביבך לא ידעת ולידע עתידות עלית בנפשך כל אנשיך תעו מדרך הישר בעיני השם, על הרועים חרה אפו את המרעה הטוב ירעו והצאן ירעו אותם לרשע תאמר צדיק אתה ועל שארי צדיקים רשעים נמצאו כל יודעי דת ודין להטיב לא ידעו, ורק חנוף יחניפו כל היום כלו חנף ומרע כי חנוף תחניף הארץ בדמים, הרוכלים ומוכרי כל ממכר אנשי מרמה, דוברי שקרים בידם מאזני מרמה לעשוק אהבו ורמי' צידם בעלי המשקים במים סבאם מהול ביתם עצרת בוגדים עם גנבים יחלקו ובנותיהם בהזנותם יטמאו, עשיריך עשו עושר ולא במשפט ובעשרם יתהללו לאמר כחינו ועוצם ידינו יעשה לנו החיל הזה, העושים במלאכה אינם עושים באמונה ביגיע כפים העם מאסו ויאמרו אלקים לא ראם, מגדלי בניך עושים מלאכת ד' ברמי' ואת דרך השם לא ידעו ולא יבינו, מאספי אורחים בשפתי חנף לאורח הבא יקראו בא נא הביתה כל מחסורך עלי יש לי כל ובביתי אין מחסור ולבם רק לדמים יארובו, הן זאת עמל ועסקי אנשיך רק לריב ומצה יעמולו האחוה יפרו וכל אח עקוב יעקוב שלום את רעהו ידבר ובקרבו ישים ארבו, ואמרתי דברי נביא השם מי יתנני במדבר מלון אורחים וגו' אך בכל זאת ידידי אל תאמר נואש כי אם הרועים חטאו אלה הצאן מה עשו הן מאז הי' ישראל לעם ערך מעשיו ועסקיו אחר דעת ראשיו כהניו שופטיו ומלכיו מי אשר לדברי הימים מישראל ישים עיניו יראה אשר בכל עת מקרה העם עם תכונת ראשיו חוברות מאד איש אל אחיו, כה יראה עם אביר לב, עושה מלחמה והכה לוחמיו על קדקוד אם דוד מלכם

בראשם

בראשם הלך, וכה תראה עם יושב בטח איש תחת גפנו ותאנתו אם שלמה בנו על כסא המלוכה ישב, וככה תרא עם בטח באלקיו אם יאשיה מלכו שב אליו בלב ונפש, ואם אחאב מלכם עשה הרע בעיני ה' גם העם מעלו באלהיהם, כה בבני עמינו כה בכל העמים הקודמים אשר היו לפנינו וכה בין העמים אשר היום חיים ולכן אל תתמה על החפץ עת תראה כי אזלת יד ואפס עצור ועזוב כי נוגשיו מעולל ומאשריו מתעים לכן מאשוריו מבלעים כולנו כצאן תעינו איש איש לדרכו פנינו, הן תראה תחת אשר מלפנים רועי העם בלחם צר ומים לחץ יספיקו כאמרם כך הוא דרכה של תורה וכו' כעת כל מגמתם רק להרבות הון ועושר ולהיות שטופים בתענוגי עו"הז שולחנם כשולחן מלכים ממלאים כרסם מעדנים לכל אחד שלשים סדינים ושלשים חליפות בגדי רקמה כלי כסף וכלי זהב רב מאד וכאשר נוסעים רוכבי סוסים רצים לפניהם והם בעגלי צב יושבים סום דוהר ומרכבה מרקדה כלי רכב וכלי גולה אשר להם כמו לאחד השרים, נשותיהם ובנותיהם ככלה תערנה עדים בגדי תפארת כלי חמדה פנינים וכל אבני יקר הראש הצואר הידים וגופם יכסו, והעם ההולכים בחושך אומרים אם רוענו עבד השם נאמן ביתו שם לבו לקבוץ הון ועושר ולהיות היי עונג גם אנחנו נראה לילך בדרכיו ונעשה לחוק בבני עמינו שרק העושר מכובד בעיניהם אף לרבני העם אם דמים אין לו לא יחלקו לו כבוד כאשר הולקים לרב העשיר ולכן נראה בבני עמינו כעת הפזור והבזבוז הולך וגדול הן בבגדים והן בכלים תכשיטים וכדומה עד כי אין איש ישר מספיק להמציא הצטרכותו והצטרכות אנשי ביתו והוכרח לגנוב לעשוק ולגזול והותרה הרצועה בעיני כל לעשות כל אשר לאל ידם אם רק חמדת הבזבוז והפזור ישתיק, זאת הוא לדעתי מקור וסיבת שבר בני עמינו על דברים אין צורך בהם יפזרו הונם ורכושם אשר רכשו בעמל ועל הצטרכותם לחיות חיי נועם ולקנות שלימות לנפשם רעה עיניהם. מי ראה מלפנים בבני עמינו ובפרט בין אנשים אשר היו נחשבים לצדיקים וגדולי הדור בזבוז ופזור כזה,

מי ראה אצלם לקבוץ ולהרבות מקבלת צדקה תכשיטים כלי כסף וכלי זהב בגדי רקמה עגלות צב סוסים שולחני מלכים בגדי חופש ומשוררים בכלי שיר ובכל זאת להיות ממקבלי צדקה, משנה שלימה אמרו חז"ל מי שיש לו מאתים זוז לא יטול (אפילו) לקט שכחה ופיאה וכעת מאתים אלף זוז יהי' לו ויקח צדקה ואם תשאל על מה ולמה ככה עושים תשמע שע"י הרחבה נתגדל הנשמה ויש מנוחה להשכינה[1]), ומעת הזאת אשר למדו לימודי רשע כאלו ירדנו מטה מטה כידוע לכל רואה בעין פקיחא לכן החיוב על כל אחד מבני עמינו אשר עדיין לא הוכה בסנורים לקרוא תגר נגד מנהגיהם הרעים וכ"א יתמוך ביד רעהו לגלות נבלתם לעין כל, ועלינו לקוות לאל חי אשר תמיד הטה חסדו עלינו ואף בהיותינו בדיוטא התחתונה לא עזב אותנו שגם כעת יעמוד לעזרנו ויפקח עיני בני עמינו לראות כי אין להם לסמוך על עדת מרעים אשר הרעו לכלל בני עמינו לא יוסיפו לתת להם מוהר ומתן וירחיקו תאוות הבזבוז והפיזור הרחק הלאה וירגילו א"ע לחיות חיי נועם לקנות שלימות לנפשם ולהגדיל את בניהם בדרך הישר אשר הורישו לנו אבותינו הקדמונים וללמדם מלאכה עבודת השדה או הכמה אשר ע"י יוכל להחיות נפשו ונפש ביתו בכבוד ובזה נצליח בזה ובבא אכ"יר.

כ

מן ר' משה אומנר אל ר' עובדי'.

קבלתי אגרתך והי' לי צער גדול שלא הגיענו עד עתה אל מחוז חפצינו והעולה על כולם היא שמתחלה הי' נראה לנו שזאת הוא דבר פשוט להשיג איש ישר ובכל עיר ועיר קווינו להשיג יותר מאחד, וכעת הייה בכמה קהלות ולא מצאת אף אחד, אך בכל

[1]) מדות מרן נכד הבע"שט דף נו"ן סימן כ'.

בכל זאת תראה לעשות עוד כל מה שתוכל ועצתי הוא שתראה לעשות עוד שאלת חלום, אמת שזאת אינו דבר קטן לעשות שאלת חלום אך בדבר גדול כזה בודאי הדבר מוטל עליך לעשות אותו, לכן שמע לעצתי ותראה כי השם יעזור לך.

כא

מן ר' עובדי' אל ר' משה אימנר.

הן כבר עברו זה שלשה שבועות מעת ביאתי לביתי וישבתי פה סגור ומסוגר ומאנתי לדבר עם בני אדם, והאמת אגיד לך, אם הי' תכלית כוונתי בנסיעתי רק לשמוע דעת בני אדם על חבורי כבר נתיאשתי מזה ולא יצאתי בקיר העיר וחוצה אך על זאת לבי דוה כי ראיתי כולנו כצאן תעינו ולא ידענו איזהו דרך הישר אשר בו נחזק א"ע ולהורות אותו לבנינו לכן שמעתי לעצתך ועשיתי עוד הפעם שאלת חלום ולא חשתי על הסיגופים והכנות המיוחדים הכרחים לזה אך כה אומר ומה אדבר השיבו לי על שאלותי אך לא ידעתי לפרשה וליקח ממנה עצה לנפשי כי הראו לי רק הפסוק כי ישרים ישכנו ארץ ותמימים יותרו בה, והנה ראיתי כי מן השמים הסכימו על ידי כי בכל פעם אשר עצות בנפשי לא יכולתי תת עזרוני מן השמים להשיג מאויי, אך כעת ראיתי בחוש כי רק חטאתינו גרמו זאת אשר לא אוכל מצוא מטרת חפצי, תחת אשר קוויתי להשיג תשובה על שאלותי לידע על ידה מקום אנשי ישר הראו לי כי ישרים ישכנו ארץ ידעתי כי לא בשמים הם אך מי המה על איזה דרך אמצאם, איך אבוא אליהם לחבקם ולנשק עפר ארצם זאת לא ידעתי, עצבוני ויגון לבי עוררוני לעזוב את ארץ מולדתי אסובב במדבר ובהרים בין נקוקי סלעים שם אשים קיני ואבכה על צרותי וצרות עמי אשר השיגוני בצוק העתים האלו ונגמרתי בדעתי לילך מביתי ביום א' הבע"ל אי"ה ולא ידעתי אנה אלך כי כל מגמותי רק לעזוב ארץ מולדתי ולכן

אל

אל אשר יהי' הרוח ללכת אלך ואם השם יהי' בעוזרי לגלות איזה דבר לא אמנע מלהודיע לך והי' בזה שלום.

כב

מן ר' מאיר כהנא אל ר' משה אומנר.

הנני לקיים צווי ר' עובדי' ולהודיע לך כי ביום א' שבוע זאת עשה ר' עובדי' הסגולה הידועה עם הכתב אשר לו והלך מביתו והליכתו הי' לצד צפון והבטנו אחריו עד אשר עינינו לא ראו אותו, והגם שכפי הנראה אין לי כעת מה לעשות בביתו עכ"ז אמרתי להתעכב פה עוד איזה זמן כי מי יודע אפשר יצליח השם דרכו, וגם הבטיח לי להודיע לי בכל פעם אם יראה או ישמע איזו דברים טובים ומועילים לעדתינו. כ"ד נא לפרוס בשלום ידידנו מו"ה יעקב שקלאבער.

כג

מן ר' יעקב שקלאבער אל ר' מאיר כהנא.

אגרתך הנעימה אל ידידנו ר' משה אומנר קריתי ותשואות חן לך אהובי על אשר הודעתני משלום ידידינו ר' עובדי' ומרצונו לעזוב את ארץ מולדתו ותמי' לי עליך ועל שאר אנשי שלומינו אשר הסכמתם על ידו לילך מאתכם וחי נפשי לולא ידעתי כי בעת קריתי אגרתך כבר עזב ר' עובדי' את ביתו אם לא באנו אליו אני ואהובי ר' משה אומנר למען דבר על לבו לבטל דעתו מפני דעתינו ולישב בביתו הלא הוא דבר אשר אין הדעת סובלת אותה שבכל מדינתינו מדינת פולין לא ימצא איש ישר, שאל נא בכל מדינות אשכנזי ואיטאליא וכדומה כולם יאמרו כי אנשינו

אנשי

אנשי פולין יראים ושלמים ארוקים בה' ובתורתו הקדושה יותר מאנשי מדינתם ומעולם בחרו מעדתינו אשר בפולין אנשים מובחרים להושיבם שם על כסא ההוראה ולהיות ראש לישיבה ולא ראינו אף פ"א שאיזה קהלה בפולין יקבלו לרב איש ממדינת אשכנז [י], וגם זכור תזכור מה שספרו לנו אבותינו הקדושים מהתקנות של הועד דד"א ומהתקיפות שלהם בעניני דת איך אף מושלי ושרי המדינה הסכימו על ידם בכל עשייתם וכל אשר הם עשו הצליחו, ולכן תדע כי לא אלמן ישראל גם כעת, ורק חסדי השם נוחיל והוא יראנו בחסדו אנשי ישר גם אם נתעלמו בעת מעינינו, בכדי ללמוד מהן לדעת את השם ודרכיו אשר נלך בהם, אך מה שעבר אין ואם ר' עובדי' עזב אותנו אין בידינו לדרוש ולחקור אחרי מעשי אנשי ישר לכן כעת אין לנו לעשות רק להתפלל עבורו לאבינו שבשמים להצליח דרכו אשר הולך עבורינו ועבור טובות כלל אחינו ב"י לחזקו ולאמצו להצילו מכף כל עושי רשע ולהאיר עיניו למען ימצא את אשר בארץ מולדתו לא יוכל מצא ולהשיב אותו לבית מולדתו כחפצינו וחפץ אוהבך.

כד

מן ר' מאיר כהנא אל ר' יעקב שקלאבער.

מגי"ק ראיתי שלפי דעתך בנקל הי' לנו פרידת ידידנו מו"ה עובדי', אל נא אחי עוד לבי הומה בקרבי על אשר עזב אותנו ויהיה לבך בטוח כי לא בפתע פתאום גמר אומר לעזוב את ארץ מולדתו ולילך למרחקים וכמה פעמים דברנו מזה ושקלנו את כל בפלס התורה והשכל אך לא הי' לאל ידינו לסתור ראיותיו וטעמיו וזכרתי שגם אחד מאוהביו אשר פה רצה לסתור טעמיו ודעתו בטענותיך

[י]) הגאון חכם צבי עקר דירתו מאמשטרדאם ללונדן ומשם בא לפולין וקיבלו אותו לרב אב"ד בק"ק לבוב אחרי אשר הי' בפולין כמה שנים.

בטענותיך שבמדינתינו נמצאו יראים ושלמים יותר מבשארי מדינות אך הוא השיב לו אם בשנים קדמוניות קבלו אנשי אשכנזי ואיטאליא הגדולים שבפולין לרבנים וראשי ישיבות הוא מחמת שבעת הזאת באמת הי׳ במדינת פולין יראי אלקים אנשי חיל אנשים אפרתים מפורסמים בתורה ובמוסר אך הלא כבר פסקה זאת ואין לנו כעת אפילו רבנים ומורי הוראה ההכרחים לעדתינו אשר בפולין כאשר הייתי במחוז אוקריינא ראיתי שכמעט אין קהלה אחת אשר ישב בה רב או מורה הוראה על כסא הרבנות או ההוראה, כי כמעט אין בכל המחוז רב או מורה הוראה, והשאלות אשר להם בעסקי מאכלים אשר עדיין העם יודעים (כי שאר ספיקות בדיני ישראל כבר נשכחה מהם) לשאול מביאים לפני הרבי אשר בעיר והוא משים עינו עליהם מבלי לשאול על אופן השאלה ומשיב להשואל את הדבר כשר או טריפה אף אם לא קרא ולא שנה מעודו כי רק בראיתו יודע להכשיר או להטריף דבר אשר נשאל עליה באמרם כאשר הרבי ישים עינו על הדבר רואה אם נראה לו השם ככתיבתו על הדבר או לא ובאיזה גוון רואה את השם ועל דרך זה יודע להטריף או להכשיר הדבר ולכן אין לנו להביא ראיות מדורות הקדמונים כי בני עמינו כעת משונים מאד מאותן אשר לפנינו ולא דרכיהם דרכינו ואין אחד אשר יערב לבו כעת לאמר שהראשונים הי׳ טובים מאתנו ובכל זאת כל הטרדות והטלטולים אשר הי׳ לי עד עתה למצא איש ישר לא הביאוני אל מחוז חפצי ידעתי גם אני כי לא אלמן ישראל ובלי ספק נמצאים בבני עמינו גם כעת ישרי לב ויראי השם לרוב אדוקים בד׳ אלקינו ובתורתו אך אנחנו לא נדע מי ואיזו הם מעשיהם ומקום מושבותם לא נודע לנו ומי יתן ידעתים שנה לא אתן לעיני אעופה אליהם אחבקם אנשק עפר רגליהם ואשרתם רק למען ילמדוני איזה הדרך ישכון אור ד׳ בו נלכה כי אם דרכי השם מנו נסתרה הלא כבהמות וחיתו יער היינו ואין לנו יתרון מהם רק קנאת ושנאת איש את רעהו ויצרנו הרע להרע לעמיתנו ולעשות הרע בעיני אלקים ואדם ואם זאת חלקנו זאת

כנת

מנת גורלנו למה לנו חיים הלא הנפל טוב ממנו ולכן אחת דברתי ולא אשנה אשים פני אל המדבר נע ונד אהיה בארץ אלך בודד בהרים ובעמקים ושם אבכה על צרותי וצרות אחי אשר נודעה להם צרות בני עמינו אולי ירחם השם עלי ועל אחי ויאיר לי הדרך יובילני אל ישרי לכת אלמדה מהם דרכי השם ואשובה אליכם ללמד אותם גם אתכם ואז יחדיו נשב בהשקט ובטח ונודה לד' על רוב חסדו אשר עשה עמנו לא ניראה בהמיר ארץ ובמוט הרים בלב ימים. כ"י ד' אתנו כה דבר אלינו ידידינו מו"ה עובדי' ועל אשר לא הי' בידינו לסתור טענותיו הוכרחנו להסכים על ידו וידעתי גם ידעתי כי גם אתך אין דבר נגד דעתו ולכן אל תאשימנו על הסכמתנו אשר רק באהבת האמת יסודה.
כ"ד.

כה

מן ר' עובדי' אל ר' מאיר כהנא.

הן זכור תזכור כאשר עת היותינו ביחד דברנו כמה פעמים ממהות הספר היקר כוזרי אשר הנחיל לנו מורשה הרב מו"ה יהודה הלוי ואמרת לי שלא מצאת בשום ספר ישן או חדש מהמדינה כוזר ולכן הסכימו כל אנשי מדע שלא בלבד הויכוח בין החבר ומלך הכוזר המציא המחבר מלבו אלא אף גם שם המדינה והתיהדותם והאגרת מרב חסדאי עם התשובה מהמלך כולם מעשי אצבעות המחבר; אך כעת הביאנו השם ב"ה הלום בצד מערבי מים קאספו אשר באזיא וכעת תחת ממשלת רוסיא ונתודע לי פה שבימים הקדמונים היה בחלק הזה ממלכה מיוחדת, אנשיה היו מתיחסים א"ע לבני תוגרמא והי' נקראים כאזארן (כוזרים). ואספר לך את כל אשר שמעתי פה מאנשים אשר ראוי להאמין להם ואשר זאת להם מאבותיהם ומספרי קורות העתים אשר מצאו בין עקד הספרים אשר להמלך.

האומה

האומה כוזרים הנ"ל היו ג"כ גבורי חיל ועושי קרב עד שהמלך פרס מפחדו ויראתו מפניהם בנה על מיצר מדינתו הקרוב למדינת כוזרים חומה גדולה ובצורה למען לא יוכלו עם כוזרי שכניו ליפול על עמו ולבוז בז גם קסרי היונים יגעו וטרחו לחיות עם הכוזרין באהבה ואחוה לכן כרתו ברית עמהם, והתחתנו א"ע עם מלכיהם ושריהם ולקחו מגבורי הכוזרים אנשי חיל להיותם שומרי הקיסר, כאשר כעת מלכי צרפת לוקחים אנשי חיל משווייץ להיותם שומרי בית המלך והמלך.

האומה הזאת נודעה באירופא במאה השלישית לאלף החמישי, בראשונה היו עובדי אלילים, במאה החמישית לאלף הנ"ל נתיהדו ובשנת ד"א שש מאות ושמונה עשר לב"ע קיבלו אמונת נוצרים.

המלך אשר בידו שבט המושל הי' נקרא אצלם כאקאן, בולאן או בולא שם הכאקאן הראשון אשר קבל דת יהודי ושם לחוק לדורות שהכאקאן מחויב להאמין בדת יהודי והי' זאת להם לחוק יותר משני מאות וחמשים שנה אף אם העם היו מאמין בדת אחר הי' הכאקאן מהמאמינים בדת יהודי.

מושב הכאקאן הי' בעיר בעלאנגיאר על נהר וואלגא ולא הורשה לאחר מעמו לבא לפניו רק בעסקים ההכרחים מאד. הבאים לפניו נפלו על פניהם ארצה ולא עמדו עד אשר יצוה לו הכאקאן לעמוד לקרוב אליו ולהציע לפניו מבוקשו וכ"כ היו שומעים לפקודתו עד כאשר יאמר לאחד מחשיבי גדולי עמו לך ומות הולך המצווה לביתו והמית א"ע, והיו נותנים כבוד בהכאקאן אף לאחר מותו, כי מי אשר נסע לפני קבר הכאקאן הי' מוכרח לירד מהסוס ליקוד אפים ארצה לפני הקבר ולילך ברגלים עד אשר לא יראה הקבר, ואז הורשה לו לרכוב על הסוס ומחמת שכפי נימוסי המדינה כאשר מת הכאקאן אסור להם לבחור כאקאן חדש רק ממשפחת הכאקאן ישבו על כסא המלוכה ולא בלבד בעסקי המלוכה עוסק הכאקאן אך גם שפוט ישפוט את העם בעצת תשעה שרים אשר יושבים עמו על כסא המשפט השרים האלו יכולים להיות מאמונות שונות יהודים נוצרים ישמעלים או עובדי אלילים.

לכל כאקאן הי׳ איש אחד הנקרא כאגאן וגם הוא רק מאמונת ישראל הי׳ מושבו תמיד בפלטין המלך ולא יראה פניו החוצה עסקי הכאגאן היו לדרוש ולעיין בדיני ודת ישראל בבדי להשיב להכאקאן דברים נכוחים וברורים כאשר ישאל אותו בעסקי דת ודין אך בעסקי הממשלה אין לו חלק ואף אם אנשי הכוזרים כבד יכבדוהו את הכאגאן בכל מארם בכל זאת הי׳ הוא פר החטאת להמלך, כי בעת צרה יבא העם אל הכאקאן לאמר הוי הכאגאן הביא לנו הצרה ובשבילו באה עלינו כל זאת, לכן פגע בו והמיתהו או הוציא אותו אלינו ונכהו נפש, ואז המלך בעצמו ימית את הכאגאן, כל זאת ידעתי מאנשים אשר ראוי להאמין להם. והנה ידעת כי מעולם חשבתי שהאגרת מרב חסדאי הנדפס בספר הכוזרי דפוס באזעלה הוא אמת ושרב חסדאי אשר הי׳ בספרד קרוב למלכות חפץ מאד לידע מהות ונימוסי המלכות אשר במדינת כוזרי כתב האגרת הנ״ל להמלך ואיזה אנשים שחקו עלי לכן שמחתי מאד בשמעי דברי האנשים אשר עמדו על המחקר, ומצאו שבאמת הי׳ בזמנים הקדמונים מלכות כוזרי ושהעם קבלו עליהם דת יהודית וגם אחרי אשר העם הי׳ מאמינים באמונות שונות הכאקאן עם הכאגאן יועצו הי׳ מאמונת ישראל ועי״ז נתחזק אצלי דעתי מאמיתת האגרת מרב חסדאי ורק התשובה הנדפסת ממלך הכוזרים לרב חסדאי נראה כבדויה מספרדי אחד. אם יש את נפשך לכתוב אלי שלח נא אגרותיך להשר מו״ה שלמה מינבקר בווילנא והי׳ בזה שלום.

כו

מן ר׳ עובדי׳ אל ר׳ מאיר כהנא.

מעת אשר עזבתי את ביתי ואת ארץ מולדתי נע ונד הייתי בארץ נכריה כי אני סובב הולך ארץ רוסיא הישנה ואין בה אף קהלה אחת מבני עמינו כי אסור להם לישב בה דירת קבע ורק

באיזה

באיזה מקומות ראיתי איזה איש מבני עמינו אשר בתוך עם רוסיא יושב להיות להם לסנדלר תופר בגדים וכדומה. והרוב מאנשי העיר אינם יודעים אם הוא יהודי כי גם הרוסין מגדלים זקנם ולכן אם רק מלובש כמוהם אשר בלא זאת נדמה בגדינו לבגדיהם אינם מכירים אותם ומחמת שעפ"י חוקי המדינה אסור לשום יהודי לבא לעיר מלוכה אם לא ילביש א"ע במלבושי רוסיא פולניא או אשכנזי הוכרחו הכוחרים מבני עמינו אשר יש להם איזה עסק בעיר מלוכה פעטערסבורג להתחפש א"ע במלבושי רוסיא גם על הדרך למען לא יגיע להם רעה מאיזו אנשים פראים שונאי יהודים ובקושי הי' לי ע"ז להכיר בני עמינו הדרים שם אף אותן הנוסעים דרך שם לע"מ פעטערסבורג, ולולא הי' לאל ידי לילך בזמן קצר לאיזה קהלה מבני עמינו לא יכולתי לעכב פה במדינה אשר אין לי בה מאכלים המותרים לנו, אכן כאשר יגיע עת האכילה או לשבות יום שבת קודש אזי אשים פני אל איזה קהלה מהקהלות קדושות אשר בליטא המדינה ושם אשיג מחסורי ובפרט בקהלות קדושות ומפוארות ווילנא שקלאב וכדומה אשר עדיין מצאתי שם אנשים אפרתים בעלי תורה ומדות טובות, אך בראותי מעשיהם דומים למעשי אנשי מדינתינו לא עשיתי היכרות עמהם כי יראתי להרבות ע"ז עצבוני ויגוני ולכן לטורח עלי לכרות ברית ואהוה עם אנשים לא ידעהי מתמול שלשום, וכאשר לא יכריחני איזה עסק לדבר עם בני אדם אשב בדד או אסובב בשדה בשוקים וברחובות ובבית אנשים מיוחדים לראות מעשיהם ולשמוע דעותיהם המשונים זו מזו. וזה לי כמו עשר ימים כאשר פגשתי על דרך המלך איש אחד אשר נסע מעיר המלוכה ובהשקפה ראשונה החזקתיו ליהודי והלכתי אחריו כשני מיל עד אשר באנו אל המקום אשר שם הבידואר וראיתי כי הלך לפונדקי אשר שם ואכל טריפות וחזרתי לדרכי כי לא הייתי מסופק שהוא אינו יהודי והנה ביום ו' עש"ק העבר כאשר באתי לעיר קופצי לנוח שם ביום שבת קודש הכרתי את האיש הנ"ל ושאלתי אנשי המקום על אודותיו ואמרו לי שה"א אחד מנגידי הקהלה וכאשר

הייתי

הייתי בבית רבי דשם על השלש סעודות ראיתיו יושב אצל הרבי והרבי כיבד אותו בכל מיני כבוד. והנה לא תמהתי על הרבי על כי מקרב אותו כי מן הסתם יש לו טעם כמוס על זה אך על עוזת האיש נפלאתי מאד, איך ערב לבו לגשת אל איש קדוש אם הוא מלא און ורשע ובלי ספק עלג ילעג על מעשי הרבי ויחזיק אותו לאיש מתעתע על מה ולמה הולך לבית הרבי לסעוד סעודה שלישית ולחנוף אותו הלא הוא מתקיפי הדור ואין לו לירא מהם ואיך טח עיניו מראות כי יותר ויותר יש לו לירא ממ"הם הקב"ה ואם ממנו לא ירא ולא יבוש למה ירא מהרבי אך כאשר נזכרתי עת היותי באבדרי וראיתי את האיש הגדול בענקים אשר אין לו לירא מהם כלל וכלל ובכ"ז חנוף יחניף אמרתי עת לחשות. והי' בזה שלום.

כז

מן ר' מאיר כהנא אל ר' עובדי'.

תשואות חן לך ידידי על אשר כבדתני במכתבך הנעים אשר התענגתי בו מאד כי מלבד אשר ראיתי מתוכו שאתה בעז"ה בקו הבריאות החיים והשלום עוד הודעת לי דברי חדושים בעסק עם כוזרי אשר לא שמענו מהם עד היום בלתי בספר הכוזרי אשר הרוב מבני עמינו לדבר בדוי מחזיקים אותו והצלת בזה נפש הקוראים האגרת מרב חסדאי לבל ידברו עתק עליה הראיתי אגרתך לאהובינו וידידינו בפה וכולם שמחים מאד לשמוע מבריאת גופך ומהחידושים אשר נודעו לך וכולם פורסים בשלומך ומבקשים כאשר יעזור לך השם לגלות עוד איזה חדושים הטובים והמועילים לנו.

ואל יהי זאת לפלא בעיניך על אשר לא שמתי פעמי לביתי ועדיין אני יושב בביתך הגם שאין לי פה מה לעשות כי מעת אשר הכרתי אותך ואת אנשי שלומיך לא אוכל עוד לישב בביתי

כי

כי אך אז תשבון היראה והעבודה אם רק את רבוניהם יעריצו ויקדישו זלכן אמרתי לעזוב את מקום מולדתי ולקבוע דירתי פה מקום מולדתך ואתעלסה באהבים עם ידידינו ואנשי שלומינו אשר עדיין לא נטמאו מאנשי דמים ומרמה וכולנו מחכים ומצפים עד יעזור לך השם לראות איזהו דרך הישר נלכה בו ונחזיק בו אנחנו ובנינו לטוב לנו כל הימים ומי יתן להגיע אל מחוז חפצינו בקרב כ"ד.

כח

מן ר' עובדי' אל ר' מאיר כהנא.

זה כשני שבועות כאשר נסעתי דרך חצי האי קרים ורוח סערה ושלג עכבוני ולא נתנוני לילך לאיזה קהלה והוכרחתי לבא הביתה בית איכר אחד בשדה הרחק מאד מעיר וכפר וכאשר באתי הביתה שאל אותי האיכר אם רצוני לסעוד עמו סעודת צהרים ואמרתי לו הלא לא כלה לחמי מתרמולי ויהי ביום השני כאשר תם הלחם מכיסי בקשתי את האיכר למכור לי מעט קמח לעשות לי עוגות אש ויאמר האיכר הנה שאלתי אותך לאכול מלחמי ולסעוד אצלי לא אוכל לאכול עמך השיבותיו כי רק המאכלים אשר בעצמי אעשה אוכל לאכול. האם יהודי אתה שאל אותי, כן עניתיו, וראיתי כי נשתנו פניו בשמעו זאת ויראתי לנפשי אפשר ידמה בנפשו כי אנכי מכנעני הארץ וירצה לקחת נפשי למען יבוז רכושי ולכן כאשר נתן לי לחם ומים עשיתי לי עוגות אש ואחר האכילה נעשתי רואה ואינו נראה והלכתי לחדרו וראיתי את האיכר עם אנשי ביתו מסובים לסעוד פת שחרית והי' מאכלם דוחן מבושל בחלב ולחם נקי וכאשר אכלו אמר האיכר לאנשי ביתו דעו כי האורח אשר נטה אל ביתנו לנוח הוא מבני עמינו ושמחו כולם על השמועה ומאין הוא שאלו אותו לא ידעתי השיב להם כי לא שאלתי אותו על אודותיו אך כאשר ביקש היום מאתי קמח ומים הפצרתי בו לסעוד היום אתנו ואמר לי: לא יכול לאכול אתנו

כי

כי הוא יהודי, ותאמר אשת האיכר, הנה הוא הראשון אשר לא יבוש להודות כי הוא יהודי הלא הרבה יהודים אשר לאיזה סיבה באו אלינו הביתה גם הרבה אשר ראינו בעיר ואת אשר הכרנו אותם כי הם יהודים והם בכ"ז יכחישו שמם ותולדותם אכלו ושתו בבית האורחים אשר לאינם נימולים כאחד מהם. ויאמר האיכר גם אני תמהתי על זה מאד וכמדומה לי כי זה האיש בטבעו אוהב האמת. ויהי אחר האכילה ברכו כולם ברכת המזון וילכו כולם למלאכתם ואני הלכתי לחדרי ויבא אלי האיכר ויאמר נא לבל תתרעם עלי על אשר אני שואל אותך על אודותיך מאד חפצתי לידע מקום מושבך ומה מלאכתך פה במחוז שלנו, ואמרתי אליו אני ממחוז פאדאליע ובאתי הנה עבור עסקי, אך הרוח סערה והשלג אשר נהיתה זה יומים הכריחו לבוא אל ביתך ויאמר האיכר מחוז פאדאליען ידעתי זה כעשרים שנה אשר הייתי שם בעסקי מ"ומ וישאל אותי על שמי ואמרתי לו עובדי' ודיבר עמי מעסקים שונים וכאשר רצה לילך מאתי ביקש אותי להרשות לו לבא אלי בכל עת אשר ירצה ואמרתי לו הלא אין לי מה לעשות פה בביתך ולכן לטובה יחשב בעיני אם תבוא אלי.

ויהי לעת ערב כאשר כלה האיכר מלאכתו בא לחדרי ובבואו והנה ספרי מגלה טמירין בידי ופסקתי מלעיין בו והנחתיו על השולחן והתחיל האיכר לדבר עמי מדברים שונים וראיתי כי בעת דברו עמי עיניו ישוטטו על ספרי אשר הנחתי על השולחן ואמרתי אליו כי מוכרח אני לילך מעט החוצה ובקשתי אותו להמתין בחדרי עד אבוא בחזרה וכאשר הלכתי מחדרי עמדתי אחורי הדלת וראיתי מבין סדקי הפתח איך עיין בספרי מ"ט ועכבתי כמו חמשה מינוטען וחזרתי לחדרי וכאשר רק שמע כי הנחתי ידי על הדלת לפתחה הניח המ"ט על השלחן ובבואי החדרה הלך מאתי. ושמעתי אותו בלילה מספר לבני ביתו כי ראה אצלי ספר אשר חברתי והגם שרק איזה מינוטען עיין בו הוטב בעיניו ויראה לקרא את כולה ובאם שייטיב בעיניו אזי יגלה לי אמונתו. כאשר שמעתי זאת אמרתי לו ביום השני יום

עש"ק

עש"ק כי בדעתי לילך מאתו כי נח הסער מעט מזעפו והפציר בי האיכר עד מאד מבלי לעזוב ביתו עד אחר אשר ישקוט הסער והשלג מכל וכל ולבל אלך כעת מביתו אחרי אשר לא נח הסער עדיין מכל וכל ולא פסק השלג ולא נסיתי לילך בדרכים ההם אך אמר אם בדעתך לעזוב את ביתי מחמת שאין לך מה לאכול בשבת אזי אשלח אחד מעבדי ליהודי אשר מושב ביתו כשני פרסה מכאן והוא יביא עבורך דגים ובשר ולהם מחותמים בחותם היהודי ושמעתי לעצתו.

ויהי ביום שבת קודש כאשר ישנתי שינת צהרים אחר האכילה ויבא האיכר בלט החדרה וישב לקרות המגלה טמירין אשר לי ואשר הנחתיו במכוון על השלחן וכאשר קרא אותו מתחילתו ועד סופו הלך מאתי בדעתו כי לא ראיתיו ובמוצאי שבת בא אלי ואמר לי דע אהובי כי אני ובני ביתי הם יהודים ובגליל הזה תמצא כמה מבני עמינו מפוזרים אחד אחד וכמה מהם אשר דרים ביחד בכפרים מיוחדים בערך ט"ו פרסאות מעיר אדעסיע והבטיח לי לילך עמי למקומות ההם למען אכיר אותם ואת מעשיהם וגמרתי בדעתי להתעכב פה איזה זמן כי אתענג מאד בחברת האיכר אשר נתארחתי אצלו ואי"ה כאשר אהי' בין אנשי סגולתו אודיע לכם את כל הכ"ד.

כט

מן ר' מאיר כהנא אל ר' עובדי'.

מה מאוד מתקו לנו דבריך באגרתך אשר כתבת אלי מבית הכפרי והנה האמת אגיד לך כאשר גיל מלא לבינו לשמוע ממך כי אתה בגליל קרים אשר שם עובדי אדמה מבני עמינו וכי בדעתך להודיע לנו מהותם אשר עד עתה אין אחד אשר הודיע לנו אודותיהם כן לבינו דוה לשמוע דעתך להתעכב איזה זמן בבית האיכר אשר עשית עמו היכירות הכי לבעבור בקש איכרים

ועוברי

ועובדי אדמה ולהתחבר בחברתם עוזבת את ביתך ואוהביך האם
ואת מטרת חפציך זכור נא היגיעות והתלאות אשר היו לך
מעת אשר הלכת מאתנו לשמוע ולראות דעות ומעשי בני עמינו
וסבלת את כל אך למען תמצא מבוקשך וכעת מצאת עונג בחברת
איש איכר והשלכת את כל אחרי גיוך למען תשב עמו איזה זמן.
נא ידידי זכור אל תשכח כי לא עת עתה להתענג בחברת אנשים
כאלו אם נלאת נשוא הטרחות והתלאות בוא נא אלינו ותתענג
בחברתינו אוהביך אשר בתוכם גם אני ידידך ומכבדך.

ל

מן ר' עובדי' אל ר' מאיר כהנא.

האיכר קיים הבטחתו והלך עמי זה ימים אחדים לכל המקומות
אשר נמצאו שמה בני עמינו עובדי אדמה משנת תקס"ת והנה
גודל התענוג אשר הי' לי בהיותי ביניהם לא אוכל ספר כל
עצמותי תדשן ודמיתי בנפשי כי אני בארץ ישראל הקטנה ובפרט
באשר שמעתי כי הרוב ממקום מושבותיהם גם בשמות לשונינו
הקדושה הנאותים להם נקראו שם האחד שדה מנוחה והוא שני
כפרים על שפת הנהר מזה ומזה השני יפה נהר השלישי נהר
טב הרביעי הר שפר החמישי יעזר ורק מקום אחד בשם שפה
אחרת יקראו והוא כפר קאמינקע המקום יפה נהר נבנה על
שפת הנהר אינגול ודרים בו קרוב לחמשים פאמיליען אשר
עובדים אדמתם בשקידה רבה עצהי"ט מן יום א' בבוקר עד עת
צהרים יום ו' עש"ק יעבדו עבודתם בשדה ואותן אשר שדיהם
מרוחקים מהכפר גם מאכליהם בשדה יתקנו גם נשותיהם ובנותיהם
בעבודתם יעזורו ולצדם יעמדו בעת הקציר ובשארי עבודת האדמה
ועבודת הבית והגם שבכל הככר שם עפ"י רוב שני בצורת יהיה
אשר גם אנשי המקומות האלו נלקו במארה הזאת בכ"ז לא נחסר
להם עוד לחמם גם מגדלים בהמות ומצליחים בזה מאד אין אחד

אשר לא יהי׳ לו מחמשה עד ששה בקר שני שורים שני סוסים כבשים ועופות הבית שונות לרב החמאה והגבינה אשר עושים הם טובים מאד ואף הנוצרים קונים אותם ונותנים מחירם יותר מאשר נותנים בעד החמאה והגבינה מבני אמונתם בתיהם אשר בעצמם בנו להם הם קטנים כדרך כל בתי האיכרים אך הנקיות נראה בהם אשר לא נמצא בין שארי עובדי אדמה, גם ראיתי ביניהם בעלי מלאכות שונים אשר גם שדות ובהמות להם כשארי אכרים אך מחמת שהם טרודים במלאכתם לכן בעבודת השדה וגידול בהמתם נשותיהם ובנותיהם יגעו.

בבנין בית הכנסת אשר מתעסקים בו כעת לא ראיתי אף נוצרי אחד או יהודי ממקום אחר רק כולם מעדתם והיתרון אשר להם משארי האיכרים אשר במדינתינו הוא כי תחת אשר כמעט כל עובדי האדמה אשר במדינה הם שיכורים האיכרים היהודים אשר ראיתי פה כמעט אין אחד אשר יאהב לשתות יין שרף כמו שארי האיכרים והמעט מהם אשר שותים אותו הוא רק מעט הנצרך לבריאות גופם ולכן במקום הנ״ל רק בית משקה אחד תמצא.

בימות החורף כאשר אין להם עבודת שדה וכרם האנשים האכרים ישיבו את נפשם בבית המדרש והבעלי מלאכות ההולכים בדרך הישר לוקחים רשות בכתב מהשופט שלהם (טוֹלֻע) ג״ב יהודי לעזוב את ביתו על זמן שלשה חדשים ולא יותר למען השתכר במלאכתו בעירות ומקומות הסביבות וכל הנשים הן מהאכרים והן מהבעלי מלאכות עובדים בימות החורף מלאכת הנשים עבור אנשי העיר הקרובה להם. הכלל כאשר ראיתי כי כל יגיעתם בשקידה רבה מבלי לאות וכי כל דרכיהם באמונה ובפרט באשר ראיתי איך גברה ביניהם מדת הכנסת האורחים וכי את אשר שאלנו ואת אשר לא שאלנו מהם נתנו לנו בעין טובה ובפנים צהלות אמרתי מי יתן כמותם ירבו בישראל. ובאשר שאלתי על סיבת ביאתם לכאן השיבו כי הדורש טובתם הוא איש אחד מק״ק שקלאב שמו ר׳ נחום פינקעלשטיין וזה כמה שנים כאשר הי׳ לו איזה עסק בחערזאן וראה כי במחוז הנ״ל הרבה שדות

נמצאו

נמצאו ואדם אין לעבוד אותם, ובמדינתו ראה כי כעת הרבה מבני עמינו אשר במעט ברעב ימותו ונכמרו רחמיו עליהם וישת אל מושלי המדינה פניו וביקש מהם עזר עבור אחיו האומללים ונעתרו לו ליתן מקאסע הקיסר לכל איש ואיש אשר ירצה לעבוד עבודת שדה באי קרים שני מאות רובל אסיגנאטען מזומן גם שני שורים א׳ סוס פרה אחת וידבר על לב אחיו לקבל עליהם עבודת השדה, וישמעו לעצתו הרבה אנשים מאנשי ליטא, אך מהיגיעות והטרחות אשר היה להם בתחילה גם מהשתנות האויר ומההכרה לחיות חיי כפרי נהסרה מהם כמעט שני חלקים והחלק הנשאר גם הוא ביגיעה רבה מאד למדו וחנכו א״ע לעבודה ולחיי איכרים אך כעת כבר הורגלו בזה מתענגים כעת בעבודתם ויודעים דרכי עבודת השדה על צד היותר טוב וראיתי ביניהם איזו אנשים אשר מעבודת השדה הצליחו ועשו רכוש מסך איזה אלפים רובל אסיג-נאטען אך בכל זאת לא נתגאו בעשרם לא עזבו עבודתם עבודת השדה וגם הנהגת חיי האיכרים לא עזבו וחיים כעת כמקדם.

גם ר׳ נחום הנ״ל אשר היה להם למורה דרך ליועץ ולאוהב אם אמנם מעולם לא הי׳ מוכרח לעביד עבודת השדה כי הי׳ כל ימיו איש אמוד בכ״ז החזיק ביד בניו ובנותיו לעבוד עבודתם בשדה כבני הכפרים אשר נולדו בזה ועד עתה בניו ובנותיו חיים במקום יפה נהר ואחד מהם קיבל אותנו בסבר פנים יפות מאד וכיבד אותנו במה שחננו השם ב״ה מבלי לקחת מאתנו תשורה אף פ״א ושאלתי אותו על אביו ואמר לי כי בתחילה ישב עם האנשים אשר בעצתו קיבלו עבודת השדה ואף אם בתחלה הי׳ לו למרות רוח בכל זאת סבל קשיות ערפם וסכלותם במתינת גדולה למען ינהג אותם אל מטרת חפצו אך כאשר ראה כי כבר נתקיים חפצו ורצונו וכי מתק להם מעמדם הלך מאתם וישב כעת בעיר חערזאן יאריך השם ימיו ושנותיו יחזקהו ויאמצהו ויזכהו לראות בטוב ובהצלחת בניו ובנותיו ובני בניו יואל השם לגדל ולנשא את כל יוצאי חלציו ולהאריך ימיהם ושנותיהם עד ביאת הגואל אמן כיה״ר כ״ד אוהבך.

לא

מן ר' מאיר כהנא אל ר' עובדי'.

אגרתך השני' ממחוז החצי אי קרים קבלנו לנכון ונא לבל תתרעם עלינו על אשר באגרתי הקודמת כתבתי לך דברים קשים על עכובך במחוז הנ"ל בין האיכרים וגליתי לך דעתי ודעת ידידנו בכאן לילך משם חיש מהר וכעת ראינו כי טוב עשית בעמך אשר התעכבת שם עד כה ואדרבא בקשתינו שטוחה לראות בכל פעם הנהגות ומעשי בני עמינו היושבים שם ולהודיע אותם לנו כי הם יהי' לנו ולכל בני עמינו לכסות עינים ולהשיב דבר למתקוממינו אשר יאמרו כי העצלות גברה בנו למאד וכי אין ברצונינו וידינו לעסוק במלאכה או בשדה וכי רק אל המסחר עינינו, אך כעת יראו כי אחינו האכרים ועושי במלאכה יתנו עידיהן איך רק על ידם אשר גרשו אותנו מהסתפח במלאכת יד ובעבודת שדה הכריחונו להביא לנו טרף ומזון ע"י מסחר וקנין ואם הם יפתחו לנו שערי מחיה ומזון ויחזיקו את ידינו כראוי לאנשים אשר זה זמן רב לא נסו בזה אוי אנחנו מוכנים לענות את נפשותינו בעבודה ומלאכה כשארי אנשי מדינתינו ולהחיות את נפשותינו מיגיע כפינו ולכן עינינו לך תליות להודיע לנו בכל עת כד"ש והי' בזה שלום.

לב

מן ר' עובדי' אל ר' מאיר כהנא.

הן לא השבתי לך דבר על אגרתך הקודמת אשר בה כעסת עלי על כי אחרתי פה בין אכרים כי ידעתי נאמנה שדמית בנפשך האכרים מבני עמינו הם כמו שאר האכרים אשר במדינת פולין אך אם תדע נאמנה כמוני כי להם היתרון בטבעם בעבודתם ובמדותיהם השלמות אז גם אתה תחפוץ לראות אותם ולישב עמהם איזה זמן להשתעשע עמהם באהבים וכאשר ראיתי זאת מאגרתך

האחרונה

האחרונה כתובה אלי להודיעך בכל עת מעשיהם והנהגותיהם ולכן לא אחר מלהודיע לך את אשר ידעתי ואת אשר בעיני ראיתי.

כפי פקודת הקיסר מרוסיא נתמנה בכל גובערניא וגובערניא אשר בחלק רוסיא החרשה עבור אותן אנשים הבאים ממקומות אחרים לדור שם (קאָלאָניסטען) יהי׳ מאיזה עם שיהי׳ מקום המשפט מיוחד הנקרא בשם גלאוונא קאנטארא והם ירונו את האנשים הנ״ל הן בעסקי ממון והן בעניני חוקי המדינה. היושבים על מדין הם ששה ועליהם ראש הנקרא דירעקטאר ישיבתם בעיר קאטע־רינאסלאב ונתונים תחת השגחת מושל המדינה כעת המושל דשם השר גענעראל אונזאף להגלאוונא קאנטארא הנ״ל נותן הכח לשפוט שפוט להעניש ולמלאות בקשת הנתונים תחתיהם אם בחוקי המדינה יסודם וכל המשפטים אשר לאחד מהקאלאניסטען עם איש אחר יהי׳ הוא התובע או הנתבע לפני הגלאוונע קאנטארא יבואו, ותחת יד מקום משפט הנ״ל נתונים גם אחינו האכרים אשר במחוז קרים ישבו והוץ לזה נתמנה בכל כפר וכפר אשר קריתי אותם בשמותם באגרתי הקדומה איש אחד אשר נבחר מאנשי הכפר להיות להם לשופט הנקרא בשם שולצע בידו להעניש את ההולכים בטל וכדומה מחטאים קלים ע״י ההושבה בבית הסוהר או ליתן בכלי עץ (בּלאָקע) על רגליהם וכדומה.

להשולצע ניתן מהגלאוונע קאנטארא חותם לחתום בו הכתבי תעודה (פייזעפעססע) להאנשים אשר אחר כלות עבודת האדמה נוסעים על זמן קצר, אך מחויב לרשום הפאסען אשר נותן להם בספר מיוחד ובכתב רוסיא ואם אין יודע לכתוב כתב רוסיא מחזיק לו איש אחד אשר כותב מה שהכרח לו, בהכפר יפה נהר ראיתי את השולצע שמו ר׳ איצק והוא עושה את כל אשר מוטל עליו לעשות כראוי.

על כל חמשה או ששה כפרים מהקאלאניע נתמנה ראש אחד בשם קאמיסער והם מקבלים כל הראפארטען מהשולצען ושולחים אותן להגלאוונע קאנטארע ועוסקים בכל ענינים הנוגעים את הקאלאניען כי הם הממוצעים בין הקאלאניסטען והגלאוונע קאנ־

טארא

טארא ולכל הכפרים אשר אנשי בני עמינו יושבים בהם נתמנה בתחלה ר' נחום פינקעלשטיין לראש עליהם ונקרא אבערשולצע מכל הכפרים של היהודים אך כאשר בא בשנים לא רצה לרבוץ עוד תחת משא הראשות.

בהכפרים הנ"ל ראיתי מלמדים חזנים שוחטים ושמשי בית הכנסת אשר מתוך עדתם נבחרו אך בעת ההכרח גם הם עובדים עבודת שדה גם לומדים גדולים לדין ולהורות נמצא ביניהם בביתם תראה ספרים לרוב ובחצרותיהם גדיש וקמה ואם המורה הוראה מוכרח לקבל שכר עביר ההוראה אזי כל משכורתו שהעם יקצרו עבורו תבואתו או יביאו אותה הביתה. במקומות הגדולים אשר להם נמצאים גם בתי מרחץ ובאים גם ממקומות הקטנים לרחוץ שמה.

בעת אשר אין להם לעבוד בשדה מתפללים בכל יום השכם והערב בבית הכנסת ואך בימי העבודה בשדה, מתפללים בעשרה תפלה קצרה היינו ברכו קדושה וקדיש אצל עבודתם. הנשים מביאים המאכלים השדה לבעליהן, וכל עבודתם נעשו על ידי ישראלים כי אין ביניהם שום נוצרי ולכן בערב שבת מדליקין הנרות שעה אחת קודם הלילה ואוכלים סעודת ערבית ובחורף מחממים את התנור קודם הכנסת שבת והם להם עד מוצאי שבת.

כל הקאלאניסטען וכמו כן היהודים פטורים ממסים וארנוניות עד מלאת להם עשרים שנה לישיבתם שם. בניהם משיאים בעודם רך בשנים כי טוב להם לראות בנים ובני בנים עוסקים ועוזרים להם בעבודתם עבודת שדה מוהר ומתן יתנו לבניהם כשאר אנשי הכפרים הן כפי מעמדם שורים פרות כבשים סוסים ותבואה אך מעות לא יתנו להם כ"ד.

מה

לג

מן ר' עובדי' אל ר' מאיר כהנא.

מה מאד נפשי שמחה בחברת האיכר אשר אני משתעשע בה זה זמן מה והנני נותן אלף תודות להשם ב"ה אשר נחני בדרך הזה כי האיכר הזה ינחמני מעצבוני. ביום אתמול ישבנו בביתו ואמר לי כי מעת שבתו פה לא התודע א"ע לשום יהודי אורח וגם לא כל בני הכפרים האכרים יודעים תולדתו יחוסו וקורותיו וגם ממני הסתיר א"ע בתחילה, ושאלתי אותו טעם לדבריו ואמר לי כאשר הייתי עדיין בעיר מולדתי במדינת ליטא הייתי לשטן לכת החרשה הנקראה בשם הסידים כי אני מתלמידי הגאון הגדול רש"כבה החסיד האמתי מו"ה אליהו מווילנא ז"ל והנה כל זמן אשר מאור עינינו הגאון הנ"ל עדיין התהלך בינינו היו אנשי הכת טמונים בחורין וסדקין אך מעת אשר נלקח ארון אלקים מאתנו נתקיים בנו ארץ נתנה ביד רשע פועלי שקר עשו חיל והגם שאנשי הכת לא יכלו להרע לי כי הייתי בעו"ה מהנכבדים והחשובים אצל שר העיר ושלטוני הגוברניא אך לא יכולתי לרעות ברע אשר מצא את עמי ולא יכולתי לסבול מעשי רשע של הכת הנ"ל ולכן גמרתי בדעתי לעזוב את ארץ מולדתי כי אמרתי אפשר גם לזה כיוון מלכנו שלמה ע"ה באמרו מסלת ישרים סור מרע וכאשר באה אלי השמועה איך הקיסר יר"ה ציוה ליתן לאנשי בני עמינו שדות בלא כסף, באשר ירצו ברוסיא ההדשה, עזבתי בכתר את ארץ מולדתי ובאתי הנה ואודה להשם אשר גמל חסדו עמדי, כי בזמן לא כביר למדתי עבודת השדה, ומיום בואי לא ראיתי ולא שמעתי מהכת הנ"ל כי רוב מהאיכרים לא ידעו את הכת ומעשיהם והמעט אשר יודעים אותם לשיכים ולצנינים הם בעיניהם ובעבורם עזבו את ארץ מולדתם.

והאמת אגיד לך שבל כך געלה נפשי בדרכי הכת עד שמעת אשר תקעתי אהלי פה לא עשיתי היכירות עם שום אחד מהעוברים

ושבים

ושבים, כי ידעתי שבמעט אין אחד מבני עמינו שבמדינת פולין אשר לא יהי' מהכת ואף האנשים אשר ידברו עתק על הכת ועל ראשיה הושרשו בהם כבר מנהגי ונימוסי הכת כ"כ עד שנדמה בעיניהם שזה הוא דרך המקובל אצלינו מרבותינו הקדושים עד אדונינו משה רבינו ע"ה ולכן גם לך לא רציתי לגלות מהותי אך כאשר ישנת בביתי בשבת קודש שינת צהרים קריתי בספרך מ"ט והוטב בעיני מאד אמרתי לגלות לך את כל אשר עמדי. תאמין לי ידידי שבהיותי בין אנשי עמינו בארץ מולדתי לא יכולתי לתת לב על דרכי בני עמינו בזמן הזה כי ההרגל נעשה טבע ולא עלתה על לבי לדרוש ולחקור אחר מעשיהם הטובים הם אם רעים אך מעת ביאתי הנה קבעתי לי עתים לתורה ובפרט בימי הסתיו והחורף כאשר כלה עבודת השדה ועבודתי בבית מעט הם כי אנשי ביתי עבודה הזאת באמונה הם עושים ובעת אני מתבודד בחדרי אשר יחדתי ללמוד בו ובספרים הקדושים אשים עיוני, אחשוב על דרכי קדמונינו ז"ל ועל דרכי בני עמינו כעת וראיתי איך רחוקים זה מזה כרחוק מזרח ממערב ואם אמרתי להעלותם על ספר יעלה מספר הספרים למספר הספרים אשר הוציאו אנשי הכת לאור בשם רבותיהם אך מי אשר לו עינים לראות ולב להבין יראה ויבין כי צדקו דברי.

בדברו זאת הלך עמי לחדרו אשר מתבודד בו וראיתי שם ספרים נחמדים מספרי גדולי קדמונינו ואין אחד ביניהם מספרי הכת ועיינתי באיזו מהם ואשתומם על המראה כי ראיתי על הרוב מהם נכתוב על הגליון איזה תיקונים והערות על איזה מהם נרשם בשם אדומ"ור ועל השאר נרשם י"ד ושאלתי אותו על מי יורו התיבות הנרשמים אחר הגהות והשיב לי כי אדומ"ור מורים על הגאון מו"ה אליהו מווילנא ז"ל והתיבה י"ד הוא ר"ת של שמו היינו יעקב דוד ובקשתי אותו שירשני לי לעיין באיזה הגהות והרשה לי וכאשר עיינתי בהם מצאתי אותם מתוק לחיך כולם בנוים על אדני האמת ובתורת אמת יסודם ובמאמרים אשר נאמרו על דרכי המוסר מצאתי עונג לנפשי עד אין חקר כולם נשאבו ממקור חיים נאמרים

בצדק

בצדק ונחקקים בלב הקורא אותם ואקוה להשם ב"ה כי גם אתה תשמח בם כאשר תשמע אותם ממני אוהבך.

לד

מן ר' עובדי' אל ר' מאיר כהנא.

בשבוע העבר כאשר ישבתי עם האיכר רי"ד בבית התבודדתו ודברנו ממעמד בני עמינו בעסקי דרך ארץ וארחות יושר גילה לי דעתו גם בדברים האלו וראותי כי גם בזה נשגבה דעתו ויושר לבבו עד למאד ואין אחד מבני עמינו במדינת פולין ידמה אליו בדרך זה ואמרתי בלבי הנה מדבריו נראה כי גם במדות לו עשר ידות ורחקו דרכיו מדרכי אנשי בני עמינו אשר במחוז שלנו אנסה נא אם על ידי ההבל פיו ימחקו האותיות מהשרייבטאפיל ולקחתי אותה ובקשתי את האיכר לנשוף עליה מבלי לאמור לו הטעם והוא מרצונו הטוב למלאות בקשתי לא שאל על אודותה רק נשף תיכף עליה וכאשר רק הבל פיו בא על הכתב נעלמו האותיות והשרייבטאפיל נשארה חלוק ולא נודע אם הי' כתוב עליה אות אחת והי' כאשר ראה כי שמחתי מאד בזה וישאל אותי על טעם הדבר וספרתי לו סגולת השרייבטאפיל אך לא גיליתי לו כי רק ע"י הבל מפי איש ישר נמחקו האותיות ושנסיתי בה כמה אנשים ולא עלתה בידי, כי אמרתי אינו מן המוסר לגלות לו כי בחנם הפיחו על השרייבטאפיל כמה צדיקים רבנים תלמידי חכמים ושארי בני עמינו, כי ע"ז יכול לבא לידי גאות הבזויה מאד, והוא לא שאל מאתי הטעם על התמהמהי בדבר, כי אמר בנפשו אפשר מסגולת השרייבטאפיל היא שרק איש אחר ולא הנושא אותה ינשף עליה ואני לא רציתי ליתן אותה לאיש אחר כי לא רציתי לגלות לשום אדם סגולתה וכאשר ראיתי שנשיפת רי"ד עשתה את אשר חפצתי אמרתי אנסה עם השרייב-טאפיל גם האיכרים והבעלי מלאכות אשר בכפרים פה ולכן לא

נתתי

נתתי לרי"ד רק צד אחד מהדף והנה מה אומר לך אהובי כמעט כולם אשר מוחקקים פה לאנשים) ישרים הם באמת ישרי לכת ומעט מהם אשר מוחזקים בעיני אחיהם למטיבי לכת ואנשי יושר ובכ"ז לא פעלו בנשיפה אחת והוכרחו לנשוף ב' או ג' פעמים עד אשר נמחק הכתוב אבל הרוב כאשר נשפו רק פעם אחת על האותיות נמחקו ולהאנשים אשר אינם מוחזקים לאנשי יושר הגם שבמדינתינו היו נמנים בין אנשים החשובים במעלות ובמדות טובות מאד ואף אם מעט מזעיר הם פה לא נתתי השרייבטאפיל כי רק אחד מהם נסיתי ויכולתי לדון ממנו על השאר.

והנה ידעת כי כל מגמותי הי' למצא איש אשר ע"י ימחקו אותיות הכתב בכדי לשמוע ולידע דעת הקוראים את ספרי אך מעת אשר הכרתי את הי"ד ואת האיכרים והבעלי מלאכות בהקאלאני דפה לא אחפוץ עוד דעת אנשי בני עמינו כי ראיתי ובפרט היקר רי"ד הראה לי איך כמעט כולם נבוכים הם בארץ ועליהם נאמר חנוף תחניף הארץ בדמים סרו מאוד מדרכי אבותינו הקדושים בחרו להם דרכים חדשים אשר לא שערום אבותינו וגמרתי בדעתי לבל הפרד מאיש היקר הזה ומאת אחוזת מרעהו וכבר דברתי עם רי"ד מזה והסכים גם הוא לדעתי לעזוב את ארץ מולדתי לקבל שדות לעבודה לדור פה בין בני עמינו עובדי אדמה ולהיות כאחד מהם ובקרב אי"ה בדעתי לשלוח אחר אשתי ובני ביתי ונשב פה ולע"ע אני משתעשע בחברת האיש היקר רי"ד הנ"ל ובכל פעם אני מכיר יותר רוחב שכלו ובינתו צדקתו ויושר לבבו וכמה פעמים בהשקפה ראשונה הנהגתו לפליאה נשגבה הי' בעיני אך כאשר דברתי עמו ראיתי כי הנהגתו הוא כדין ורק אצלינו נשתנה הדבר ע"י הכת וע"י ההרגל נעשה הדבר לנו כחוק הניתן בסיני אף שבאמת הוא נגד הדין וראיתי איך רחקו דרכינו מדרכי אבותינו הקדושים נ"ע וכי כעת הטפל נעשה עיקר והעיקר לטפל ובכל זאת כולם כאחד אומרים, כי הדור הזה זכה למדריגות גדולות אשר לא היתה כזה אף בדורות התנאים והאמוראים ופ"א דברתי מזה עם רי"ד ואמר לי בדרך הלצה הלא קדמונינו ז"ל נתנו

לנו

לנו על זה כלל גדול באמרם אם הראשונים כמלאכים אנו כבני ארם ואם הראשונים כבני אדם אנו כחמורים וכו׳ ודעתם בזה אם הראשונים בעינינו כמלאכים היינו שאנו מחזיקים אותם שהיו במדריגה גדולה כמלאכי אלקים אזי אנו כבני אדם ראוים אנחנו להקרא בשם בני אדם, ואם הראשונים בעינינו כבני אדם, כי מחזיקים אנחנו אותנו על הכדרגה הגדולה ואותם במדרגה הפחותה אזי אנו כחמורים כי אין אנו ראוים אפילו להקרא בשם אדם.

והנה מעת אשר זכיתי להיות בהברת האיש היקר רי״ד כמעט נהפכתי לאיש אחר, עיני אורו, וראיתי איך במדינתינו החשך כסה פני תבל וכעת הבנתי טעם הדבר למה הגאון מו״ה אליהו מווילנא היה רודף את הכת בכל כוחו ולא אוכל לכתוב לך כל הדברים אשר שמעתי וראיתי פה אך אי״ה פה אל פה אספר לך את כל והי׳ בזה שלום.

לה

מן ר׳ מאיר כהנא אל ר׳ עובדי׳.

ג״ק הי׳ למראה עינינו ושמחנו מאד לראות כי השם ב״ה הצליח דרכך והביאך בית איש הישר רי״ד וגם בין הקאלאניסטען מצאת אנשים אשר זה זמן רב לא יכולת למצוא אותם והנה לא אפונה כי גם במדינתינו נמצאו אנשים שלמים יראי השם עוסקים בתורה ובמעשים טובים וראוים להחשב באנשי ישר ורק כאשר הבנתי מאגרתך דרכי איש ישר באמת מתנגדים לדרכי הכת מכל וכל, ולכן אנשי ישר אשר במדינתינו אחת משני אלה מוכרחים לעשות או להעריך מעשיהם בדרכיהם בעיני העם למעשי ודרכי הכת ורק בסתר לנהוג א״ע כדין וכשורה או להסתיר א״ע בחורים ובסדקים ולנהוג א״ע בעיני העם כבורים ועמי הארץ ולכל יודע לשום איש אם יש אתם לב מבין, והנה הראשונים לא די שנעשים

חנפים

חנפים ורעת המדה חנופה ידוע, אך גם ברבות הזמן מרגילים א"ע לילך בדרכי הכת עד אשר נעשה להם כהיתר ואת אשר בתחלה מאסו מקדישים באחרונה ועם האחרונים אשר טמונים כחורים ובסדקים לא דברת כי הם אינם ידועים ונחשבים בעיניהם לבורים ועמי הארץ אשר דרך השם לא ידעו.

גם על דרכי הבעלי מלאכות חשבתי למה אותן אשר מצאת שם בין הקאלאניסטען הם אנשי ישר ואצלינו לא הוטב דרכיהם בעיניך כאשר באמת גם בעיני לא יטיבו ואת אשר העלותי אחר העיון בדבר אגלה לך.

שנים רבות אחר חתימת התלמוד בערך אמצע המאה השלישית לאלף החמישי כאשר האומות אשר היינו תחת ידם התחילו לגזור עלינו גזירות רעות, אשר גם בימי התלמוד הי' זאת אסרו לנו גם לעשות במלאכה ורק המ"ומ הלואות מעות ומכירות המשקאות הותרו לנו ולכן ברבות הימים כאשר נשכח מאתנו הטעם למה אין בינינו בעלי מלאכות חשבנו מחמת שמלאכה היא פרנסה בזויה לכן לא רצו אבותינו להרגיל את בניהם למלאכה ובפרט ההרגל נעשה טבע, הרגלנו א"ע שלא לעסוק במלאכות ונדמה לנו באמת שהיא דבר בזוי וכאשר אח"כ איזו מלכים הרשו לנו לעסוק במלאכה כבר הי' הדבר לנו לבוז ולא רצינו ללמד את בנינו איזה מלאכה והבן כאשר יגדל אמר מה לי למלאכה אבי לא למד מלאכה ולי לא נתן ללמוד מלאכה גם בני יתפרנסו א"ע בלא מלאכה ורק איזו בני עניים אשר לא הי' להם ממה להחיות את נפשם או בני בעלי בתים אשר הלכו בילדותם שובב והיו בעלי תאוות ומדות רעות ואבדו כל הונם אשר קבלו או ירשו מאבותיהם כאשר ראו שאין להם עוד שום עזר וסעד הוכרחו לעסוק במלאכה אך מבלי ללמוד אותה כראוי והנה מחמת שלא עסקו במלאכה מעולם בני אנשים חשובים רק אנשים גרועים או הדיוטים וגם הם לא למדו המלאכה בשני נערות כי אף העני שבעני לא רצה ללמוד את בנו איזה מלאכה בשני נערות כי אמר אפשר יזכהו השם שבנו יהי' למדן ויתחתן עמו איזה עשיר

ויפזר

ויפזור עבור בנו סך רב ואותן אשר התחילו לעת גדלותן לעסוק במלאכה גם הם לא למדו המלאכה כראוי, ולכן נתהוו בין בני עמינו בעלי מלאכות אשר לא ידעו לעשות מלאכתם היטב והיו נעדרים ורקים ממדות ומעשים טובים כי באמונה לא יכלו להמציא הצטרכותם אשר על ידי הבזבוז והפיזור הנהוג גם ביניהם יעלה לסך יותר מבדי ערכם ומחמת זה היו להרפה לבוז ולקלון בין שארי בני עמינו ונעשה זאת לחוק ולמשפט בבני עמינו להחזיק הבעלי מלאכות לשפלים ונבזים, ועי"ז נתחזק יותר ההרגל בינינו לבל ילמוד איש חשיב את בנו אומנות כי מי ירצה להשפיל ולבוז את בנו בעיני כל בני עמו. המוזגים אשר אתה כבר הראתה מהותם באגרת אחת יקראו לתורה רביעי או ששי והבעל מלאכה להוספה על השבעה קרואים, עם המוזג ישדך את עצמו הראשון שבמיוחסים ועם הבעל מלאכה לא ישדך את עצמו אפילו הרע שבמוזגים ועי"ז נעשו הבעלי מלאכות מבוזים גם בעיני עצמם וחשבו שמחויבים להיות הדיוטים מגושמים ובעלי מדות רעות, ולא נשא לבם להתחבר א"ע בחברת אנשים טובים ונעשו חברים לכל איש משחית ועושה רע ועל דרך זה גדלה השפלות של הבעלי מלאכות בעיניהם ובעיני כל בני עמינו ועמהם גם המלאכות בעצמם ונאבדה מאתנו פרנסה נקיה וישרה אשר אבותינו הקדושים והטהורים עסקו בה בכל עת והזהירו את העם ללמוד את בניהם לעשות במלאכה ואין מהצורך להביא פה המאמרים מתלמודא דידן ומספרי הקדמונים המדברים מזה כי גם אתה גם כל יודעי ספר יודעים אותם אך מי עתה פונה לדברי חז"ל מעת אשר דרכי הכת נתפשטו בבני עמינו גם דברי חז"ל מעריכים רק אחר בצעם, איזו דברי חז"ל אשר על ידם יוכלו להראות גדלם וגאותם מחזיקים ומחמירים בהם, אך אותן אשר מועילים לנפש האנושי לתקן המדות ולמעשים טובים לא יזכרו ולא יפקדו ולא יעלו על פיהם לעולם. ולכן האנשים השלמים אשר בין הקאלאניסטען אשר הבזבוז והפיזור אינו נהוג אצלם ואשר הם מחזיקים בדברי חז"ל בכל דבר הורו לבני קהלתם ללמוד מלאכות כראוי הצליחו וגם עשו פרי.

ואת

ת אשר גלית לי במכתבך דעתך לעקור דירתך מפה ולגור שם בין הקאלאניסטען אשר יושבים שם בטח באין מחריד מצד הכת נהנים מיגיע כפם ונוהגים א"ע בדת וכשורה כמנהגי אבותינו מבלי דעת התורה החדשה והמצות החדשות אשר בדו הכת בבלל ורבוניה בפרט דברתי מזה עם אוהבינו בפה והוטב דעתך בעיניהם וגם איזה מאתנו רוצים ג"כ לילך לדור בין אנשי עובדי אדמה הנ"ל אך בזה אשר הודעת לנו כי לא תחפוץ עוד דעת אנשי בני עמינו אשר במדינתינו לא נוכל להסכים על ידך, כי יהיה איך שיהיה בכ"ז עליך מוטל הדבר לשמוע ולראות דברי ומעשי בני אדם ולהודיע חטאותם וטעיותם ע"י הדפוס, כי אין די לך בזה לישב בדד בטח ומובדל מאנשי עמינו אשר ביניהם נולדת וגדלת אף היית לאיש ולאמור אין חפץ לי בכם ואין לי עסק עמכם, הלא כבר ציוה לנו השם ב"ה הוכח תוכיח את עמיתך ובפרט שדרכך להזכיר בדברי תוכחתך רק המעשים המגונים מבלי להזכיר שמות האנשים אשר עשו או עושים המעשה הרע ואין איש מתביש על ידך לכן עליך לפעול ע"י מכתבך אשר בהם חנך השם ב"ה הלא ראית בחוש איך ע"י השגחה פרטיות באת לבית רי"ד ולהקאלאניסטען והנה אם רק למען תכיר אותם הביאך השם שמה לאיזה סיבה הובילך מקודם במקומות שונות בין אנשים שונים אם לא למען תוכל לשפוט על מעשיהם ולהוכיח את העם על רוע מעלליהם ולפי קט שכלי הביאך השם בית האיבר רי"ד למען תראה דרכי איש ישר אשר לא נתקלקלו מתהפוכות הזמן בבדי לשפוט על ידם על מעשי שאר בני עמינו ולהמתיק סוד עם איש היקר הזה מה לעשות להפר מחשבות ערומים ולתקן המעות אשר עותו בני הכת לעשות חבורות חבורות אשר יהיה לבני עמינו האומללים לעזור למשען ולמסעד להיותם עובדי שדה ולעסוק במלאכות שונות ולהורותם הדרך הישן אשר דרכו בו אבותינו הקדושים להיותם מטיבי לכת אנשי ישר בעלי מדות טובות ויראי השם באמת ולכן אהובי ידידי אל תרף ואל תתעצל במלאכתך מלאכת שמים, חזק ואמץ כבראשונה ואקוה כי השם ברוך הוא יהיה עמך ותצליח בכל דרכיך כחפץ אוהבך דוש"ת.

לו

מן ר׳ עובדי׳ אל ר׳ מאיר כהנא.

מכתבך הנעים הראיתי לאהובי היקר רי״ד נרו ואמר לי שגם דעתו מסכמת לדעתך הגם שלפי דעתו הדבר בלתי ספק שע״י דברי ואגרות תוכחה לא נפעול כלום כי כבר אמר שלמה מלכנו ראית איש חכם בעיניו תקוה לכסיל ממנו והנה על איזה דרך יפעול איזה דבר תוכחה על לב בני עמינו המוטעים הלא דברי תוכחה לא יהיו רק על אחת משני דרכים אם על יסוד תורתינו הקדושה אשר בכללה גם המקובלות לנו מאבותינו הקדושים נ״ע או על צד השכל והנה התורה ודברי חז״ל כבר נעקרו מפשטותה ואין לנו פסוק בתורה בנביאים ובכתובים ומאמר חז״ל אשר לא יכלו בדור הזה להפכם לכוונתם כאשר ירצו הלא כאשר ראיתי בספרי מ״ט [1]) אף התיבה פשוט הפכו לדרשה שהיא מלשון פשוט נבלה בשוק היינו להפשיט הכוונה הראשונה מהאמור ולכוון אל רוחניות הדבר ולפי דעתם המאמר אין מקרא יוצא מידי פשוטו יורה אותנו לדרוש כל המאמרים רק על פי סוד שהוא לדעתם הרוחניות בהמאמר ועל דרך זה בידם להוציא כל התורה כולה מפשטותה להתיר האסור ולאסור ההיתר או המצווה כאשר התיר לו לעצמו איש מאנשי הכת להכות את אביו וכאשר שאלו אותו איך עבר על לא תעשה מפורשת בתורה להעניש את העובר עליה במיתה השיב אביו דא קודשי ברוך הוא ולכן אין לנו לקום נגדם מצד תורתינו הקדושה ומצד השכל מאן דבר שמיה, הלא הם החכמים והנבונים שבדור ומי בלעדם יערוב לבו לאמור כי הוא מבין איזה דבר לתכליתו הלא אתם תמות חכמה ואם יקום אחד נגדם ויראה במופתי השכל כי שקר נחלו וכי כל מחשבותם לאסוף הון וכבוד ולהטעות את לבות בני עמינו הלא בנקל להם להשמיע

---

[1]) עיין בהערה ו׳ להקדמה.

להשמיע ברבים כי כל דרכיו דברי אפיקורסות וכי כל מחשבותיו להסית ולהדיח את בני עמינו ללכת בדרך לא טוב, וכל העם בשמעם זאת קוראים אחריהם אפיקורוס רשע מסית ומדיח כתב הספר מבלי לקרוא את דבריו לשמוע דעתו ולהבחין אם דעתו נכונה ואם דבריו מסכימים לדברי חז"ל ובצדק נאמרים כי די להם בזה שאנשי הכת אמרו זאת אף אם גם הם לא ראו ולא קראו בו ולכן מה לנו לנסות רגלינו בדרך אשר כולו עלה קמשונים ובפרט שהדבר ידוע עם ע"י דיעה כוזבת עוד איזה שכר יבוא לבעליה בלתי אפשרי לעקרה ולבטלה אך בכל זאת אמר רי"ד ני' מוטל עלינו הדבר לעשות כל מה שביכולתנו, ובפרט ע"י חבורות שונות אשר הזכרת באגרתך נוכל לקוות להגיע אל מטרת חפצינו.

ואף אם גם בעת יהי' דברינו לריק יהי' מכתבינו לנו לכסות עינים לדורות הבאים אם יחנכם השם להבדיל האמת מהשקר, וגם בדורותינו עתה אם רק אחד מאלף יהפעל ע"י חבורינו ויירא לנפשו מלילך בעצת המסיתים והמדיחים, אזי בשביל האחד מחויבים אנחנו לעשות את אשר בידינו לעשות, כבר אמרו חז"ל כל המקיים נפש אחת מישראל כאלו קיים עולם מלא, ולכן אמרתי בטל רצונך מפני רצון אחרים, וקבלתי עלי בלי נדר לנסוע אי"ה בין אנשים שונים לשמוע ולראות את מעשיהם ולהעלותם על הספר, ואך מקודם קבלתי עלי לישב פה איזה זמן לשמוע דבר השם מפי ידידי היקר רי"ד ני' כי ידעתי כי גם אני הירגלתי באיזו מנהגים אשר נתהוו בבני עמינו מעת אשר גברה יד הכת ואשר הם מתנגדים לדעת חז"ל ורק מחמת ההרגל נשרשו בי ולא ידעתי עוד להפרישם ולהבדילם מהטובים אשר למורשה הם לי מאבותינו הקדושים, ולכן בעת אשר אהיה ביחד עם איש יקר הערך רי"ד ני' אראה באיזה דרך ישכון אור, והוא ילמדני אורחות חיים והמנהגים אשר הם לנו למוקש הלא בעיניו לזרה יהי' ויזהיר אותי להתרחק מהם, וכאשר אישר דרכי ואתרחק הלאה מהנהגות ודיעות כוזבות בתכלית הריחוק אזי בנקל יהי'

לי

לי להכיר הרעות וההנהגות אשר ברפש וטיט יסודם ולהודיע לכל טעיותם ולבקש מבני עמי לעזוב את דרך העקלתון וללכת בדרך הישר אשר הלכו בו אבותינו הקדושים מעולם כפי אשר תורה לנו תורתינו הקדושה הטהורה והתמימה ונזכה לראות באורה אור עולם כ"ד אוהבך.

לז

מן ר' משה אומנר אל ר' עובדי'.

מה מאד שמחתי בקראי אגרותיך השלוחות אלי מאת ידידנו מו"ה מאיר כהנא ונתתי תודות להשם ב"ה המוליכך במדבר קרים הזה להורותך דרכי צדק וארחות יושר אשר מעולם דרכו בהם אבותינו הקרושים, והנה כעת אוכל לדבר עמך כלבבי ולהודיעך שמיום עמדי על דעתי לא יכולתי לסבול דרכי הכת החדשה, כי בימי חורפי שלחני אבי המנוח ז"ל ללמוד בישיבת רב הגאון רשכב"ה מו"ה חיים כהן ראפאפורט נ"ע אב"ד דק"ק לבוב והייתי תלמיד מובהק אצלו והוא הי' בידוע המתקומם הראשון נגד הכת של יעקב פרענק המכונים בשם שבתי צבי ואח"כ כאשר גרש איתם מהסתפח בנחלת ד' קמה תיכף הכת החדשה אשר בהתחלה הי' מכנים א"ע בשם חבורתא קדישתא ואחר זה קיבלו הכינוי חסיד והי' הרב הנ"ל נגד הכת ומחוקקם הבע"שט אך על כי בעת הזאת היו עדיין טמונים בחורין ובסדקין לא היה מהצורך לעמוד בפום בי' או לכתוב נגדם בפהרסיא, ורק התלמידים שמעו ממנו תמיד מספר בגנות הכת חסידים ועל אשר ידעתיך למחזיק בידי הכת לא יכולתי לגלות לך כל מצפוני והוכרחתי להסתיר דעתי ולדבר עמך כאחד מבני הכת אך בכל עת כאשר נהיאשת מלחקור אחר אנשי יושר החזקתי את לבך לבל תאמר נואש ויעצתי אותך לבחון עוד מעשי בני אדם שונים לא יכולתי לדבר עמך כאשר עם לבבי כי ידעתי אשר לא די כי לא תשמע לקולי אך גם קצוף תקצוף עלי ותעמוד להריץ מכתביך אלי ואפשר אף לאויב לי תתהפך ולכן בכל אגרותי

כתבתי לך לילך בין אנשים המחזיקים עם הכת וקוה קויתי כי השם ב"ה יהי' בעזרך ויראה לך איך החושך כסה כל דרכי הכת וכי אנשיה בחושך ימששו כעורים, ורק בבגדי צדיקיהם יחזיקו א"ע למען ילכו אל אשר יהיה רוח צדיקיהם ללכת, אך בגדי בוגדים בגדיהם יובילו את העם דרכי עקלקלות אל מקום חושך וצלמות מקום אשר מעולם לא עבר בו איש ישראל וחי חיי נצחיות מקום צרה וציה אשר הגוף והנפש אסורים בכבלי ברזל למען לא יראו שמש האמונה אשר זרח השם בחסדו על עמו ועוד מעט ידיחו לב כולם לעזוב דרכי אבותיהם בכלל.

והנה אחרי אשר השם מלא משאלותי ותוחלתי אקוה כי על ידך יושעו בני עמינו ועליך להודיע לכל בני עמינו את אשר הורך השם ב"ה בחסדו הגדול. לכן דעתי נוטה לאסוף את כל אשר ידעת ראית ושמעת עד עתה לחלקם ביעקב ולהפיצם בישראל ע"י הדפוס ויפקחו עיני בני עמינו, ובפרט כי ידעתי גם ידעתי כי עדיין יש בבני עמינו ח"ל אנשים אשר לא הוכו עדיין בסנורי הבעשטנות ורק מפני חמת המציק שמו יד לפה וכאשר יראו שעת הכושר לזה יעמדו כולם נגד הכת ודיעותיה המשובשות ורק עליך הדבר מוטל, כי אתה משאון הכת וצדיקיה לא תירא ולא תחת, וגלית ע"י ספרך הקודם דברים אשר היו בהסתר ושם אמרת בשם השומר כי הכל נעשה להחזיק ולהרבות אמונת חכמים, ולא אפונה כי הכוונה היא על החכמים האמתיים אשר רק להטיב ולא להרע ידעו לכן חזק ואמץ לגמור את אשר התחלת, יצאת לישע עמך אל תירא אל תערוץ ואל תחת כי השם עמך כ"ד.

לח

מן ר' עובדי' אל ר' משה אומנר.

אגרתך היקרה קבלתי לנכון ותשואות חן לך ידידי על אשר גלית לי דעתך בעסק הכת ורבוניה. הן כבר כתבתי לך (אגרת י') שמה שסרתי למשמעת רבוני הכת הי' רק מחמת שהחזקתי אותם

לאנשי

לאנשי צדק ויראי אלקים אך מעט אשר נגלו לי מעשיהם המקולקלים וראיתי כי אף הטובים שבהם רק אל הממון והכבוד עיניהם וכל בני אדם עם עסקיהם כאין יחשב בעיניהם כמאמר הויכוח עליהם ומותר האדם (היינו אנשים זולתם) מין הבהמה אצלם, וכי כל מחשבותיהם משפטיהם ומעשיהם הם רק לסמות עיני העם למשול עליהם בתוקף ועוז לבל יערב אחד מהם את לבו לעבור על דבריהם ורצונם למען יוכלו קחת מהם את כל מאדם להיות חיי עונג כאחד השרים ולהוריש לבניהם הון ועושר אף אם שובב ילכו ועוברים על כל התורה כולה, מעט אשר נתודע לי זאת וכפרט אחרי כי ראיתי בכתבים אשר לידידי האיכר רי"ד הכרוז הנכרז ביום כ' סיון תקל"ב על פי פקודת היושבים על מדין דד"א, אך בכל זאת לא הי' בדעתי להודיע את כל ברבים ע"י הדפוס על כי ידעתי כי העם לא יאמינו לי ולא ישמעו לקולי והגדולים בבני עמינו יאמרו מי שם אותו ליועץ לנו הלא הוא לא רב ולא נשיא בעמו ואם יש לדבר אודות בני עמינו הלא עלינו מוטל הדבר אנחנו נלך בראש העם כי אך לנו משפט הבכורה להורות לעם ה' הדרך אשר ילכו והמעשה אשר יעשה ומי הוא זה קופץ בראש להיות לעינים לעדה הקדושה.

אך אחרי רואי כי כל העם רובצים תחת אידם הן בעסקי אמונה נטבעו באמונה כוזבת ואין אחד אשר יאמר נבחון נא הדברים אשר הכבידו עלינו איזו אנשים אם מסכימים לדברי תורתינו או אם חטאנו בזה לאבינו שבשמים גמרו פסו דוברי אמת זה פונה לשלחנו עם משקאות וזה לחנותו עם סחורה וזה לתיבה עם רכושו וב"א ידמה בלבו אני החכם אני הירא השם ואנשי זולתו אנשי שקר ומרמה וכמו כן נלקים בצרכי הגוף הזמן בוגד והם לא יכלו לעזב ההרגל לילך בגדולות בבגדים יקרים בגדי משי מצופים בכסף ובזהב במעשי אורג היקר כלי ביתם והשמישם כמו אצל אחד השרים וגדולי הארץ ואם אין לו יקיים לוה רשע ולא ישלם ויותר שהזמן בוגד בהם יותר יריצו לרבותיהם לתת להם על פדיונות ולקבל מהם ברכותיהם, כדאמרי אינשי מי אשר נצלל במים אדירים אל הרב

פיפיות

פיפיות ישלח ידו לאחוז בו מדעתו שעל ידו את נפשו יציל, ואין איש להוכיח את העם על מעשיהם הן מיום אשר החל הכת לרוב על פני הארץ גרשו ובערו את המוכיחים אשר נסעו מעיר לעיר להוכיח את העם ולהורותם דרך השם כי ראה הכת איך קמו אותן אנשים אפרתים מופלגים בתורה וביראה נגד הכת ומעשיה והזהירו את העם להרחיק מהם בתכלית הריחוק, כלו עיני מיחל ואמרתי יהי מה לא אוכל התאפק חם לבי בקרבי בראותי צרות עמי ונפשי השקט לא תוכל והעירה אותי לאמור קום עשה את אשר בכחך לעשות עבור בני עמך אשר נפלו והורד גאונם לארץ.

והנה כאשר לא נוכל למצוא תחבושת למחלה אם סיבת המחלה לא נודעה כך לא נוכל לעזור רובץ תחת אידו אם סיבת נפילתו לא ידענו, עי"ז הוכרחתי לחקור אחר סבת נפילת בני עמינו ולהודיע להם את אשר נראה לי לפי קט שכלי.

וכאשר פניתי כה וכה ראיתי כי מובדלים אנחנו כעת מאבותינו הקדושים נ"ע הן בעסקי אמונה והן בעסקי הפיזור והבזבוז ועזיבת עבודת השדה ועסקי המלאכה הם הם סיבות ומקור כל הרעות אשר מצאתנו וכ"ז הסבו לנו הכת החדשה ורבוניה כאשר כבר ראיתי באגרותי ואגרות אוהבינו, וראיתי א"ע מחויב בדבר להודיע זאת לבני עמינו ולדבר על לבם לעזוב את דרך המתועב וחמדת הרשעה הנ"ל ובנקל הוא מאד לבערם כלה מאתנו אם רק בכל עיר יסכימו לזה הגדולים והעשירים בהם ויקבלו עליהם להרחיק א"ע ממדות הרעות ההן ולעשות תקנות עצומות לזה בודאי כל העם ישמעו לקולם, ואקוה כי גדולי בני עמינו אף מארצות אחרות יסכימו לדברי, ואם לאיזה גדולי בני עמינו אשר בארצינו לא יטיבו דברי אלה יעמדו נא הם לימין בני עמינו האומללים ואז כל העם יתנו תודות להם על אשר עזרו בעוז חלציהם להגין בעדם וגם נפשי תגיל עמהם אשר בסיבתי הגיענו כל זאת וניתן אלף תודות להשם ב"ה על אשר זיכה אותנו לתת לנו רועים טובים נאמנים אשר רק בטובת העם יתפצו.

והנה ידעתי גם ידעתי כי איזו אנשים אשר ידעו בנפשם כי

מעשיהם

מעשיהם דומים למעשה אנשים שונים אשר ראיתי עת שוטטי על העולם ואת אשר הודעתי מהותם באגרתי ידמו בלבם כי הם עמדו לי למטרה וכי רק עליהם שנסתי חיצי וישפכו חמתם עלי לאמר מי הוא זה אשר יערב לבו לשפוך בוז על נדיבים הלא רק זדון לבו השיאו להחל בנו ולא יחשו עד אשר יוציאו קול במחנה שכל יגיעי להעביר את בני עמי מדעת קונם וכאלה דברי מלשינות כדרך אנשי רשע להתעולל עלילות רשע על אנשים אשר לא יקדישו אותם וכאשר עשו בעת אשר יצא לאור ספרי מ"ט וכאשר נראה מאיזו דברי בורות והבאי אשר נעתקו מהדפים שבשרייבטאפיל באגרות הקודמות אך מקולם לא אפחד ומשאונם לא אחרד יקללו המה והטובים בעם יברכוני והשם היודע ועד כי מעולם לא כוונתי ח"ו להרע לאיזה איש, ובפרט להלבין פני חבירי ברבים ואף לשונאי אשר בקשו להרע לי לא שלמתי כגמולם, ואם היה לאל ידי לעשות להם טובות גיל תמלא נפשי בעשות להם מבוקשם, ולכן לא הזכרתי באגרותי האנשים המוטעים או המטעים בשמות אשר יקראו ורק המעשים רעים אשר עשו הצגתי ערומים וחשופי שת לעיני כל למען ידע העם למאוס ברע ולבחור בטוב, והנה אין אחד אשר יאמר כי אין בבני עמינו עושה רע כאלה אשר דברתי מהם, וכי רק אני בריתי את כל מלבי לכן טוב להם לישב בדד דומם ולבל ירעימו בקולם עלי, כי מכעסם וממרי שיחם יודע לכל כי הם הם העושי הרע אשר נגדם יצאתי להלחם כמאמר העם המתגרד יעיד כי בבשרו צרעה, אך בשר טהור לא ירגיש החיכוך.

בקרב אי"ה אכתוב לידידינו הרב מו"ה מאיר כהנא לאסוף ולקבוץ כל האגרות הנכתבים ממני ומאוהבינו בעסק הנסיעות שלי לבקר מעשי בני אדם עם ההעתקות מהלוחות (טרייבטאפיל) ולקבעם בדפוס לכן אם עדיין נמצאים ח"י איזה אגרות שלח אותם מהר לידידינו הרב הנ"ל למען יוכל למלא משאלוהינו ומשאלות הטובים והישרים בבני עמינו אשר גילו לי דעתם שכל חפצם ומגמתם לראות שיקבעו בדפוס דברים כאלו וכי רק מיראתם מפני חמת המציק . . אינם מגלים דעתם בפרהסיא: והי' בזה שלום.

לט

מן ר׳ עובדי׳ אל ר׳ מאיר כהנא.

הן זה לפני איזה ימים כתב אלי ידידינו מו"ה משה אומנר דעתו להדפיס האגרות אשר נכתבו אלי וממני וכין אהובינו מעת אשר יעצנו לשוטט בעולם ולשמוע את אשר ידברו בני עמינו על אודות ספרי מגלה טמירין ולהדפיס גם את ההעתקות אשר נעתקו על ידך וע"י הסופר ר׳ שמואל ליניצער מהשרייבטאפיל אשר לי וערכתי דבריו לפני איהבי היקר רי"ד ני׳ והסכים גם הוא לדעתי.

לכן עליך הדבר מוטל לאסוף ולקבוץ את כל הנ"ל וליתנם בדפוס. אין מהצורך כעת להודיעך פה הסיבות אשר כבוני לזה כי מתוך האגרות תראה טעמי ונמוקי והנני שולח לך הכתבים אשר הי׳ עד הנה ת"י וגם לר׳ משה אומנר כתבתי לשלוח לך אותן הנמצאים תחת ידו בכדי לחבר את האוהל להיות אחד.

ואקוה כי השם ב"ה ברוב רחמיו וחסדיו ירחם על בני עדתו האומללים והנאנחים תחת המשא אשר העמיסו אליהם רבוני הכת יעיר לבותם ויאיר עיניהם לסור מדרכיהם החדשים והמרוחקים מדרכי אבותינו הקדושים אשר בארץ המה ולכל השען עוד על משענת קנה רציץ אשר מושיטים להם המטעים והמתעתעים בדברי ריק והכל אשר אין להם יסוד ושורש בשתי התורות הנהונים לנו למורשה ואך בשקר כזב ותרמית יסודם ואז נזכה ללמוד וללמד ארחות ישר ודרכי צדק כאשר עם לבבינו ובלב כל אוהב אמת אכ"יר כ"ד.

מ

מן ר׳ יעקב שקלאבער אל ר׳ עובדי׳.

קריתי אגרתך השלוחה לידידינו ר׳ משה אומנר והנה ידעתי כי החיוב על כל איש אשר לא הוכה בסנורים לקרא הגר על מנהגים הרעים הנתהווים בבני עמינו אך מעולם לא עלתה על דעתי לקבוע דברים כאלו בדפוס ומחמת שבעת אשר כתב לך ידידינו הנ"ל בעסק זה הייתי בביתי אמרתי לגלות לך כעת דעתי בזה.

ידעתי כי בדורות הקודמים כאשר קמו איזה אנשים בבני עמינו אשר המציאו דעות זרות וחדשות המתנגדות לדתינו עמדו נגדם

חכמי

חכמי עמינו ויראי השם והראו לכל איך סרו האנשים ההם מדרכי השם והזהירו את העם לבל ישמעו להם ובל ילכו בדרכיהם ולא נחו עד אשר הכריחו את מתנגדיהם לעזוב דרכיהם אך לא כן עתה אם יעמדו אנשים בבני עמינו הצוררים נפשות ישראל והמתעים את העם מאחרי אלהים ומדפיסים דבריהם דברי חלקלקות נראים לדברי יראים ושלמים ותוכם ארס ממית ומוריד לשאול אין ביד איש לעמוד נגדם ולגלות נבלותם לעין כל, כי אף אם יחם לב אחד על צרות עמו ולא יחוס על מאודו וכבודו אשר יהולל ע"י הצד שכנגדו וירצה להודיע דעתו ברבים למען יראו כי מוטעים הם וכי דרכיהם לשחת יובילם מהמוכרח להטמין ידו בצלחת מדעתו כי אין איש אשר יאסוף ספרו הביתה, ואף אותן אשר דעתם מסכמת לדעתו וישמחו כי ימצאו קבר לדרכי החדשים בכ"ז לא יחזיקו ביד המחבר ואף אם לא יבקש מהם עזרה ברצי כסף רק לראות שיתפשט ספרו בישראל לעמוד נגד המבקרים כפרו בדברי נאצה וריב או להודיע לאנשי סגולתם מהות הספר ולאמת דבריו אצלם גם זאת לא יעשו, זה מתנצל א"ע בצער ודאגות פרנסתו וזה כי מתירא מאשתו קרוביו ומיודעיו וזה מאנשי החבורה אשר יצא המחבר ללחום נגדם, ואף כי העם בראותם כי אין מי אשר ידבר דבר נגד הדיעות ודרכים החדשים מקרוב באו יאמינו בכל עוז כי הן הן דרכי השם אשר בחר בהם וכי עד עתה כל האדם כוזב, בכ"ז אין אחד אשר ידוה לבו על זה.

לכן דעתי נוטה שלא להדפיס האגרות שונות וההעתקות מהשרייבטאפיל אשר אמרת לקבעם בדפוס, כי הוצאות הדפוס רבים הם והקונים את ספרך מעטים יהיו ואותן המעט אשר יקראו בספרך לא יודיעו את אשר קראו בו לאנשי סגולתם מדאגה לבל יודע הדבר לאנשי הכת. אך את אשר עלינו לעשות הוא כאשר אחד מאתנו יבוא בחברת אנשי אוהבי אמת להגיד דעתו ולפרסם קלון הכת ומעשיהם וחברך חברא אית ליה ואפשר עי"ז נוכל לעקור הדעות משובשות מלב עמינו כ"ד.

מא

מן ר' עובדי' אל ר' יעקב שקלאבער.

גם ממני לא נסתרה את אשר הודעתני במכתבך היקר את כל שקלתי בפלס, ידעתי גם ידעתי כי מעט אשר גברה יד הכת

פסו גמרו מחברי ספרים ומוכיחי העם, כי אין ברצונם להוריע לעם דרכי השם אשר גבהו מדרכיהם דרכי חשך ועקלקלות ובאשר יערב לבו בעת לחבר איזה ספר מוכרח לסובב בעירות ובשוקים ולעמוד על פתחי נדיבים כאיש הולך אשר אין כל בידו ניעור וריק מכל תורה וחכמה מי לא ידע איך בעתים הללו רק אותן המחברים אשר חננם אלקים בעושר ישיג ידם להוציא לאור ילידי שכלם, אך הטובים שבהם הלא מצער הם מאד כמאמרם ז"ל הזהרו בבני עניים שמהם תצא תורה, ואף אותן מעט הטובים באשר יראו כי מעט מזער הקונים ספריהם אם אין המחבר נוסע עמהם מעיר לעיר לקבץ מחירם ירפו ידיהם ולבם מלדפוס עוד הדברים אשר זיכה בם השם, וגם זאת ידעתי כי כמעט כל העם מושכים את ידיהם מלקנות ספרים אשר לא מצדיקי הדור הם ובראותם ירעשו בקול על המחבר ועל ספרו, ובפרט על אותם אשר יצאו לריב נגד דעות משובשות אשר כבר הורגלו בם וינקו אותן עם חלב אמם, ובכל זאת אמרתי יהי מה כל איש אשר לא נסמו עיניו ע"י כבוד המרומה מחויב לעשות את אשר בידו לעשות לטובות עמו ועדתו ולכן גמרתי להדפיס האגרות וההעתקות אף אם הרוב מבני עמינו לא ירצו בטובתי הלא אם יטבע אחד את עצמו במזיד בנחל שוטף האם אין אנו מצווים להצילו אף כי נדע שהוא אינו רוצה בזה ואף יקלל וישנא אותנו עבור זאת כל ימי חייו די לנו בזה אשר נדע בלבינו כי עשינו את אשר צוה לנו יוצרנו, ובפרט כי אקוה מכל בעלי שכל אשר לא ירעו לבם עלי אף אם ידמו בנפשם כי אורותיהם דברתי כי מי יכעוס על הצופה אשר יראה בנשף לילה אויב הולך וקרב לעיר אם יתן בקולו קול תרועת מלחמה להעיר את יושבי העיר לאזור מתניהם ולחגור כלי מלחמתם לקום וללחום נגד אויביהם הצוררים אותם מי יאשם את הצופה על כי העיר את העם משנתם הערבה ויאחזם חיל ורעדה, כן הדבר עמדי ראיתי איך שונאי עמי ואמונתי הולכים ומתגברים בכל יום צודים נפשות ומתעים את העם מדרך הישר אשר אור נגה לו אל דרכי חשך וצלמות לא אוכל התאפק מלהוריע קלונם ברבים, ואם לא ישעו לקולי ולא יעוררו את עצמם משנתם המתוקה להם אין האשמה תלוי בי, אני עשיתי את שלי והשם הטוב יעשה את הטוב בעיניו.

תיקונים

לספר

בוחן צדיק

צ״ל	במקום	שורה	צד
מוציא	מוצא	3	4
עם נץ	קודם נץ	13	—
עם נץ	קודם נץ	16	—
מהכת	מהכתב	8	11
ואטלולא	ואטלוליא	28	—
המניעה	(בהערה) המניאה	1	12
זוטאמיריך	(בהג״ה) אטאמיריר	4	—
כתוב	כתב	17	14
יוכלו הדבורים	יכלו הדבורים	3	15
אלכסנדר	אלקסנדר	8	—
אומניר	אמניר	1	16
ידעתם	ידעתים	11	—
תראו	תראה	19	—
דאביסצר	זאבוסצער	9	18
שכתוב	שכתב	14	—

צד	שורה	במקום	צ"ל
18	16	דלא	הלא
20	11	פשט	פשוט
—	26	חדש	החדש
22	4	אנשים	מאנשים
23	13	יהי'	נהי'
29	17	שאת	שאתה
30	17	ממך	עמך
—	27	יחזקוך	יחזיקוך
31	13	ובקהלת	ובקהלות
32	16	לנשא	לנשוא
34	18	וטלוליא	וטלולא
36	8	ואטלוליא	ואטלולא
37	19	לשענקשטיעבע	לשענקשטיעב
40	3	א"ו	או
41	13	ומניר	אומניר
43	22	הפיו	פיו
47	22	יטובו	ייטיבו
48	7	הקובלנדי	הקובלנא
49	19	ביצוק	ביציק
54	2	הנברחים	הנכרכים
55	13	יכלו	יוכלו
61	14	בשאלער	בשאלעדי
63	17	יאהבהו ויגדלהו	יאהבוהו ויגדלוהו
—	19	ישכחהו	ישכחוהו
64	23	נפשו	נפשי

צד	שורה	במקום	צ"ל
75	10	גלתי	גליתי
—	19	אמונתם	אומנתם
76	25	ולשלם	לשלם
77	12	יכלו	יוכלו
—	19	מרבותם	מרביתם
81	3	(בהערה) המחקור	המחקר
82	11	שארי	שערי
—	17	יעשה	עשה
83	7	ומאשריו	ומאושריו
85	5	אומנר	אומניר
89	8	כ"י	כי
90	1	ג"כ	כ"כ
—	15	היו	היה
—	27	הכאקאן ישבו	הכאקאן, לכן אתרמי שלפעמים עניים ואביונים ממשפחת הכאקאן ישבו
93	22 23	והמועלים לנו	והמועילים להודיע לנו
101	10	נותן	ניתן
103	15	לרעות	לראות
104	23	נכתוב	נכתב
106	2	מוחקקים	מוחזקים
—	15	תחניף	תחנף
107	23	ברכיהם	ודרכיהם

צ"ל	במקום	שורה	צד
מדת החנופה	המדה חנופת	1	108
העליתי	העלותי	8	—
ללמד	ללמוד	29	—
ללמד	ללמוד	20	109
יהיו	יהיה	25	110
לעזר	לעזור	—	—
דבריו	דרכיו	1	112
אם	עם	8	—
לזרא	לזרה	28	—
ירוצו	יריצו	29	115
אזרו	עורו	26	116
הסבו אותי	סבוני	9	118
הדעות המשובשות	הדעות משובשות	29	119
הלך	הולך	4	120

Digitized by Google

Digitized by Google

THE BORROWER WILL BE CHARGED THE COST OF OVERDUE NOTIFICATION IF THIS BOOK IS NOT RETURNED TO THE LIBRARY ON OR BEFORE THE LAST DATE STAMPED BELOW.

STALL-STUDY CHARGE

CANCELLED

BOOK DUE-WID
JUN 9 1978

CANCELLED

MAY 1 1978

BOOK DUE-WID
NOV 6 1978

CANCELLED

STALL-STUDY

Digitized by Google

Heb
9745
500A

HD WIDENER

HW MNNU I

Digitized by Google